UNIVERSAL LIBRARY

OU_204750

UNIVERSAL LIBRARY

OUP—731—28-4-81—10,000.

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T82.6 N14S Accession No. 7495

Author [illegible]

Title సుభద్రా కల్యాణము. 1940

This book should be returned on or before the date last marked below

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

సుభద్రా కల్యాణము

(నాటకము)

రచయిత

బ్రహ్మశ్రీ ముదిగొండ నాగవీరయ్యశాస్త్రి.

సికింద్రాబాదు శివాజి ముద్రాక్షరశాలయందు

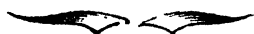
ముద్రింపఁబడెను.

రెండవ కూర్పు 500 ప్రతులు.

1946

కాపీరైటు] [వెల 1-4-0 బి. జి.

పీఠిక.

ఇప్పటికి సుమారు ముప్పదియైదేండ్ల క్రిందట, అనఁగా, నేను గవనమల్లుటకుఁ బ్రారంభించిన వెనువెంటనే యుక్త నాటకసమాజమువారిచేఁ బ్రేరేపింపఁబడి యీ నాటకము నెల్లఁ జాపలంబున వ్రాసితిని. అంతఁ గొన్నినాళ్ళకే కొందఱు మిత్రులద్దాని నచ్చునకుఁ దెచ్చి ముద్రిపించిరి. కవనము పరిపాకదశనొందకమున్నె, యిద్దాని రచించుటచే నందందుఁ గవనంబుదోసంగులు పొసంగినవి. వీనితోఁ బాటచ్చుతప్పులు మఱియు వెల్లివిరిసినవి. నేఁటికి శ్రీపరమేశ్వరానుగ్రహముచే రెండవ కూర్పు సంఘటించుటచే నిందుఁ గవనంబు దోసంగులను నచ్చుతప్పులను జాల భాగము సవరించి యచ్చొత్తించితిని. ఇందుఁగూడఁ గన్నులుఁగప్పి కొన్ని యచ్చుతప్పులు చేరినవి. తొలినాఁటి కవనఁబగుటఁ గవనంబు దోసంగులుగూడఁ గొన్ని మిగిలి యున్నవేమో. పరిశీలకు లారసి యెఱింగించినఁ గృతజ్ఞతతో నవ్వాని మున్ముందు దిద్దుకొనియెదను. అచ్చుతప్పులను శుద్ధపత్రికలో సవరించుచున్నాను.

ఇఁక నీనాఁటిక, అకారణకారుణికులై శ్రీమద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమువారు వాత్సల్యముతో నీనాటకంబు నాంధ్రవిద్వత్పట్ట విద్యాపరీక్షీయ గ్రంథముగఁ గైకొని యనుగ్రహించినందులకు వారికనేక కృతజ్ఞతాపూర్వకాభివందనంబుల సమర్పించుకొనుచున్నాను.

ఇట్లు

విద్వత్కవి విధేయుఁడు,

ముదిగొండ నాగవీరయ్యశాస్త్రి.

ఈనాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు

		అంకములు.
౧	ధర్మరాజు	౧
౨	భీముఁడు	౧
౩	అర్జునుఁడు	౧, ౨, ౩, ౪, ౬
౪	నకులుఁడు	౧
౫	సహదేవుఁడు	౧
౬	విశారదుఁడు	౧, ౨, ౩
౭	మైత్రేయుఁడు	౨, ౩
౮	శారదాముఖుఁడు	౨
౯	మాధవదీక్షితుఁడు	౨
౧౦	బలరాముఁడు	౩, ౬
౧౧	కృష్ణుఁడు	౩, ౬
౧౨	సుముఖుఁడు	౫
	స్త్రీలు	
౧	ఉలూపి	౨
౨	నిపుణిక	౨
౩	సుభద్ర	౪, ౫, ౬
౪	మధుకరిక	౪
౫	మాలతిక	౪
౬	సత్యభామ	౫
౭	లక్షణ	౫

ఈపుస్తకమువలయువారు యీక్రిందివిలాసమునఁ బడయఁగలరు,

ముదిగొండ నాగవీరయ్యశాస్త్రి,

నెం॥ 45, సత్యనారాయణ గుడి వీధి,

శికింద్రాబాద్—దక్కన్.

శుద్ధపత్రిక

పుటసంఖ్య	బంతి	తప్పు	ఒప్పు
5	10	ప్రవీణుడు	ప్రవీణుఁడు
13	7	కోరుట కోరుట	కోరుట
13	26	భజించు	భజించుము
28	7	మోదుకొనుము	మోదుకొనును
29	24	సంఘములారా !	సంఘములార !
32	20	వాఅందరు	వారందఱు
38	6	చెల్లెసి	చెల్లెలి
41	4	గోదవా	గోదవా ?
43	4	సిత్రిశాల	సత్రిశాల
48	11	వెక్కడ	వెక్కిడ
67	6	నాలి	నాళీ
77	3	పెరుఁగు	పెరుగుఁచు
85	6	సైని	సైనిక
9	13	పోషము	పోషకము
33	2	భాగ్యధనంబు	భాగ్యఫలంబు
43	5	భూభుజాగార	భూవరాగార
51	16	నరులనేల	నరునేల
57	23	తంబునన్	తంబునసన్
58	1	సు-	సు-భూ
73	6	విభముగ	విభవముగ
82	6	భేద	భేదా
92	14	చెలువొంద్రుత	చెలువారుత
84	16	[illegible]	[illegible]

శ్రీ శివాభ్యాన్నమః

శ్రీమహాగణపతయేనమః

శ్రీశారదాంబాయైనమః

సుభద్రా కల్యాణము

ఉ॥ శ్రీమదఖండవిష్టపవి ♦ శిష్టభరావహుఁడయ్యు భిక్షుక
గ్రామణియై నిరస్తసుమ ♦ కాండుఁడునయ్యు మహీధరాత్మజా
స్వామియునై సమస్తజన ♦ సన్నుతులొందుచునున్న రాజచూ
డామణి సేయుఁగావుత దృ ♦ ఢంపు ముదంబును మీకునిచ్చలున్॥

సూత్రధారుఁడు—(నాంద్యంతమునఁ బ్రవేశించి తెరలోపలి సంగీతము నాలకించుట నటించి) ఏమీ కలనాదము? సంగీతమా! నాశిష్యులును శిష్యురాండ్రును జంత్రిగాత్రంబుల మేళగించి హాయిగఁబాడుచున్నారు.

ఉ॥ తంతుల మేళగించి విహి ♦ తమ్ముగ గాత్రముతోడ జంత్రమున్
బొంతనచేసి రాగమున ♦ పూర్వముగా వెలయించి తాళమ
త్యంతము గ్రాలగీతికను ♦ హాయిగ గానముసేయుచుండ న
ల్లంతదగన్ గరంగెడుఁగ ♦ దా పుడమిన్ బొలుపొప్పు రాలునున్॥

వాణియు నీ సంగీతంబు నారసఘనంబగు సాహిత్యంబుతో దీటుగ నెంచియే తాఁ జనుగవగ ధరించినది.

సీ॥ రమణీయవల్లకీ ♦ రాగచారుతరంబు,మృదులశయ్యాలతా । మేళకంబు
కమనీయకిన్నరీ ♦ గానాభిరామంబు, లలితరీతికిసాల ♦ విలసతంబు

సాంద్రఘనాలింగ్య ♦ చటులతరనదంబు, సరసవృత్తికుసుమ ♦ సంకులంబు
తతసంగతక్రమ ♦ తాళవిస్తారంబు, మధురపాకమరంద ♦ మంజులంబు

తే॥ గీ॥ నైన సంగీతమును హృద్య ♦ మైతనర్చు
నాయలంకృతిశాస్త్రము నానెసంగు।
గిరియుగంబును నిజపయో ♦ ధరయుగముగఁ।
దాల్చిరసములనిను నల్వ ♦ దయిత, మహిత

కావుననే యీసంగీతమ్మున నిమ్మహాజనులిందుఁ జిత్రితప్రతిమల భంగి నిశ్చలులై హాయినొంది యున్నారు. (కలయఁజూచి) ఆహా మహాజనభూయిష్ఠంబగు నీ సభాభ్యుదయంబు గణ్యంబు

తే॥ గీ॥ రాజితాజాత శాత్రవా ♦ గ్రజయుతంబు
భవ్యయమభీమనరనేత్ర ♦ బంధురంబు
అర్హసుకలాధికవిశార ♦ దార్యపాద
జాతమలరెను మిగుల స ♦ భాతలంబు॥

ఇట్టియెడ నొక నూతననాటక ప్రదర్శనంబున నీ సభ్యులకుం బ్రమోదము రచించి నేఁ గృతార్థుండ నయ్యెదను. (తెరవంకఁజూచి) ఆర్యురాలా!

నటి—(ప్రవేశించి) ఆర్యపుత్ర! ఇదిగోవచ్చితిని. ఏమి సెలవు?

సూత్ర—నేఁడు మన రంగమందిరంబునకరుదెంచిన సభ్యులఁ
గాంచితివా?

నటి—(కలయఁజూచి) కాంచితి నందఱుఁ గవులునుఁ బండితులునై యున్నారు.

సూత్ర—వీరిని రంజించు నాటకంబొకటి యోజింపుము.

నటి—ఆర్యపుత్రా! మాయన్న విజయవర్మ తీర్థయాత్రాగతి విని మా ముద్దుచెల్లెలు భద్రాంగి తన పెండ్లి దూరంబయ్యెనని మిగులవగలఁ బొగలియుండ విజయవర్మ సత్వరంబుగ రాఁగలఁడనియును నన్యోన్యరక్తులగు మా యిరువురకుఁ గల్యాణము తప్పక కాఁగలదని

యునఁ జెప్పి నామేధనంతయు నుపయోగించి యీమెం దేర్చివచ్చితిని. దాన నా మనము శ్రాంతంబగుట నించుక యోజించి

(అను అర్ధోక్తిలో)

సూ—బుద్ధిమంతురాలా! ఇఁక నేమి యోజించెదవు ఉక్తాంశమున నే నాయభిమతంబును సూచించి నామనంబును గూడ దేర్చితివి. ఇఁక నే నిపుడు నవరసభరితమగు సుభద్రాకల్యాణ నాటకంబును బ్రదర్శించెదను.

నటి—ఆ నాటకం బేకవి రచియించె?

సూ—ఉ॥ విశ్వజనీన పండితకవి♦స్తుత తిర్పతి వేంకటేశ సూ
రీశ్వర శిష్యుఁడుఙ్ సరస♦హృద్యవచోరచనాప్రవీణుడుఙ్
శశ్వదుమామహేశపద♦సారసనక్తుఁడునైన నాగవీ
రేశ్వరశాస్త్రి దీనిఁగవి♦కీవిరచించె బుధుల్ బళీయనఙ్॥

నటి—అత్యంతాధునికంబగు నిక్కృవికృతి రసాస్వాదనిపుణులగు నీసభ్యులను రంజింపఁ గలదా?

సూ—క॥ ఆధునికమనఁజిరంతన
సాధితమననే మిఁకఙర ♦ సమునకెయెందుఙ్
బ్రాధాన్యం బీకావ్యం
బాధారము నవరసముల ♦ కరయఁగవలదే॥

అదియునుగాక

తే॥ గీ॥ "వరగుణాలంకృతులు రస ♦ భరితకావ్య
రంజితములగు రసము స్ఫు ♦ రత్పదార్థ
విలసితంబగు నవికీర్తి ♦ విమలచరితు
నేతఁగాంచినఁ దముదామె ♦ నెగడుఁగృతుల"॥

అనెడు కవితల్లజుల యనుశాసనము చొప్పున నుత్తమనాయకప్రతిపాదకంబగు నీ నాటకంబు రసజ్ఞులను రంజించుటకు సందియములేదు. ఇఁక నొక్కింత నీ సంగీత కౌశలంబుఁ జూపుము,

నటి—ఏఋుతువు ననుసరించి పాడవలయును!

సూ—కనులకుఁ గట్టినట్లగుపడుచున్న వసంతఋుతువుండ నొండొక దాని నేల?

నటి—తే॥ గీ॥ కాంచుమా ! సమవర్ణముల్ ♦ కాకపికము
లైన కాకము హైన్యంబు ♦ నందఁ బికము
భారతీవైభవోద్దామ ♦ పాటవమునఁ
బడసెఁ గీర్తి సుభద్రాప్తి ♦ నొడికముగను॥

మఱియును.

ఉ॥ బాగుగ రాగసంపదవి ♦ భాసిలఁ గాఁ జిగిరించి తావులన్
మూఁగఁగఁ జేయఁగా నెసఁగు ♦ మొగ్గలనుందగి పూఁచి భోగ్యలీ
లాగరిమంబునందనరు ♦ లాలితమాలతి కర్హ శాఖసం
యోగముఁ గూర్చు మాధవుని♦యోగ్యత శ్లాఘ్యముగాదె యేరికిన్॥

సూ—చెలీ ! బాగుగఁ బాడితివి ఇఁక నాటక ప్రయోగంబునం దించు కేనిఁ బ్రమాదము కలుగకుండఁగా నాకుఁ దోడ్పడి యుండుము. ప్రమాదముఁ గొంటిమేని భరతవంశంబున కపయశంబునార్జింతుము సుమీ.

నటి—తే॥ గీ॥ వినుము భరతాన్వవాయము ♦ విమలకీర్తి
ఘనము నయశాస్త్రసంవిదా ♦ కరము సమయ
సముచితకలాప్రయోగ కు ♦ శలము సఖుఁడ !
దాసి కపకీర్తి గల్గదు ♦ తగదు చింత॥

(తెరలో)

కుశీలవసీమంతినీ ♦ చక్కఁగ వక్కాణించితివి. ఇందునకే కదా.

చ॥ అపయశమించుకైన భర ♦ తాన్వయ మొందకయుండుఁ గాకయం
చపరిమితానురాగమున ♦ హాయనకాలము తీర్థయాత్ర నే
నిపు డొనరింపఁగాఁ గడఁగి ♦ యేకదతైర్థికవేష మొంది నీ
తిపదులకగ్రజాతులకుఁ ♦ దెల్పఁగఁ బోవుచునుంటి నిట్టులన్॥

సూ—కాంతా! నీతమ్ముఁడప్పుడె యర్జున వేషంబు ధరించి సఖునితోఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు. మన మిఁకఁ బోవుదము రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

(అర్జునుఁడు యథోక్తవేషముగా మిత్రునితోఁ బ్రవేశించి)

మిత్రమా! విశారదా! వింటివికదా! కుశీలవులవచనంబులు లోకులకు మనవంశమం దింత విశ్వాసంబుండినప్పుడు మనమిట్లే దానినిఁ బోషింప వలయునుగదా.

విశా—అవునిట్లే! లోకులకును నిట్టి మీ చరిత్రంబే యట్టి గట్టినమ్మిక నిడుచున్నది.

తే॥ గీ॥ మీరలిటుధర్మమార్గంపు ♦ సారమెఱిఁగి
యుంటచేఁగద జగమట్టి ♦ యూహఁగొనుట
తండ్రియైననుదప్పుడు ♦ దారిఁబోవు
వానిఁగనిరోయరేయెందు ♦ వసుమతీశ!॥

అర్జు—మిత్రమా! ఆ విశ్వాసమునకుఁ గారణభూతుఁడు మాయగ్రజుం డని తెలియుము.

చ॥ కరము ప్రజానురంజకము ♦ గా నిల నేలుచునున్న మేటియె
వ్వరికయినన్ రిపుండనెడు ♦ వాదునుగాంచని పుణ్యశాలి ద
బ్బఱయిసుమంతయేనిఁ బొర ♦ పాటున సైతము పల్కనట్టి ధ
ర్మరతుఁడు పాండవాగ్రజుఁడు ♦ రాజ్యము సేయఁగ వేఱుదోఁచునే॥

తే॥ గీ॥ కడుపు చల్లఁగనక్కుంతి ♦ గాంచినట్టి
కానుపున నెవ్వఁడెక్కువ ♦ యైనకీర్తిఁ
గాంచెనాధన్యుఁడాపుణ్య ♦ గణ్యగుణుఁడు
భరతకులభూషణంబయి ♦ పరఁగుఁగాదె॥

విశా—మిత్రమా! యిందిఁకఁ దక్కువవారెవ్వరు?

చ॥ రిపుజనభీముఁడొక్కఁడు మ ♦ ఱిన్మఱిశూరులమెప్పుఁగొన్న శౌ
ర్యపరుఁడు సవ్యసాచియొకఁ ♦ డాహవ రంగయముల్ మఱిద్వురున్

గృపకునిధానమైకడిఁది ♦ కీర్తికిగీమయి రాజరాజులం
దపచితిఁగొన్న పాండునకు ♦ నల్వురు పుత్రులుగాఁదనర్తురే?॥

అర్జు—సఖా! మాయన్నగారు సోదరులతోఁ గొల్వుఁదీర్చి యుందురు. మనమిఁక సత్వరంబుగ నటకేఁగవలయును.

(పరిక్రమింతురు)

ధర్మరాజు—(భీమనకుల సహదేవులతోఁ గొల్వుఁదీర్చియుండును.)
(తనలో)

మ॥ మనమా! దుష్టపథంబుఁగాంచకుమ! ర ♦ మ్యాత్మధర్మమా! పజ్జకెం
దునన్నైనన్ బొరపాటునొందకుమతీ! ♦ దుర్వాదమొక్కింతయున్
గొనకోనాలుక! రాజ్యమామనుమ! యే ♦ గోరంబులున్ లేక! నా
యనుజుల్ గూర్తురుగాక భారతులదీ ♦ వ్యత్కీర్తికభ్యున్నతిన్॥

(కొలువునుఁజూచి)

ఏమియిది తమ్ములలో నర్జునుఁడు గన్పట్టఁడు అతఁడు కొలఁది దినములనుండియుఁ గొల్వున నొక్కనిమేషంబేని నిల్వక మొకముఁజూపించి పోవుచున్నాఁడు. ఈదినమున రాకయేనూనె, కారణమేమో గోచరముగాదు, అకటా, తమ్ముఁడు రాకయున్నందున నీ సభ చాల వెలితిగానున్నది.

చ॥ మురిపపుమోములేనగవు ♦ మోసముసేయఁగఁజిన్ని వెన్నెలన్
సరసపుపల్కులాయమృత ♦ సారము సారెకుఁ గేరుచుండఁగా
నరయుచునత్తతిన్ గురుజ ♦ నాప్తతఁగాంచియుఁ జందమామనన్
నిరసనసేయు నర్జునుఁడు ♦ నెక్కొనకుండిన గోష్ఠియొప్పునే॥

ఇఁక సోదరులయొక్కయు నాయొక్కయు విధంబు విచారింపనేల.

ఆ॥ వె॥ విజయలోకబంధు ♦ విప్రయోగాపన్న
పాండవాస్యపద్మ ♦ పంక్తియిటుల
వికసనంబుదక్కి ♦ వెల్లనై యుండుట
యద్భుతంబటంచు ♦ నరయు రెందు॥

ఓహో, ఏమిది, తమ్ముం డెందులకో నేఁడు కొల్వునకు రాకయున్న మాత్రమునకే విప్రయుక్తస్మృతి నొందితిని. తమ్మున కెంచేనిఁ బ్రయాణము కలుగదుకదా.

ఉ॥ రాజులనెల్ల నుగ్రసమ ♦ రంబున గెల్వఁగఁబూని సేనతో
నీ జగమెల్లెడన్ దిరుగ ♦ నెంచి ప్రయాణముఁ జేయునో హరిన్
భ్రాజితసజ్జనున్ బరమ ♦ బాంధవుఁజూడఁగఁబోవునో యెటుల్
యోజనసేయరాదిఁక గు ♦ ణోత్తము నానరు నారయన్ వలెన్॥

అర్జు—[విశారదునితో సమీపించి ధర్మరాజ భీములను గాంచి] అగ్రజులకు జయము.

విశా—ప్రభువులకు జయము.

ధర్మ—(తనలో) పాండవమనంబులతోడ సభాలయంబు ప్రసన్నంబయ్యె. (తేఱిచూచి ప్రకాశముగా) తమ్ముఁడా! ఏమి యీవేషము?

అర్జు...కీర్తిపోషము.

ధర్మ...ఎట్లు?

అర్జు...అవధరింపుఁడు. గతదినంబునఁ జోరహృతధేనుండగు నొక బ్రాహ్మణుండాతురతతో రాజమార్గంబుఁ జేరి యీరీతి నెలుగెత్తి పలవింపఁదొడఁగె.

చ॥ చెనటులనెల్లరన్ వెదకి ♦ శిక్షయొనర్చుచునున్న మేటులున్
గనుఁగొని సజ్జనావళినిఁ ♦ గాఁచుచునున్న దయామయాత్ములున్
మునుకొని ధర్మమున్ బుడమిఁ ♦ బోషణసేయుచునున్న పుణ్యులో
యనఘులు భారతుల్! ద్విజుని ♦ యావునుఁ గావఁగఁబూనరేకృపన్॥

ధ...[తనలో] భరతవంశ్యులకీర్తికిఁ గళంకము రాకుండుఁగాక. [ప్రకాశముగా] అనంతరము.

అర్జు...అనంతరమా భూసురుఁడు రాజమార్గమునుండి యట్లే మొఱలిడుచువచ్చి చేరువ చల్వచప్పరంబుననున్న నన్గాంచి పేరాస నాయుదంతంబంతయు నెఱింగించి తుద కిట్టులనియె.

క॥ సంరంభంబునఁ దస్కరు
సంరోధించి సురభిని నొ ♦ సంగు వరధను
స్సంరావ "దుర్బలస్య బ
లంరాజా" యన వినవె యి ♦ లఁ విదితముగాఁ॥

ధర్మ...(ఆతురతతో) అపుడు నీవేమి చేసితివి?

అర్జు...తస్కరుఁడు దవ్వోగుటఁగని యప్పొలున కథయఁబోసంగి వేగ ముగఁ బాంచాలీ మందిరంబున కరిగి చాపంబుంగొనిచని యాదుష్టుం బొలియించి గోరత్నంబును గ్రమ్మఱ భూదేవున కొసంగితిని.

ధ...నయవేదివగు నీ కిది తగినదే.

అ...అయిన నసమయంబునఁ గృష్ణామందిరప్రవేశము పూర్వనియమ నిరోధకంబయ్యెఁగావునఁబ్రతిజ్ఞాప్రకార మొక్క వత్సరము తీర్థయాత్రఁ జేయ నెంచితిని.

ధ...(తనలో) తెలియఁబడె. తీర్థయాత్ర సేయఁబూనిన తమ్ముని నివారించుటయును పంపి వియోగము ననుభవించుటయును సమ కష్టంబులే.

క॥ నయమెట్టులైనను దమ్ముని
పయనంబున కనిపి పిదపఁ ♦ బ్రతుకం గలనే
నయదూరులు పాండవులను
నయశమఁ గొనఁగలనె యాత్ర ♦ నాఁగి హృదయమా॥

అయిన నిట్లు శాస్త్రరీతిఁ జెప్పెద. (ప్రకాశముగా) తమ్ముఁడా

ఉ॥ ఇంద్రియకాండమందు మన♦మే కరమెక్కుడు గామమోహాయు
క్తిందుప్రపదాత్మజాతవస ♦ తిఁ గ్రమమెంచక చేరరాదటం
చుం బ్రిదశర్షి నారదుని ♦ చోదనఁజేసినబాసకిప్డు ని
స్సంద్రియుండ! నీదుకృతి ♦ తప్పగునే పరికించినఁ మదిఁ.
మఱియును

మ॥ కనఁగా గోపరిపాలనంబు సకలా ♦ ఘధ్వంసకంబందు వి
ప్రనకుంగూడ మహోపకారకమునై ♦ పొల్పారునీయాకృతిఁ

ఘనపుణ్యోదయమొందు దక్కనిఁక నొ ♦ క్కండుండు దోషంబునాఁ
జనునే! యీసుకృతంబు దోషశతముల్ ♦ జక్కాడదే! యుక్కనన్॥

అర్జు... నేనీ మహావిద్వాంసుని నీతివచనంబుల మెప్పించుట దుర్లభము. ఇఁక లౌకికోక్తుల సెలవుఁ గాంచెద.

శా॥ నీతింబారముగా నెఱింగినఘనుల్ ♦ నీబోటు లార్యోత్తముల్
చేతోమోదముగా భవద్వచనముల్ ♦ స్వీకారముల్ జేతు ర
య్యా! తథ్యంబు నెఱుంగనట్టి జనులా ♦ హా! పాండవుల్ పూర్వసం
కేతంబౌనల బాసఁ బాసిరని దు ♦ ష్కీర్తిన్ బొసంగింపరే॥

కావున వేవేగ నానతియిడినఁ బ్రీతినఁ జెల్లింపఁబూనెద.

ధ—(తనలో) ఇఁక నేమిచెప్పినను బ్రయాణమును మానఁడు. (ప్రకాశముగా)

ఉ॥ తమ్ముడ! నీవు పల్కినవి ♦ ధమ్ముదలంచి భువిన్ జరింపనిన్
సమ్మతితోడఁ బంపనెటు ♦ సాధ్యము దూరతరంబు లెల్ల తీ
ర్థమ్ములు వానిసేవకగుఁ ♦ దద్దయుఁ బ్రొద్దులు వానినేయుపా
యమ్మునఁ బన్నఁగాఁగలనొ ♦ యారసిచెప్పగదయ్య! యొయ్యనన్॥

తే॥ గీ॥ భీమసేనుఁడు నకులుఁడు ♦ పిన్నతమ్ముఁ
డమ్మహాదేవి కుంతియు ♦ యాజ్ఞసేని
యును భవద్విరహంబును ♦ నోర్వఁగలరె
భంజితాహిత సముదాయ! ♦ పాండవేయ!

భీ—తథ్యమే

ఉ॥ చిన్నతనంబునుండి పలు ♦ చింతలవంతలఁ గుందికుంది యీ
మొన్నటినుండికాదె మది ♦ పొందికఁ గంటిమొ లేదొ నేఁటినీ
పన్నికనారయన్ మరలఁ ♦ బాల్పడెఁగష్టమటంచుఁదోఁచెనే
పన్నిదమైన నిద్దెసలఁ ♦ బాయఁగఁజాలమనుంగుతమ్ముఁడా॥

ఇఁక నెవరేని మననీతివిక్రమం బెఱుంగక దురుక్తులాడుదురని తలఁచితివా? అప్పాపులగుండెలఁ బగుల్తునుజుమీ. ఆపాపులనఁగా నెవ్వరు?

మన కెగ్గుదలఁచువారా ధార్తరాష్ట్రి హతకులేగదా?

కం॥ నీటంబడఁద్రోయించిరి
కూటవిషంబిడిరి కాల ♦ కుండలితతులన్
గాటులనొందించిరి కడుఁ
గాటపుపగలక్క యిలును ♦ గాల్చిరికట్టా॥

కానిమ్ము, కాలజవైగుణ్యంబున వారిం బరాభవింప లేకుందుమా, ఇఁక నిపుడీవు కనికరంబు వీడి మమ్ము దిగనాడి తీర్థయాత్ర సల్పుదు నన్నను.

క॥ రాకాసుధాంశుబింబ
శ్రీకరవదనా! సుధాంబు ♦ సీకరవచనా!
మాకు నిను వీడశక్యము
కాకున్నది యేమిసేయఁ ♦ గలవారమిఁకన్॥

అర్జు—అన్నా! నీకు నేను బదులు చెప్పఁగలనా?

తే॥ గీ॥ నీతిశాస్త్రార్థ వేదిని ♦ నీవు ప్రతిన
బహులబుధసన్నిధినిఁ జేయఁ ♦ బడినది బహు
జనులు నయసూక్ష్మనిర్ణయ♦జడులు మార్గ
దర్శకులము మనము మదిఁ ♦ దగవరయుమి॥

నకు—(వినయముతో) అన్నా! ధనంజయ!

క॥ వినుమా! యన్నల పల్కులఁ
గనుమా! శాస్త్రోక్తములను ♦ గా వానిఁ గృపన్
గొనుమా! తమ్ములయెడ మా
చనుమానముఁ దీర్పనిదియె ♦ సమయంబు సుమా?

అర్జు—(తనలో) అకటా విద్యాబుద్ధులం బ్రౌఢులైనను జిన్నతనమునను నాయందలి చెలిమివలనను నను విడఁజాలని యీ నాతమ్ములనెట్లు సమాధానపఱచెద. (నకులునిఁ జూచి ప్రేమతో)

ఉ॥ అన్నల పల్కులందెవ్వ డ ♦ నాదరముండదు తమ్ముఁడా! నయం
బున్న తెఱంగునన్ మెలఁగు ♦ టొప్పగు మెప్పగు నెందునన్నలన్
నిన్నును జిన్నతమ్మునిని ♦ నే విడనోడుదునైన యాత్రగా
కున్న మనంబు సంతసము ♦ నొందదు పొందదు కొందలంబునన్॥

సహ—(తనలో) హా యేమిసేయుదు. వలదని తక్కిన నా యన్నలెల్లఁ జెప్పినను వారలకుఁ దగురీతి నుత్తరంబు లొసంగి యాత్రఁ జేయ సమకట్టియున్న నీ యనఘునకు నేనును యాత్ర మానుమని కోరుట ~~కోరుట~~ ప్రయోజనం బావంతయు లేక 'పిష్టపేషణం' బగును. అయినను ఇదపఁ జింతింపకుండుటకుఁగా నిట్లర్థించెదను.

క॥ రాదా! దయ మాయెడ నిటు
వాదా! సోదరులతోడఁ ♦ బగతులకుఁ గడున్
గాదా! నగు మనయెడయిక
నీదాపున్ వీడఁజాల ? నేనిఁక ననఘా!

అర్జు—(సహదేవునిఁజూచి ప్రేమతో)

ఉ॥ ఒజ్జలకెందునీతి సమ ♦ యోచితరీతి నెఱుంగసేయుదం
చిజ్జనులెల్ల నిన్ను గణి ♦ యింపఁగ నెప్పుడు విందుఁ దండ్రి! ము
న్నజ్జడదారిపంపున ర ♦ యంబునఁజేసిన బాసదాఁటినన్
ముజ్జగమందు పాండవులు ♦ మోఱకులంచపకీర్తి పర్వదే॥

ఇఁకఁబగతులు మనయెడఁబాటుఁగని హసించెదరందువా! వినుము.

తే॥ గీ॥ ధర్మశాస్త్రపథంబునఁ ♦ దనరువారిఁ
బగతులేకాక పెఱవారు ♦ పరిహసింప
రకట చెడుత్రోవవారల ♦ సకులుదక్క
నందఱిస్సీయనుచుఁ దూల ♦ నాడఁ గలరు॥

ధర్మ—

ఉ॥ మాటికిఁ జెప్పుటంత ఘన ♦ మా! చనుమా! కొని నీదు మిత్రులన్
గాటపు పుణ్యభూములను ♦ గాంచి భజించు మించుకూర్మిమై.

హాటకముల్ బురంబుల ♦ ధరామర వర్యులకిమ్మ! వేగ నీ
యేటికిఁబుచ్చిరమ్మ!ముద♦మేర్పడ మామదులందుఁబొందుగన్॥

అర్జు—దేవరయానతిని మాళిగ దాల్చితిని మాన్యంబగు భీమన్నగారి యానతినిఁ గాంచినఁగదా కృతార్థుఁడనగుదును.

భీ—

చ॥ తఱుచుగ దండకంబుల ని ♦ తాంతముగూర్చుచునుంద్రుమార్చురె
త్తుటినెటనేని మోసముల ♦ దా కొనకుండగదయ్య! సుంతయే
మఱక సఖాళిగొల్వఁగ స ♦ మస్తమహీతలపుణ్యభూముల
బిఱబిఱఁజూచివచ్చి మముఁ ♦ బ్రీతులఁజేయఁగదయ్య! తమ్ముఁడా!

అర్జు—కృతార్థుఁడనైతి అన్నలారా! గురుజనాంతఃపురజనమ్మునకీ ప్రయాణము నెఱింగించియే వచ్చితిని. అభివాదనం బొనరించెద.

ధ. భీ—కల్యాణమస్తు.

అ—(నకుల సహదేవులతో) తమ్ములారా! తీర్థయాత్రకీయకొనుఁడు.

న, స...చిత్తము.

వి...భర్తలకు నమస్కరించెద.

ధ. భీ...శుభమగుఁగాక.

ధ...(విశారదునితో) కుమారా! నిరతంబేమఱక విజయునకు సహకారివై యుండుము.

అ, వి...(పరిక్రమించుదురు)

ధ...తమ్ములారా! ఇఁక గొల్వుఁజాలించి విజయయాత్రగతిచే వికలిత స్వాంతయగు కుంతీమహాదేవి నూఱడింతమురండు.

(ధర్మజ భీమ నకుల సహదేవులు నిష్క్రమింతురు)

అ...సఖా! మనచెలికాఁడు మైత్రేయుఁడు తడవేలచేసె.

వి...మనము చెఱువుదగ్గఱకు బోవువఱకతండు మన పరిజనముతోఁ జేరరాఁగలఁడు.

అ...అట్లయిన మనము పోవుదము.

(తనలో) ఓనామనోబ్జవాసినీ! సుభద్రా!

ఉ॥ నీదుమనోజ్ఞరేఖలను ♦ నీదువిలాసవికాసభంగులన్
నీదులసత్తనూజ్వలత ♦ నీదుకలాపరిపూర్ణచాతురిన్
నీదుగరిష్ఠశీలమును ♦ నెయ్యుఁడు నాకొకఁడగ్నిమిత్రుఁడన్
భూదివిజుండు దెల్పికర ♦ మున్ దనరించెఁదలంపునీపయిన్॥
అది మొదలుకొని నేనతను తాపంబున వేగుచు

చ॥ కలికి మిటారి! నిన్నుఁ గను ♦ గాటపు పేరిమి నేఁడు రేపటి
న్నలకడనానతిన్ గొని చ ♦ నందగుద్వారకకంచు నెంచవా
టిలె నిటుపుణ్యభూమిగతి ♦ నీవులకాకరమైన నీదుమేల్
గలకలనవ్వుముద్దుల మొ ♦ గంబుఁ గనుంగొనుభాగ్యమెన్నఁడో॥

చ॥ కురుపతికీయ నిన్ను హలి ♦ గోరెనటంచని వింటినీమనం
బరయఁడతండు పౌరజను ♦ లంత సుభద్రికిరీటిలోలయుం
చటిముటిగావచింతురు ధ ♦ రామరుఁడట్టులె చెప్పెనింక సుం
తయిమయిలేకనిర్గ నెద ♦ నగ్గలికన్ సురలెత్తివచ్చినన్॥

ఇఁకను

తే॥ గీ॥ శైశవమునుండి నీయందుఁ ♦ జనువునొంది
మరల భూసురముఖమున ♦ మరులుఁ బొంది
గడియ మదిఁబాయకుండిన ♦ గట్టిపాళి
వ్రతము ముగిసెడుదాక న ♦ న్వదలుఁగాక॥

(ప్రకా) మిత్రమా! యాత్రారంభమందిష్టదేవతా ధ్యానం బావశ్యకము.

మత్తకోకిల॥ గోపికానటనాభినందితు ♦ గోపవేషవిరాజితున్
గోపతిస్తుతపూతవర్తనుఁ ♦ గుత్సితోరగమర్దనున్
పాపభంజన పాదపంకజుఁ ♦ బాలితాశ్రితులనుప్రియున్
బ్రాపుఁగోరిభజింతు నే నుప ♦ పన్నభద్రవిధాయకున్॥

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రథమాంకము.

సుభద్రా కల్యాణము

ద్వితీయాంకము.

మైత్రేయుఁడు (కన్నులఁ దుడిచికొనుచు నాక్రోశముతోఁ బ్రవేశించి) ఓరీ! ఎవఁడురా నిలుము! నిలుము! ఈబుడిచెంబుదెబ్బతో నీబుఱ్ఱ బ్రద్దలుకావలసినదే, (నలుదిక్కులఁజూచి) ఎందునను లేఁడు. గాసిసె కొడుకు పాఱిపోయినాఁడు. అబ్బా యీతొత్తుకొడుకులతో నాకు జావు వచ్చినది. మూఁడవజామైన తిరుగలేదప్పుడె యొకతుంటరివచ్చి చెవి దగ్గఱ ధామ్మని కేకవేసి ప్రయాణమగుచున్నారు లెమ్ము లెమ్మని యఱచి నానిద్దురఁ జెఱిచిపోయె కన్నులు తెఱవనిచ్చుటలేదు. ఒడలి యందు వాఁతఁబెట్టిన సగము మెల్కనెడు నేనీ యడవి పయనముఁ బట్టి పెద్దపులుల బెంగన మోటు నిద్దురం బోవకుండుటఁ జేసి యిట్లు నిద్రాభంగంబు నొందితిని. ఇందులకై వీరల నెన్నితడవలు శిక్షించినను సిగ్గు లేక నన్ను మేల్కొలుప మానరు. ఒక మారొకనిని శునకంబువలె కఱచితిని మఱియొకనిని గాడిదెవలె నడుములు విఱుగునట్లు తన్నితిని వేఱొకనిని గోతివోలె ఱాల ఱువ్వితిని ప్రయోజనములేదు నెయ్యునికేని యీ నాతిప్పలు చెప్పిన నతఁడు నన్నే యెగతాళిసేయును గాని వారలను మందలింపఁడు ఈలాఁటి చెనఁటి పయనంబని యెఱిగియే బాబో నేను రాను కుయ్యో మొఱ్ఱోయని కేకలిడితిని ఇదిగో తొందరగా మరలవచ్చెదమని చెలికాఁడు తోడుకొనివచ్చె నేనేమి సేయుదును ఇఁక నీయరణ్యంబున నారోదనంబు వినువారెవ్వరు ఇపుడిటనుండి యీకనఁబడెడు గుళ్లుగోపురములుగల కాశికాపురినిఁ జేరుదురఁట అవ్వీట

సుమారు నూఱుకోట్ల లింగంబులుండునఁట. దానిఁగాంచిన మానిసులకు దోసంబు వీసంబేని యుండదఁట పున్నెంబున నటఁ జచ్చినవారెవ్వరేని నిక్కంబుగ శివలింగంబులగుదురఁట చెలికానికట మూడునెలలు కాపురంబాటచే నుండలేకనే నాసరికి లింగంబునగుటకు సందియంబేలేదఁట (తూర్పువంకఁజూచి) నిద్రామాంద్యంబున నేనింకను రాతిరియున్నదను కొంటిని తెల్లవాఱు వేళయైనదే.

తే॥ గీ॥ కాలపురుష సమాగమ ♦ లీలఁదనిసి
యినుని గర్భమునందాల్చి ♦ యెసఁగుపూర్వ
దిగ్వనిత మూలఁచిన్నచేఁ ♦ దెల్లనయ్యె
ననఁగఁ దూఱుపు తెల్లనై ♦ యతిశయించె.

ఇంతకు నాకీనాఁడు చీవాట్లు రావలసియున్నవి (తెరవంకఁజూచి బిగ్గరగా) ఓరీ వసంతకా! యజమానలు రాజమంత్రు లిపుడేమి సేయుచున్నారురా! (వినుటనటించి) ఏమనుచున్నావు "మా స్వామి! అల్లరుగో బయలుదేరి నీకోసమెదురుసూచుచున్నార" నియా అదిగో చకారగుడులకారంభమైనదే. (తెరవంకఁజూచి) తొత్తుకొడుకా! నీకెంతకావరమున్నదిరా! నెమ్మదిగాఁ జెప్పలేవా! (వినుటనటించి) ఏమనుచున్నావు "నీవదరుటకేమిలే వేగిరముగా" రమ్మనియా! మొదలేయట్లు చెప్పరాదా వపట్కారములతోఁగాని బుద్ధికలుగదు ఇదిగో చెలికాండ్రను గలిసికొనియెద.

(అర్జున విశారదులు ప్రవేశింతురు)

మై—(సమీపించి) జయము రాజమంత్రులకు.

వి—(చిఱునవ్వుతో) మైత్రేయా! నిద్రతెలిసినదా?

మై—ఇంకను బూర్తిగాఁ దెలియలేదు.

వి—నేనెవరినో చెప్పగలవా?

మై—చెప్ప కేమి,

వి—ఏదీ! చెప్పుము?

మై—నక్షిముక్కునాగయ్యవుగావా! (నవ్వును)

వి—(నవ్వి) వదరుబోఁతువు.

అ— (మిత్రులతోఁ బరిక్రమించి) మిత్రములారా! ప్రభూతానందరాశి యగు నికాశీక్షేత్రంబ్రవేశించితిమి. ఇఁక నిందు జూడుఁడు.

సీ॥ ఎచ్చోటఁగనిన నే♦ డేసియంతస్థులో, ప్పెడు చప్పరంబులు♦ పెంపుఁజూపు
ఏదిక్కుఁజూచిన♦నీశ్వరాలయ హేమ,తుంగ శృంగంబులు♦ రంగుఁగడగు
ఏ వైపుఁగనుఁగొన్న♦నిందుధరార్చనా, వస్తుకోలలు సుప్ర♦శస్తిఁదనరు
ఏదిశఁగనగంగ♦ కేగి తీర్థములాడి,వచ్చు జనుల వ్రాఁత♦భక్తిఁగొలుపు

తే॥ గీ॥ ఎందువిన వేదనాదమిం ♦ కెందువినినఁ
దారకధ్యానమెందు శా ♦ స్త్రారవంబు
ఏడు జన్మంబులందునఁ ♦ గూడుఁకొనిన
పుణ్యఫలమునఁ గంటిమీ ♦ మోక్షపురిని॥

(నిరూపించి) ఆహా!

ఉ॥ మేలికడానిప్రాఁతలును ♦ మేలగు మౌక్తికతోరణంబులున్
నీలపు రత్నవేదికల ♦ నీటుగఁదీర్చిన విగ్రహంబులున్
జాలగనున్న యాత్రికుల ♦ సందడియుం దగు విశ్వనాథ దే
వాలయరాజ మల్లదియె ♦ హర్ష మెసంగఁగఁ జూడుఁడీ సఖుల్!

(సమీపించి) సఖులారా! ఈయాలయద్వారంబున నొక్కమారు దండం బిడి లోపలికిఁ బోవుదము.

(మిత్రులతోఁ బరిక్రమించి విశ్వనాథలింగంబుఁగాంచి సంతోషముతో)

అర్జు—శా॥ కాశీ యస్యసధర్మిణీ సకలలోకాళీ సముజ్జీవినీ
స్కందోయస్య సుతస్సురేంద్రతనయో నందాను సంధాయకః
శేషోయస్య సహస్రమౌళికిరణో న్మేషో లసద్భూషణం
సోయం విశ్వపతిర్హిమాంశుమకుటో గృహ్ణాతునో వందనం

మందాక్రాంత వృత్తము.

విద్యుద్వర్ణాం విబుధవిసరత్రాణవిస్తారతూర్ణాం
తారాకారస్ఫురదురుమణిస్నిగ్ధతాటంకకర్ణాం
భక్తాభ్యర్ణాం పరశివతపోయోగతీర్ణా మపర్ణాం
వందే పూర్ణాం కువలయనభోగోళయో రన్నపూర్ణాం

మై—ఓ సామీ !

సీ॥ పుట్టపెంకులలోన ♦ బోనంబు నొనఁగూర్చి, పులితోలు వల్వఁగాఁ ♦ బొసఁగఁ జేర్చి)
దయ్యాలమూఁకల♦నెయ్యంబు నెలకొల్పి, కాటినిఁదగుబసఁ♦గాఁగనిల్పి
త్రాఁచుపామునుజన్ని♦దంబుగా మెడ వైచి, జింకపిల్లనునొక♦చేతనుంచి
వలచిమిన్నేటిజ♦వ్వనినిఁదలను జెంది ♦ కాటిబూదిని మెండు♦గానలంది
తే॥ గీ॥ వెలి ముసలియెద్దు మూపెక్కి ♦ విసము మెక్కి
తివిరి యూరూరుఁ దిరుగుచుఁ ♦ దిరిప మెత్తు
దొరవు నీచేఁతలెల్ల నా ♦ కరిదిఁగొలుపు
వలయు దండాలఁగొనుమ నీ ♦ వాఁడ వినుమ!

[నమస్కరింతురు]

అ—ఇఁకఁ బవిత్ర జలవాహినియగు మందాకినిఁ జేరుదమురండు.

[మిత్రులతోఁ బరిక్రమించి గంగనుగాంచి]

చ॥ అలతటినీవతంసఁగనుఁ ♦ డబ్జకిరీటజటాపరిష్కృతన్
జలదురువీచికాజనిత♦చారు సమీరకిశోరభూషితన్
గలకలకృన్మదభ్రమర♦కాంతకుశేశయభూషితన్ సుసం
కులసురసిద్ధసాధ్య నర♦గుహ్యకనాగసుతాభిసేవితన్ ॥

[నాగకుమారికలగు సులూపియు నిపుణికయుం బ్రవేశింతురు.]

ని—చ॥ కలువలఁగోయుదానఁ జెవి ♦ కమ్మల జంటకుఁగా సులూపిరో!
ఉ— యలవిరితమ్మిలం జిదుపు ♦ మమ్మరొ! మారునిఁబూజసేయఁగాఁ
ని— గులుకునడల్ దగన్ బెడఁగుఁ♦గుల్కెడు హంసలఁబొంచిపోదమా!
ఉ... జలమునమున్గి రత్నములఁ ♦ జాలగఁ దెచ్చితిఁ జూడు నెచ్చెలీ!
ని... సఖి! యిమ్మహోదయపర్వంబునన్ భాగీరథిన్ గ్రుంకులాడ నేగు దెంచిన నీమనుష్యుల చెయ్వులన్ గాంచుదమిటురమ్ము.
అ... మైత్రేయా! యీసాగరమనోరమన్ గాంచినకొలఁది నామనము నమస్యాప్రవణం బగుచున్నది.

[గంగను నిరీక్షించి.]

అమ్మా! గంగా! నమస్కారము.

క॥ అంగజసూదనవిపులపి
శంగజటారంగ! చారు ♦ సాంద్రనినదచ
క్రాంగరథాంగవతంగా!
భంగముసేయుము! మదీయ ♦ భవములగంగా!

వి...తల్లీ! గంగా! నమస్కారము.

క॥ రంగారుచుందువహా సుత
రంగా! నవవికచపద్మరసలాలససా
రంగా! పరిసరవర్తిశు
రంగా! వశవర్తివృషతురంగా! గంగా!

(అర్జునునితో) మిత్రమా! ఇటుకనుము.

ఉ॥ స్నానముఁజేయువారలును ♦ సంధ్యలవార్చెడువారు భూరిగా
దానములిచ్చువారలు సు ♦ ధాకరశేఖరు పూజకై నడిం
బూనిజలంబు బిందియలఁ ♦ బొందుగఁజేకొని పోవువారు గం
గానుతులంచుఁ బద్యములఁ ♦ గౌతుకమొప్పఁ బఠించువారలున్

ఇఁక నిటుఁగనుము.

తే॥ గీ॥ పూలఁ బూజించి గంగఁ గ ♦ ప్పురఁపు టార
తులను బట్టెడు పుణ్యాస ♦ తులును మూసి
వాయనంబుల వృద్ధను ♦ వాసినులకు
భక్తినిడి మ్రొక్కుచుండు సౌ ♦ భాగ్యవతులు॥

అ...మిత్రమా! యీగంగావైభవంబసామాన్యము.

(నాగకన్నియల నిరువురనుగాంచియందునులూపిని విస్మయముతోఁ
బరికించి) (తనలో)

క మెఱుపు దీపయుమో! చం
దురుతేకయొ! వేల్పుతేని ♦ తోఁట నమరుమేల్
విరిబంతియొ! మేలిమిబం
గరుబొమ్మయొ! లేక దివ్య ♦ కాంతామణియో!

(నిరూపించి) నిక్కంబుగ నీమనోరమ రామయే యేమియిది తెర్థికవ్ర తుఁడనగు నన్నీమనోహరాంగి యొకనిమేషములో భ్రమింపజేసినది ఎవ్వతెయో దీనిపేరెయ్యదియో ఇటకెందుండియరుదెంచినదియో పరికింప నాకారంబున నాగజాతివనితయనితోఁచు కన్నియయో కాక వేఱొకని యిల్లాలో తారసించి యాతోడిబోటి నడుగుదునా. అటులమనీషుల తెఱంగుగాదు ఉల్లమా! యిఁకమరలుము. యాత్రికుఁడను.

ఉ...(అర్జునునిఁగాంచి వెఱగుతో)

ఆహా దర్పకుఁగ్రేణిసేయు నీరాజనందనునిఁగాంచినంతనే నాచిత్తంబు మోహాయత్తంబయ్యె ఏలొకొయనివిచారించిన నేనకాదెందుసుందరులేని నీయందకానిఁగనినఁగ్రందుగ మరులొందుటయందు సందియంబులేదని తోఁచు.

శా॥ బంగారంబునఁ దావిసేకుటినఁబో ♦ ల్పఁగవచ్చు నెమ్మేనితో
డంగందుఁగనకున్న రాజు సరిరాఁ ♦ డా? మోముతోఁబంకమం
దుంగన్పట్టకయున్నఁదామరలు క ♦ న్దోయిఁదగఁబోలునా
సింగంబేగుహాఁదాఁగకున్న సరివా ♦ సిఁగాంచు విక్రాంతితో॥

మున్నల దేవమునియగు నారదునిచే విజయుని యాకార రేఖల నాలకించి యవ్వసుమతీకాంతు నాప్రాణకాంతునిఁగ నెంచి కామించి యుంటి. నేఁడు కనఁగ నీరాసుతునియందా విభ్రిమంబులన్నియు భాసిల్లు చున్నవి. నాభాగ్యవశంబున నాతఁడే నేఁడిట్లు తారసిల్లియుండు. అట్లు కాకున్న నిర్మలంబగు నాయంతరంగంబు వేఱొకడ భ్రమఁజెందదు. ఇఁక నేనీ సమీపమునందయుండి వీరి పలుకులచే నిక్కంబరయుదాన.

(సఖితోఁ బరిక్రిమించును)

అర్జు...మిత్రిలారా! నేఁడు జన్మంబులుగల భాగ్యంబుఁగాంచితిమి

తే॥ గీ॥ విమలమోక్షైకనాథు శ్రీ ♦ విశ్వనాథు
నఖిలకల్యాణసంపూర్ణ ♦ నన్నపూర్ణ
సకలనిర్జరగణమాన్య ♦ జహ్నుకన్యఁ
గనుటకన్నను మేటిభా ♦ గ్యంబు గలదె॥

విశా...మిత్రమా! యాత్రికుల నావరించుచున్న నీధాత్రీసురులనుగనుము
శారదాముఖుఁడు...(విసువుతోఁ బ్రవేశించి) అక్కటా

ఆ॥ వె॥ ఎంతపర్వమైన ♦ నేమి వైదేశిక
జనుఁడనగుట నిచట ♦ గొనఁగఁగలనె
యొక్కకాసు నేని ♦ నూర నున్నట్టి పు
రోహితులవె కాక ♦ రూకలెల్ల ॥

రిక్తుఁడనగుట నిచట నీ దినంబున నా కుటుంబమున కొక్కమాసపు గ్రాసద్రవ్యంబు నార్జింపుదునని వచ్చితిని. అదియంతయు నేఁడు పూర్ణానుస్వారంబైనది కానిమ్ము. దురితనాశనియగు నీజాహ్నవింగ్రుంకి యిమ్మహాదేవు నారాధించి జన్మంబును బవిత్రంబుఁ జేసికొంటినిగదా అందునకు సంతోషించెద. ఇఁకను గృపాళువును నఖిలజగన్మాతయునగు నన్నపూర్ణాంబ నిఖిలజనంబున కన్నంబిడి రక్షించును అంతకన్నఁ గావలసినదియేమి? పాడుబుద్ధి జన్మభూమిని విడనీయక యిట్లు గారించుచున్నది.

తే॥ గీ॥ జన్మభూవత్సలత యల ♦ సత యవిరత
కామినీసేవ భీరుత ♦ ఘనరుగార్తి
కృశత మత్తత యనునాఱొ ♦ గిఱ జగంబు
నందుఁ శ్రేయఃపదవికి ద ♦ వ్వైదనర్చు

(దృష్టినించి) అట దూరంబున నిరువురు రాచకొమరులును వారలతోడ నొక విప్రుండును గన్పట్టుచున్నారు వారిని సమీపించెద.

అ॥ వి...[విప్రునిఁగాంచి] అగ్రజన్మా! యభివాదనంబుఁ జేయుచున్నారము
శా...కల్యాణమస్తు. [అర్జునునిఁగని విశారదునితో] కనులపండువుసేయు నీరాజనందనుండే రాజర్షి గోత్రంబు నలంకరించె.

వి...సీ॥ ఎవ్వని పేరిట ♦ నీఖండమెక్కుడు, కాలమునుండి ప్ర ♦ ఖ్యాతిఁగాంచె
ఎవనిజన్మంబున ♦ నిందునంశము రాజముక్తాఫలోత్పత్తి ♦ మురువుఁదొరసె
ఎవనిపాండురకీర్తి ♦ యే చక్రవాళాద్రి, కందరంబులఁజంద్రి ♦ కనురచించె
ఎవనియజ్ఞకదంబ ♦ మెల్లభూసురులకు, లేమిడిలేమిఁ గ ♦ ల్పించెజగతి

తే॥ గీ॥ అట్టి శాకుంతలుండు స♦మస్తభూమి
రాజమౌళిగభస్తి నీ♦రాజితాంఘ్రి
భరతమూర్ధాభిషిక్తుఁడీ♦నరనుతునకు
గోత్రకర్త యటం చెఱుం♦గుము ద్విజేంద్ర॥

శా...[సంతోషముతో] మాన్యులగు భారతులకు మఱిమఱి విజయం బగుఁగాక. అటులే నీగుణోత్తముని స్వజనకనామంబుల నెఱింగింపుము

వి...ఉ॥ కుంతికిఁ బాండుభూవరున♦కున్ గడు గారవపుం గొమారుఁడ
శ్రాంతజితాత్ముఁడౌ నలయ♦ జాతవిరోధియనుంగుదమ్ముఁడౌ
కింత యనీతిమార్గమునఁ♦ గీల్కొననట్టి గుణాభిరాముఁడు
ద్దాంతుఁడెఱుంగు మర్జునుఁడు♦ దైవతసన్నిభబాడబాగ్రణీ॥

మేమీ నరేంద్రుని సఖులము. మమ్మందఱి నిఁక నిమ్మందాకినిన్ దీర్థములాడింపుఁడు.

శా...[తనలో] ఏమి నాభాగ్యము. పురోహితులు చుట్టకమున్నె వీరి నభిషేకింపఁ జేసెద,

[మాధవదీక్షితుఁడు ప్రవేశించి]

మా...[ఆక్రోశముతో] వీఁడెవ్వఁడో వైదేశికవిప్రుఁడొకఁడు వీరల స్నానమాడింప నెంచుచున్నాఁడు. వీఁడీ యూరి సాంప్రదాయము నెఱుంగఁడు కాబోలు.

మ॥ మదమో సాహసమో యెఱుంగవో యిటన్♦మర్యాద లోభంబొ నె
మ్మదికిం బైత్యమొ యాత్రికోత్తములని♦మ్మందాకినిం గ్రుంకఁజే
సెదు మమ్మున్ గణియింపకేఖల! నినున్♦శిక్షింపగాజేతు నెం
దదయుల్ దోషులపట్లఁగాసియును బాం♦డ్యాల్ ధైర్యపాథోనిధుల్॥

ఓరీ! కాశీవాసులమగు మమ్ము నిరాకరించియే యాత్రికుల స్నానమాడింప నెంచితివా! దరిద్రుఁడా!

శా...(భయముతో) నే ననుకొన్నంతయే యైనది. తీర్థవాసుల నతిక్రమించి నే నిందుఁ బ్రవేశించుట నాదితప్పు. ఇఁక నీతనితో నెదిరిమా

టాడితివేని నొక్క పిడికిలి దెబ్బతో నిపుడే నన్ను స్వర్గమునకుఁ బంపఁగలఁడు. కావున నెట్లైని నీతని బతిమాలి యిటనుండి తప్పించుకొని పోవుట కర్జము. (ప్రి) అయ్యా! వీరలు నన్ను నిర్బంధించుటచే నే నిద్దానిఁ బూనితిని. నాకై నేను తలంపను. సైరింపుఁడు,

మా...వారు నిర్బంధింతురుగాక నీవేల యిట్లు లోభంబున కొడిఁగట్టితివి?

శా...[తనలో]లోభంబునకే యొడిఁగట్టితిని. [ప్రి] అయ్యా! తెలియక పూనితిని.

మా...పసిపాపవా? ఏల తెలియదు. నాలుగుపుష్కరములవయసున్నదే!

శా...అయ్యా! క్షమాపణము గోరిన పిమ్మటఁగూడ నన్ను ధర్షింపుట తగవుగాదు.

మా...తగవులేదు నగవులేదు, నీకుప్రాయశ్చిత్తము కావలెను. పొగరణఁగవలెను.

అ...పురోహితాగ్రేసరా! యీపేద బాఁపనితో నీకేల వివాదము. మేమే యీబాఁపనిఁ బిలిచితిమి, ఇపుడు నియమప్రకారము మీరే మమ్ముఁ దీర్థమాడింపుఁడు. మిమ్ముఁ బూజించిన పిమ్మట వారిని సత్కరించెదము.

మై...దీని సిగ దరగ నాకు మంత్రము జ్ఞాపకము లేకపోయినది. లేకున్న నాస్థానబ్రాహ్మణుఁడను. నేనుండఁగ మీకీదెబ్బలాటే లేకుండెడిది

మా—రాజాగ్రణీ! కాశీవాసులమగు మేము దక్క నీ గంగాతీర్థంబు యాత్రికుల కభిషేకింపఁజేయ నింకొకరి కధికారములేదు. ఎవఁడేని నీ విప్రుని భంగి నీ నియమంబతిక్రమించినచో వాఁడు మాచే బాధ్యుఁడగును. ఇందు స్నానాదిక ధనము మాయది గుడిలో నొసగెడు ద్రవ్యము దేవునిది. ఆవల మీరిఁక లక్షలు పంచిపెట్టుకొన్నను మానుకున్నను మాకు సంతోషమే. (శారదాముఖునితో) ఓయి! దరిద్రుఁడా! నేఁటికిఁ బ్రతికి పోయితివి. ఇఁక నెన్నఁడిట్టి యనుచితంబొనరింపకు. [విశారదార్జునులతో) రాజసూనులారా మీరిఁక స్నానము సేయుఁడు పదఁడు.

అ—(శారదాముఖునితో) స్వామీ! తాము నుబోవకుఁడు. మిమ్ము నుబూజించెద మిటనుండుఁడు.

(అర్జున విశారద మైత్రేయులు నిష్క్రమింతురు)

మా— కం॥ ఇమ్మందాకిని విమలజ
లమ్ముల నీరాడి యుదక ♦ లవముం గొనినా
కమ్మున నెక్కను ♦ బెక్కుయు
గమ్ములు మనుజుండు రత్న ♦ గర్భాజానీ !

"సమస్తదోషనివారణార్థం గంగాస్నానం కరిష్యే" యనుఁడు. ముక్కు చెవులను గన్నులను మూసికొని మూడు మునకలు వేయుఁడు.

(కృతస్నానులై అర్జున, విశారద, మైత్రేయులు ప్రవేశింపుదురు)

మా—మహారాజకుమారా! అసమానంబగు నీ గంగాజలావగాహనం బీవు గాంచితివి. ఇఁక నీ యసాధారణ వితరణంబేను గాంచవలెను.

మై...ఇవన్నియు డబ్బులాగేయెత్తులు.

అ...భూమిసురాగ్రణీ! తామెద్దియేని గోరుఁడు. దాని నొసంగుదును.

మా...పదివేల నిష్కంబు లిమ్ము.

మై....మోఁతకూలి కెవరేనిఁ గావలయునా! పిచ్చిమాటలు తలపెట్టకు మాయొద్ద నెక్కువ దొరకదు. మీకిద్దరికిఁ జెరియొక యేగాని నిప్పించెదను ఇష్టమైనఁ బుచ్చుకొనుటయు లేకున్న మానుకొనుటయు.

మా...పానకములోఁబుడకవా !

మై...అపునట్లే! లేకున్నఁగొంపఁద్రవ్వి తెచ్చి తలకెత్తుమనెదవు.

[అర్జునుఁడొక ముద్రితపత్రంబు నీయ దీక్షితుఁడు చేకొని)

మా...చాలు సంతోషము కాశీయాత్రా సంపూర్ణఫలావాప్తిరస్తు.

మై...నక్కను దొక్కివచ్చితివిపో మొదలఁదెలిసిన భాగమేనిఁ గుదిరించుకొని యుందును.

మా...రాజన్యకుమారా! ఇఁక నేఁ బోయివచ్చెదను, ఈవిప్రుఁగూడ సత్కరింపుఁడు.

మై...ఉరకవచ్చిన నేనును నాకొడుకని గదా ?
అ॥ వి...నమస్కారము.
మా...కల్యాణము.
మై...భట్టారకా! నమోనమః
మా...నమోనమః (మైత్రేయునిఁ గౌఁగిలించుకొనును.)
మై...నే బక్కవాఁడను పున్నెముఁ గట్టుకొనకు జాగ్రత్త.
మా...[నిష్క్రమించును.]
అ...(శారదాముఖునితో) భూసురచూడామణీ ! ఇఁక మీయిష్టంబుఁ జెప్పుఁడు.
శా...రాజన్యకుమారా ! నే బీదబ్రాహ్మణుఁడను వేదాధ్యేతను బహు కుటుంబకుఁడను. నీ దయకుఁ బాత్రుఁడను.
అ...స్వామీ! నాభాగ్యవశంబునఁ దాము చేకూఱితిరి. ఇపుడు తమ యభీష్టం బేదియేనిఁ గోరుఁడు అరమరలేక యిచ్చెదను.
మై...(శారదాముఖునితో) (జనాంతికముగా.) చెరిసగాయస్వాహా
శా—(తనలో) భూదానమడిగెదను. దానివెనుక నే సకలము, స్థిరమైనది పారంపర్యముగా జరుగునది. (ప్రకాశముగా) రాజకులాలంకారా ! నా పేదఱికముఁ బాపనెంచితివేని. యొక యగ్రహారంబునిమ్ము.

(అర్జునుండొక ముద్రిత పత్రింబీయఁ గైకొని.)

శా...(తనలో) నెఱదాతయగు, నీనరనేత చే నాలేమిడిఁదీఱె కాశీపురంబు కాంక్షితప్రదంబని యెఱుంగకదూఱితిని. (ప్ర)సార్వభౌమకుమారా! నాకిఁక సెలవిమ్ము.
అ॥ వి...వందనము.
శా॥ విజయోస్తు.
మై—ఏమిబాఁపఁడా! నీతస్సఁగోయ నేనప్పుడు చెప్పలేదా? సగమిచ్చి కదలు [అని యడ్డపడును,]
శా...పాండ్యా కటాక్షించి విడిచిపోయినాఁడుగాని యీ గ్రహము నన్ను వదలునట్టు లేదే (ప్రి) అయ్యా; నీకేమి మహారాజసఖుఁడవు నీకీ బీదవానికిచ్చిన దానిలో భాగము కావలయునా.

మై...నీవెట్టిమెట్టిస్తుతులకు నే లొంగెడువాఁడను గాను. ఇచ్చి కదలు.

శా (భయముతో నర్జునుని మొగముఁ జూచును.)

అ...పుడమిదేవరా! మైత్రేయుని వాక్కుల లెక్కింపకుఁడు పొండు.

(నిష్క్రమించును)

అ—మిత్రులారా! ఇఁక సీభాగీరథియందొక్కింత విహరింతము రండు.

మై—నీవు నామెముకలు గొరికినను నేనురాను. మన చాకచక్యాలీ గంగముందఱ సాగవు. నీటిపాములు మొసళ్లుండి లోపలికి లాగికొని పోవఁగలవు. మీరునునామాటవిని యాఁతకు బోవకుఁడు.

అ—దొడ్డసలహా చెప్పితివి, నీవుపాఱుఁడవుకావా.

(అ. వి, లు నిష్క్రమింతురు)

[ఉలు పి సఖితో సమీపించి సంతోషముతో)

ఆహా ఏమినాభాగ్యము.

శా॥ కంటిన్ గన్నుల కింపుగల్గఁ బ్రియు రా ♦ కాపూర్ణచంద్రోపమున్
వింటిన్ వీనుల విందెసంగఁగను ఋ ♦ ధ్వీనాధు పల్కుల్ గనుం
గొంటిన్ నోములపంట నింకఁ బ్రియుఁడ ♦ క్కుంజేర్చి నన్నేలినన్
దంటన్‌గానొకొ నాగకన్యకలలో ♦ దైవంబు తోడుండినన్॥

సఖి! నిపుణికా! నా భాగధేయమూర్తియగు నీ రాజసూతిన్ గాంచితివి కదా అలనాఁడు నారదమునిచేఁ దెలుపఁబడి లోకాంతరంబున నుండియే నామనోధనం బపహరించిన మోసగాఁ డీతఁడే.

ఉ॥ ఈతఁడె రాజులందఱు“బ ♦ ళి”యని మెచ్చఁగ మీనయంత్రమ
త్యాతతశక్తిఁ ద్రుంచి ద్రుప ♦ దాత్మజఁ గృష్ణవరించినట్టి తేఁ
‘డీతఁడె శౌర్యధైర్యముల ♦ కిల్ల’ని పెల్లుగ నెల్లరన్నఁగా
ఖ్యాతివహించినట్టి నరుఁ ♦ డార్యుఁడు నాదయితుండు నెచ్చెలీ॥

శా॥ బాల్యంబందుననుండి యీతనియెడన్ ♦ బద్ధానురాగాత్మనై
కల్యాణంబునుఁ గాంచకే దినములన్ ♦ గాఁ బుచ్చితిన్ జిత్తునై

రన్నల్యంబొప్పఁగ నేటిదాక ని ♦ పుడీ మాన్యుండుగన్పట్టెసౌ
శీల్యంబేర్పడవీనిఁగూర్చినను ర ♦ క్షింపంగదే నీవిఁకన్॥

లేదేని నీ సఖి జీవింపదు.

ని—ఇంతీ! యింతచింత యేల! ఈ కనెడువారి కనులఁగప్పి నిముసములో నీ రాపట్టెఁబట్టి నీ కేళీసౌధంబుఁ జేర్చెద వదంపడి నీయిష్టం బీడేఱును

ఉ—సఖి! ప్రియమల్లెనిఁ బోదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు)

మై—(పరికించి) చెలికాఁడా! ఏమది యేమది. (ఉరమును మోదుకొనును)

వి—(త్వరతోఁ బ్రవేశించి) మైత్రేయా! యేమట్లు భయపడెదవు. ఱేఁడు వినోదంబుగ మునిగియుండు. ఈఁత రానివాఁడా?

మై—ఈఁత యేట్లో గలిసినది. కొంప మునిగినది. చెలికాని నే నీటి ద య్యమోకొనిపోయినది. నీవు కానవు. బాబో చెలికాడా!

(మరలఁ బొట్టను బాదుకొనును.)

వి—అమంగళము శాంతమగుఁగాక. ఏమియిది నిక్కమా? మాటాడక యాకస్మికముగ మునిగెనే! లేక మాకనులకు పైత్యభ్రమ కమ్మెనదా? (కనులఁదుడుచుకొని యొకమాఱు మూసికొని తెఱచి బిగ్గఱగా) మిత్రమా! మిత్రమా! (కలయఁ జూచి) ఇంకను గన్పట్టఁడే! మైత్రేయుని మాటయే నిజమైనది. హా పాండురాజనందనా! యర్జునా! (మూర్ఛపోవును)

మై—ఇపుడు నేనేమి సేయుదును నా చెలికాని నొప్పగింపుమని యిటఁ జాలుగ రుద్రాక్షపూసలఁ ద్రిప్పుచుఁ గూర్చుండిన నీ బాఁపలఁ బట్టుకొని వేధింతునా!

వి—(మూర్ఛఁ దెలిసి) హా మిత్రరత్నమా! హా వయస్యా! హా భారతకులాభరణ!

ఉ॥ హా సకలావనీరమణ ♦ హా యభియాతివితానభీషణా!
హా సముదారపావన గు♦ణాభరణా! శరణార్థిరక్షణా!
హా సుయశోవదాతహరి♦దంతదలా! హాతపాపమండలా!
హా సుమనోమనోంబురుహ ♦ హర్షకరా! నరపాలశేఖరా॥

అక్కటా! ఇఁక నెక్కడికేగిననా చెలికానిఁ గన్నులపండువుగఁ జూడఁ గందు, ఎవ్వరినడిగిన నాచెల్మికాని సేమం బుపదేశింతురు. హా కుంతీగర్భశుక్తిముక్తారత్నమా మిత్రమా! నీకిది మేరయగునా? నీ యనుంగునై నిన్నే ప్రాణధనమ్ముగ నమ్మియే ప్రొద్దు నీతోఁడినీడవలెఁ గాలంబుఁ గడపెడు నన్నీ పెన్నేటియందెడఁబాసి గాసిఁజెందించిన నేఁబ్రదుకఁగలనా. ఏపాడు జలజంతువుల కాహారంబైతివో, నీ యటులకాదు నిరర్గళభుజార్గళుఁడవగు నిన్నే జంతువు లేమిసేయఁగలవు? సర్వసంహారుఁడగు పరమేశ్వరుండిట్లస్తమింపఁ జేయనోపు. కటకటా! ప్రాణపంచకం బే సోదరపంచకంబని తలఁచు నీ యన్నదమ్ములకిఁక జీవించు తెఱంగేది. బాల్యమునుండియు నీ యందనురాగము నొంది నిన్ను జేపట్టం దలఁచియున్న సుభద్ర కిఁకఁ దెరువేది. ప్రియపారావార తుంగతరంగానుకారి యైనను, నీ మిత్రవియోగదుఃఖం బీ విశారదగాత్రింబునంతరింపఁ జేయదేమి. గంగాతటినీ! నీకుఁ గడుఁగూర్చు బంధువుఁడును నాకు మిత్రుఁడును నగు విజయుని నీలో నణచుకొనుట నీకు న్యాయమా! లేక ప్రపౌత్రుని రత్నంబుల సత్కరింప నీభర్తయగు రత్నాకరుఁ జేర్చితివా! హా శరణాగతకల్పమహీరుహుఁడవగు విశ్వేశ్వరా! నీవు దయామయ హృదయుండవు! సజ్జన బాధాటవీకుఠారుండవు! నీవేల యిట్లు కరుణ వీడి నాసఖుఁ గాన్పింపవు. విశ్వాత్ముఁడవగు నీవాతని మంచి చెష్టల నెఱుంగవా! మున్న నేకుల నిన్ను భజించిన యాపన్నులను గరుణించి రక్షింపవా! నేఁడట్లు నాసఖుని నా కర్పింపుము! ఓగిరులారా! తరులారా! జాహ్నవీతరంగ నికరములారా! మీరైన నాసఖుఁ గనపఱచి పున్నెంబుఁ గొనుఁడు.

ఉ॥ సౌరభసారపూర పరి ♦ సాంద్రసరోజమరందయోగ వి
స్తారితగంధవాహశిశు ♦ సంఘములారా! చలాచలోర్మికా
వారచలన్మహోత్పల ని ♦ వారిత భృంగములార! సుందరీ
మారుబిసప్రసూనసుకు ♦ మారు మహీంద్రకుమారుఁ గానరే॥

హా భరింపఁజాల మిత్రవియోగదుఃఖాకులితమ్ములగు నీప్రాణ

మ్ముల నిలిపి జీవించుటకన్న నీచంద్రహాసముఖమ్మున నాసఖునను గమించుటయే మేలని తోఁచుచున్నంతనే యాత్మహత్యాదోషస్మృతి యాభాగ్యంబు నవులకు గెంటుచున్నది ఇంక నుపాయం బేది.

తే॥గీ॥ బ్రతికియుండుదునా యికఁ ♦ బ్రాణసఖునిఁ
బాసిసిగ్గఱి జీవచ్ఛ ♦ వంబనగుచు
చత్తునా యాత్మహత్యాదో ♦ షమునుగొనుచు
కటకటా విధి! యివ్విధిఁ ♦ గలఁపఁదగునె॥

(తెరలో)

విశారదా! ఏలయిట్లు పలవించెదవు? నీమిత్రుఁడు కొండొకకారణంబునఁ బాతాళమున కేగె తిరుగఁ గతిపయదినంబులలో నిటకు రాఁగలఁడు మానుమీ శోకవేగము.

వి...ప్రియము ప్రియము నాసఖుఁడు పాతాళంబున కేగినాఁడా? ఆమాటనిక్కమే. మరల కొలదిదినములకిటకు రాఁగలఁడా? అదియే యంతనమ్మఁదగినదిగాఁ గన్పట్టదు. అయిన నీప్రియము చెప్పినవారలెవ్వరో వారినెఱింగి పదంపడి విచారించెద.

(ఆకాశముఁజూచి) అయ్యా! నాయందనుక్రోశముతో నాసఖుని సేమంబు నెఱింగించిన తామెవ్వరో తెలిపి నాసఖుఁడు పాతాళమునకేల పోయెనో కరుణించి సెలవిచ్చెదరా?

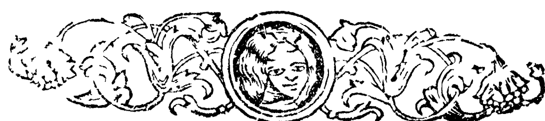
(తెరలో)

నేనాకాశవాణిని నీసఖునివృత్తాంతంబంతయుఁ ద్వరలోనతఁడువచ్చియే నీకుఁ దెలుపఁగలఁడు.

వి...ఈవక్కాణించినది భగవతి గగనవాణియా! ఈమెవాక్కులు నిక్కవములు. ఇఁక మేమీదుఃఖముఁదొలఁగి యీయమ సెలవుప్రకారము నాసఖుఁడిటకేతెంచెడువఱకీ గంగాతీరంబుననే వసించెదము మైత్రేయా! యిటురమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ద్వితీయాంకము.

సుభద్రా కల్యాణము

తృతీయాంకము.

—×—

[తెరలో]

చ॥ పదఁడిఁకఁ బోదమల్లదిరొ ♦ పౌర్వదిశ౯ దెలవాఱుచుండె నీ
యదనునఁ బోవకుండినఁ బ్ర ♦ యాణము తూఁగదు హాయి కాదు తెం
డిదిసమయంబు వేగనిటు ♦ లేనిదురించుచునుందురే! కనుం
డదె చనుచున్నవాఁడు సఖు ♦ లారసి మార్గముఁ జూపఱేఁడును౯॥

(ఇదిచూళిక)

[యథోక్తముగా నర్జునుఁడు మిత్రులతోఁ బ్రవేశించును]

వి...చ॥ ముగిసెను బుణ్యతీర్థము ల ♦ మోఘతరవ్రత! వత్సరంబున౯
ముగిసెఁబ్రతిజ్ఞదీఱె నిఁక ♦ ముందఱఁగన్పడుఁజూడు! ద్వారకా
నగరము దానిఁజేరి యట ♦ నందకుమారు భజించి కూర్మిమీ
ఱఁగ వరియింపుమా! సుగుణ ♦ రాసిని నమ్మురవైరిసోదరి౯॥

(కేలఁజూపుచు)

ఉ॥ అల్లదె! ద్వారకానగర ♦ మయ్యదువీరులకెల్ల యున్కిప
ట్టల్లదె! కోట! దుర్గమము ♦ హాయదె! గోపుర! మల్లవె! కదు౯

జల్లనిపిల్లగాడ్పులను ♦ జాలఁగనోలిఁగఁ బంపుపుష్పితో
ద్యల్లవలీవనోత్కరము ♦ లల్లవె! యావులమందలోసఖా!

అ...[సంతోషముతోఁగాంచి] తనలో

ఉ॥ బంగరుమై మెఱుంగులెల ♦ ప్రాయపుసోయగముల్ పిసాళివా
సింగనుమేల్ హొయల్ దనరు ♦ చిత్తజురాణియనన్ జెలంగు చి
త్రాంగదకేలుఁబట్టితిఁ గృ ♦ తార్థుఁడనైతినటంచు నెంచ మీ
ఱెంగద కృష్ణసోదరి వ ♦ రీత మహాద్భుతమోహవైకృతుల్॥

[ప్రకాశముగా] మిత్రమా! మంచిదారిఁజూపితివి. ఇఁక నేనిందుఁజేరి యెటులైన నక్కాంతాలలామం బరిగ్రహించి పుట్టుకకుఁదగిన మురుపుఁగూర్చుట యుక్తము. అయిన నాకాత్రిలోకసుందరి యెట్లుచేకూరఁగలదు ?

మై— కం॥ బూటకములాడ నేటికి
పాటిగనిఁగాంచి నంత ♦ బాళిఁగొనిరా
బోటివలరాజుతూపులఁ
గాటులనొందు న్నిజంబు ♦ గాఁ జెలికాఁడా!

అ...(చిఱునవ్వుతో) మైత్రేయా! పరియాచకమాడెదవా.

మై...పరియాచకమేమున్నది. నేనును నీవలె నాట్యాచార్యుని కూఁతును వర్ణింపుచుండుట లేదా భగీరథయత్నమున నీఁక బెండ్లాడనా? ఆక న్నెకు నేను మన్మథునిలాగునఁ గనబడుదునఁటనియును నాపై నాపె కన్నేసినదనియును నిరుగు పొరుగు వాఱందరందురు.

వి...[ఏకసక్తముగా] నీవువలచినయామె యంతరూపవతియేమి?

మై...రూపవతియేమి నాకనులకుఁ బ్రత్యక్షరంభ.

అ...మైత్రేయా! మీరిరువురనురూపులై యుందురు. ఆ దేవకీతనయుకును నాకును జాల యంతరముగలదు.

తే॥ గీ॥ పరువమగుదొండపండఁట ♦ భామమోవి
విద్రుమఫలంబులంట య ♦ వ్వాలఁదిపదము

లల్లనే రేడుపండ్లఁట ♦ యతి[illegible]కురులు
లలనలోకైకభాగ్యధ ♦ నంబుసఖుఁడ.

మై...అట్లేని మమ్మిద్దఱినిఁ గురూపులనుగా నెంచితివా?

అ...(నవ్వి) హరి హరీ! అట్లుకాదు ఇర్వురు సుందరు లంటిని.

మై...అయిన మా యాపెను గుఱించి వినుము.

తే॥గీ॥ పసపురంగులుగల పెన ♦ ర్పప్పుచాయ
లమరు దేహంబు గలదఁట ♦ యందమైన
రాజనాలన్నపుం డాలు ♦ నోజఁదాల్చు
నగవుగలదంట యన్నాతిఁ ♦ బొగడఁ దరమె॥

వి...[నవ్వి] అట్లయినఁ గోఁతికిఁ గొబ్బరికాయ దొరుకుట యే.

మై...హనుమంతునిఁ గొల్చుట లేదో.

వి...(అర్జునునిఁ జూచి)

చ॥ కలఁత పడంగ నేటికి స ♦ ఖా! వినుమా! యదురాజకన్య స
త్కలలకునాకరంబు హరోయ ♦ కారిమెఱుంగు లెఱుంగు జాణ నీ
వలఘువిలాసవిక్రమక ♦ ళాంచితమూర్తి-వియాట నీవయిన్
వలపుల నించెనంచు నుడు ♦ వన్ వినవో మునుము న్నె యెల్లరున్॥

వెండియు నిఁక సర్వజ్ఞుండును దమకుఁ గడుఁగూర్చు బంధుమిత్రుఁడు
నగు శ్రీకృష్ణుండామెను దమకుఁగాక వేఱొక్కని కొసఁగఁడు నిక్కము

అ...మిత్రమా! లోకులవాకుల కేమిగాని నీవనినట్ల యాదవపట్టభద్రుఁ
డు నాకీ సాయముఁ జేయనోపు. అయినను సఖా! కురురాజమిత్రుఁ
డగు బలరాముఁడు ప్రతికూలించునని సందియమయ్యెడు.

మై...చెలికాఁడా! ఇందునకు నేనొక్క సలహా సెప్పెదవినుము. (చెవి
లోఁ జెప్పి) ఇట్లు చేయుము నీకు శుభం బగును.

అ...సఖా! యిట్లుచనిన శ్రీకృష్ణుం డెట్లు గుఱుతించును.

మై...చ॥ ఒకకడనుండునంచు మఱి♦యొండొకతావున నుండఁడంచు నెం
చకుము సమస్తవిష్టపర♦సాతతులందున నిండియే యుపా

సకనిక రేప్సితార్థముల ♦ జక్కఁగఁ గూర్చుచునుండుఁ గేశవుం
డకుటిలమైనభక్తి దహ ♦ రాంతరమందునఁ గొల్వుమాతనిన్॥

దీనసీకుఁగల్యాణముచేకూరు

అ...మిత్రమా! మేలుగఁ జెప్పితివి. ఇపుడే యద్దేవుని భజించెద.

(భక్తితో నంజలి ఘటించి)

పృథ్వి॥ నిరంతరమహాంభజే మనసికృష్ణకల్పద్రుమం
రమారుచిరవల్లరీ లలితబాహుశాఖోజ్జ్వలం
ఉదాత్తఫలతుష్టశిష్టశుకభారతీ విభ్రమం
సమస్త జగదుత్సవాస్పదగరిష్ఠమూలాశ్రయం

చెలికాఁడా! ఇఁక నీ యుపదేశంబు సల్పెదవు. నీ విఁక విశారదుని
తో నింద్ర ప్రస్థంబుఁజేరి సోదరులకు నాసేమంబుఁ దెల్పుము.

మై—యాత్రలో లంకణములు మాపాలు. ద్వారకలో లడ్డుకములు నీ
పాలు ఇంతతో మాకు సెలవిచ్చితివి. ధన్యులము. కాని నీవిపుడే నా
యుపదేశంబు సల్పవలయును.

అ—అట్లే చేసెదను. కనుము.

[నిష్క్రమించి యతియై ప్రవేశించును]

మై॥ వి—(తలయూచి సంతసముతో నిష్క్రమింతురు)

యతి—[పరిక్రమించి పాఱఁజూచి] అదియే ద్వారకానగరభూషణంబ
గు యాదవుల రాచనగరు.

(వినుట నటించి)

అపుడే రామకృష్ణులాస్థానిన్ జేరినట్లు మాగధులుద్ఘోషింపుచున్నా రే!
నేనును బిరానవారలఁజేరెదను. (పరిక్రమించును)

(రామకృష్ణులు సింహాసనములందుఁ గూర్చుండి ప్రవేశించి యుందురు)

బ—[ఆహా! నేఁ డెంత సుదినము]

శా॥ కౌరవ్యాన్వయసింధురత్నము లస ♦ ద్గాంభీర్యవారాశి పృ
థ్వీరాజన్యకమౌళిశేఖరము నా ♦ పేరైన శిష్యుండు గాం

ధారేయప్రథముండు మద్రచిత సం ♦ ధానంబు నెంతో ప్రియం
బారంగాఁగొని యిష్టమున్ దెలిపె భ ♦ వ్యంబబ్బె నేఁడాత్మకున్॥

ఇంకను

చ॥ కనకపు మేడలందుఁ జెలి ♦ కత్తెలు వేవురు గొల్వ విల్వమి
ఱినయపరంజివల్వల మ ♦ ఱిన్ దులలేని విభూషణంబులన్
దనియుచుఁ బూవుసెజ్జల స ♦ తమ్ము వసింపుచుఁ దోడిరాణులం
దున దొరసానివై ముదము ♦ తోఁ దనరారెడు ముద్దుచెల్లెదాన్॥

వేయియేల.

చ॥ కుదిరెఁ బ్రశస్తమౌ మనువు ♦ కోమలికబ్బె విశేషభాగ్యమీ
యదనున నే వివాహము ర ♦ యంబుగఁ జేయఁ బ్రియంబుగూరు నా
హృదయము నిల్కడం గనుఁ ♦ కీ హరిన్ దలిదండ్రులన్ వశం
వదులనొనర్చు వాఁడఁ గురు ♦ వల్లభు నల్లునిగాఁగఁ జేకొనన్॥

(ప్రకాశముగా) తమ్ముఁడా! చక్కదనముల కిక్కయగు మన సుభద్రకుఁ దగినవరుండు కురుకుల భూషణుండగు సుయోధనుండని నే నిశ్చయించితిని. ఆతనికన్న మిన్న లేకున్నను సాటికేని దీటగురామేటి యొకఁడు గాన్పింపఁడు గదా.

చ॥ కురుకులమందుఁ బుట్టుక య ♦ కుంఠితమారయ శౌర్యమాహవో
ద్ధురులగు కర్ణశాంతనవ ♦ ద్రోణులు దోడ్పడు వారలెల్ల భూ
వరులెపుడెప్డు రుక్మరథ ♦ వారణ రత్నములిచ్చి భక్తిఁ గొ
ల్తురు కురురాజుతోడ సరి ♦ దూగునె వేఱొకరాఁచ వాఁడిలన్॥

ఆతఁడును మన సుభద్రయందు వలపు కలిగియున్నాఁడనియును మన మిచ్చెదమన్నఁ గన్నెఁ బ్రియంబుగఁ బరిగ్రహించువాఁడనియును బ్రణిధులచే వింటి, ఇందులకు నీ యిష్టంబేమి.

కృ—(తనలో విషాదముతో) అక్కటా ఈతఁడు తన చెడ్డతలంపును నేఁడు నాకుఁగూడఁ బ్రకట పఱచినాఁడు గదా. ఏవిధంబున దీనిఁ

బోకడఁజెద. (కొంచమాలోచించి) ఇపుడిట్లు సెప్పెద. (ప్రి) (సాభ్యసూయముగా) అన్నా! నీ వెన్నిన దుర్యోధనుని వన్నెలన్నియు నేవిన్నవే క్రొత్తవికావు. నీవు నుడువని కల్యాణగుణంబులింకను గొన్నికలవు వినుము.

తే॥ గీ॥ తనకు విలుఁబట్ట నేరాదు ♦ తండ్రిగుడ్డి
తేరుగడపరి కొడుకుతోఁ ♦ దెగనిచెలిమి
దుడుకు సేతలలో మేటి ♦ పిడుగుపేరు
చెల్లు దుర్యోధనుఁడు మన ♦ చెల్లియలకు॥

వెండియు వినుమిఁక నతఁడెట్టివాఁడైన మనకేల యాతనిగోల. మన బంధువులగు పాండవులకుఁ బగతుఁడు కావున మనకుఁ బగతుఁడేకాని బంధువు కానేరఁడు. ఇఁకనర చేతనున్న వెన్నముద్దఁ గానక తిరుగు వానివలె మన చెల్లెలికిం దగిన వరుఁడెవఁడందు వేని వినుము.

చ॥ పసితనమందనిన్, ద్రుపదుఁ ♦ బట్టె నెవండు గురుప్రతిజ్ఞకై
కసిమసఁగెన్ మహాస్త్రమునఁ ♦ గాన నెవండర రేయి ఖేచరున్
వెసరుషయంత్రమున్ విఱుఁగ ♦ వేసిన్పపాత్మజఁగాంచె నెవ్వఁడా
లసదసమానవిక్రమవిలాసభ ♦ రాలసుఁ డర్జునుండగున్॥

మఱియును,

ఉ॥ కాంతులకాకరంబతఁడు ♦ కాపురుషాళికిమిత్తి పావన
స్వాంతులఁదన్పుదాత నయ ♦ వార్థి దురంతవిపత్కదంబక
శ్రాంతుల యూఁతకోల రణ ♦ చాతురిలో రఘురాముఁడారయన్
గుంతి తృతీయనందనుఁడే ♦ కోమలికిన్ దగుజోడు చూడుమా!

ఉత్సా॥ వినుము! దేవ! మన సుభద్ర ♦ విజయుఁగూడి రాజిలున్
మన సుభద్రఁగూడి విజయ ♦ మనుజభర్త భాసిలున్
కనఁగ వీరి యోగమలరు ♦ కనకరత్నయోగమై
కనకయుక్తరీతి నన్య ♦ గతిఁ దలంపఁ జెల్లునే

చెల్లెలి వలపులు క్రీడియందునను గ్రీడివేడుకలు చెల్లెలియందును వఱ

లుచుండుట విన్నవైతివా! విజయకాంక్షిణియగు మన చెల్లెలిఁ దుర్యోధనునకుఁగట్టుట కాకిముక్కున దొండపండుఁ గట్టుటకాదా! ఇఁక మన మందులకు సాహసించినను జగద్విజయుఁడగు సవ్యసాచి యుఁగుపేక్షించి మిన్నకున్నఁగాక చలమూనిన శక్తులమా ?

బ—(తలపంకించి) చలమూని యేమి సేయును.

కృ—మనలను జయించి తన మేనమఱఁదలిఁ గొనిపోవఁగలఁడు.

బ—(రోషక్రోధములతో) అహంకారమిట్లు ప్రేరేపించుచున్నది. [కృష్ణుని నిరూపించి) ఓయిపాండవపక్షపాతీ! వృథావచనహేతీ! కలలో నైననట్లు దలఁపకుము. పాండవులు చుట్టాలైనయెడల రారాజు నాకు నెయ్యుఁడు ఎందునేనిఁ జుట్టలకన్న నెయ్యురే మొదలఁబేర్కొనఁ దగినవారు. మఱియు నీ వెనువెంబడిఁదిరుగుచు నీ కూడిగఁబుఁజేయు కవ్వడిగుణంబుల నింత పొగడవలయునా! నే నెఱుంగనిది యేమున్నది.

తే॥ గీ॥ పట్టణంబుల బిచ్చముఁ ♦ బట్టి పొట్ట
నింపికొనినట్టివారు వ ♦ నీతలముల
కందమూలాశనముల నా ♦ నందపడిన
వారునుం గారొ యీ పాండ ♦ వప్రముఖులు॥

నాఁడీ కవ్వడికి మగతనము లేకుండెనా ! ఉండియే కారడవులలోని కందమూలంబుల రుచు లెఱుఁగఁగోరి యట్లుండెనా ! తల్లిపుట్టింటికత మేనమామ కుపన్యసించినట్లు నాకా? నీవీ నీతులు చెప్పుట. ఇఁకఁ జదువులజాణయైనను జేటుపాటెఱుంగని ముద్దియ సుభద్ర తలఁపు పాటిసేయఁ గూడునా! వెండియు నీవన్నయట్లా కిరీటి సమరంబునకే పాలఁబడునేని యప్పుడే మదీయాభీలహల కౌశలంబు విశదంబు గాఁగలదు.

ఉ॥ ఎన్నఁడుకాని సంతమస ♦ మేగి దివాకరు ముంచివేసినన్
బన్నుగ నెన్నఁడేనియును ♦ బర్వతముల్ భిదురంబు నొంచినన్
జిన్నతనంబుఁ గేసరికిఁ జేసిన ♦ నే నిఁక యెన్నఁడేనియున్
నన్ను జయించు చందము క ♦ నంబడుఁగ్రీడికి నాఁడు పోడిగన్॥

కృ—(చిఱునవ్వుతో) అన్నా! ఆ పాండవుల యుల్లము తెలియఁగు నీకె ఱింగించితిని కాని నా తలంపది కాదు.

బ—నీ తలఁపు నాకుఁ దెలియునులే.

ఉ॥ అక్కసుదీఱఁగా తనదు ♦ నన్నలఁదమ్ములన నక్కిరీటి దా
నెక్కొని ద్వారకాపురిని ♦ నెట్టనముట్టడి సేయఁగల్గినన్
జక్కఁగ నీవు చెల్లెస ధ ♦ నంజయు పాలొనరింపఁ బూనినన్
నిక్కము నిల్వరించి కురు ♦ నేత కొసంగెద ముద్దుచెల్లెలిన్॥

కృ—అన్నా! ఇంకను నా మనసు గుఱుతింపవా! అన్నదమ్ములమగు మన కొండొరులకు భేదము కలుగునా! నీ సంకల్పమే నామనో హితము.

గ—అట్లయిన మంచిదే!

యతి—(సమీపించి)
కంచుకీ!

క...(ప్రవేశించి) దివ్యసుందర విగ్రహుండగు తపసి యొకఁడిటకు వచ్చుచు నన్ను బిలుచుచున్నాఁడు వలికెద. (సమీపించి) అయ్యా! యేమి సెలవు.

య—యతి యొకఁడు విచ్చేసెనని మీదొరలకుఁ జెప్పుము.

క—చిత్తము. (రామకృష్ణుల సమీపించి) భర్తలకుజయము, తపసి యొకఁడు ద్వారంబున నున్నాఁడు.

బ—ప్రవేశపెట్టుము పొమ్ము. (కృష్ణునితో) శ్రీకృష్ణా! మనమా పరివ్రాజకు నెదుర్కొందము పద.

కం—(నిష్క్రమించును)

యతి...క్రౌంచపదవృత్తము.

నీరజనేత్రా, వారిదగాత్రా, ♦ నిఖిలసుకవినుత ♦ నిపుణచరిత్రా,
మారనిదానా, సూరినిధానా, ♦ మహితదనుజగణ, ♦ మరణ విధానా
శ్రీరమణీశా, సింధునివేశా, ♦ శ్రితజననికరదు ♦ రిత తతినాశా
సారవివేకా, పాలితలోకా ♦ శమదమఘనముని ♦ జనహృదయౌకా॥

బ॥ కృ...(యతిని సమీపించి) యతీంద్రా! వందనము.

యతి...నారాయణ నారాయణ,

బ...(భక్తితో) మునికులతిలకా! ఈపీఠము నలంకరింపుఁడు.

యతి...(కూర్చుండి) మీరును గూర్చుండుఁడు.

బ॥ కృ...(కూర్చుందురు)

బ...ఉ॥ ఎందుననుండి యీనగరి ♦ కిప్పుడు వచ్చితి? రిందునుండి ముం
దెందున కేగుదెంచమది ♦ నెంతురు! మీతిరునామమెద్ది? యె
ప్పెందు వసించువారలుః? య ♦ తీశ్వర? మాకెఱిగింపుఁడయ్య మీ
చందము నందముఱఁగనఁగ♦సంతసమొందుచునుండె మామదుల్

య...యాదవచంద్రమా! నేనరుండను ఋషిని. నాయాశ్రమము హిమాచల ప్రాంతము. శక్రప్రస్థము. భూప్రదక్షిణ నియమంబునఁ దీర్థముల ననేకంబులను సేవించి మార్గవశమ్మున మిమ్ముఁగాంచ నిటకు వచ్చితిసి.

బ...(సంతోషముతో)

క॥ ధన్యుఁడనైతిని కులమది
మాన్యతఁగాంచెను యశంబు ♦ మఱియనితరసా
మాన్యంబై వెలసెను సా
జన్యనిధీ! మీరలిటకుఁ జను ♦ దెంచుటచే॥

య...యాదవమూర్ధన్యా! ఇట్లు పరస్పరమనుకొనఁదగిన దే. మీరసమాన తేజోనిధులు. దేవతాత్ములు.

తే॥ గీ॥ కుమతులనుగూల్చి ధర్మంబుఁ ♦ గుతలమందు
దిట్ట మొనరింపఁ గాఁగాదె ♦ పుట్టినార
లీర లీయనఘుఁడు విష్ణు ♦ వీవొ యాది
శేషమూర్తివి గాదె? ని ♦ శ్శేషితారి!

బ...[పట్టరానిసంతోషముతో] మునికులతిలకా! మీవాక్కులమృతల

హారులు. ఇఁకఁ దాము సేవించిన తిరుభూములను గొన్ని సెలవిచ్చి యీపీనుల కుతుకంబుఁ దీర్చెదరా?

య...చ॥ మలయగిరిఁ గుమారగిరి ♦ మాల్యవదద్రిని గంధమాదనా
చలమును శ్రీగిరిఁ దుహిన ♦ శైలము వింధ్యనగంబు వెంకటా
చలమును గాశిమాయను వి♦శాలన యోధ్యను నింక మేదినిఁ
గలసుకృతస్థలంబులను♦ గాంచితి నన్నిటిఁ దాశ కేతనా!

బ...(తనలో) ఏమి నాయదృష్టము. కల్పభూజము గదలివచ్చి పెరటిఁ జేరినపగిది నప్రయత్నంబున నీయగణ్యపుణ్యుండు సేకురె. ఇఁక వీరిఁ గన్నుల కర్వుఁదీఱనిటఁ గొంత కాలంబుంచి వీరివలనఁ దత్పుణ్య కేతంబుల నారసినఁగదా. నాజన్మసాఫల్యము. (ప్రకాశముగ) తపోధనమంజూషా! ఒక మనవి.

య...నిస్సందేహముగా నడుగుము.

బ...మాయెడఁ గరుణించి యీరాఁబోవు చాతుర్మాస్యవ్రతంబు. నిటఁ గడిపి మమ్మింకను గృతార్థులను గావింపఁ గోరువాఁడ.

య...బలదేవా! తపసులు పరిత్రిక్షణసంచారులని యెఱింగియు నీవిట్లు గోరుట తగవా?

బ...తపసిమానికమా! దాసులకోర్కెఁ దీర్పనుండెడు కాలము సయితము గణనీయమా? తొల్లి వసిష్ఠాదులు నెలలకొలఁది రాజమందిరంబులఁ గాపురంబుండరా?

య...ఆ మునులు వేఱు మేము వేఱు.

బ...(నిర్వేదముతో) అయినచో మాయభీష్టంబంతరింపవలసినదియేనా?

క॥ "పెరుమాళ్ల సేవకన్నను
వరవైష్ణవమణులసేవ ♦ వాసిఁ గొను"నం
చెఱిఁగియుటు దేవురించితిఁ
బఱపుము మామీఁద నెనరు ♦ భవ్యవిచారా!

య...కామపాలా! ఇఁక నిరోధింపఁజాల నీయభీష్టము తీరగుఁగాక.

బ...ప్రియము. ప్రియము. (కృష్ణునితో) తమ్ముఁడా! ఇమ్మహానీయున కుఁ సేవఁజేయ నెవ్వరి నియోగింతము.

కృ...దాసజనమ్మునకుఁ గొదవా?

బ...నవుకరులు కొలువునకై కాక భక్తినిష్ఠులై పరిచిత్తానుసారంబుగ సేవల నొనర్పుదురా? మఱచితి. దేవబ్రాహ్మణగురుపూజాలోల యగు సుభద్రను నియమించి యీమెగృహారామంబున సామిక్ ప్రవేశముఁ గావించెదను.

య...(తనలో) బలరాముని పన్నుగడను జూడఁగా నాభాగ్యరేఖ ఫ లించెదునట్లున్నది. దేవబ్రాహ్మణగురుపూజాలోలయను విశేషణ ము వెండియు నావరవర్ణిని జాత్యుత్తమత నెఱింగింపుచున్నది.

కృ...(జనాంతికముగా) అన్నా! ఏల? యిట్లు విచారింపక మాటాడెదవు

తే॥ గీ॥ కొమరుప్రాయము సొబగులఁ ♦ గుల్కుకీవి
మెఱయు కన్నియ చెంగట ♦ మేరమీఱి
కొమరుప్రాయము సొబగులఁ ♦ గుల్కుకీవి
మెఱయు నీనరబుషి నుంచ ♦ మెలఁకువగునె॥

బ...(కోపముతో) ఏమీ నేనే విచారింపకమాటాడితినా?

ఉత్సాహ వృత్తము,
వీరునిర్జితేంద్రియులు వి ♦ వేకమతులు సద్గుణా
ధారులిట్లు వీరిననఁగఁ ♦ దగవె యఘముగమ్మదే
ధారుణీశసుతలు తొల్లి ♦ తాపసులభజించి చె
న్నారు కోరికలనుబడసి ♦ యవనిఁ గొనరె కీర్తులన్

"మున్ను మనమేనయత్త కుంతీదేవికడ దూర్వాసుం డెన్నియో దినంబులు వసించె" నని వసుదేవాదులు చెప్పఁగా వినకుంటివా?

కృ...అన్నియును వింటిని నాటికాలంబిదికాదు కాన నీవేమనినను నా మనంబందుల కొప్పదు.

ఉ॥ వేలకొలందిగా మన ని ♦ వేశనమందుఁగలారు బాని సెల్
వైశమయందు నేర్పరులఁ ♦ బంచి యతీంద్రునిఁ గొల్వఁజేయఁగాఁ
బోలునుగాని చెల్లియలి ♦ పొంతవసింపఁగఁ జేయఁ జెల్లునే
యాలరచెయ్వుగాదె "నిజ ♦ మాడిననిష్ఠుర"మంచు జంకినన్॥

బ...(తనలో)దుడుకుతనము మీఱుచున్నదే,(ప్రకాశముగా)పూనికతో

ఉ॥ ఆలరినోముగాక పర ♦ మార్థ మెఱుంగనివాఁడనోదుగా
కాలలనానికేతనవనాం ♦ తరమందున నుంచవాఁడనే
నీ లలితప్రభాకరుని ♦ నీ గుణమండను నీయతీశ్వరున్
బోలదటంచు నీవు ♦ పొరపొచ్చెములాడినఁ జెల్లదో హరీ॥

కృ...(కపటకోపముతో) అన్నింటికిని నిట్లు పెడకయ్యముగావించుచున్నావు. అయిన నట్లేయుంపుము. విపరీతంబుగఁ బరిణమించినఁగదా నాపలుకులఁ దలంతువు.

బ...తలఁచినఁదలఁతును లే (కంచుకితో) కంచుకీ! నీవిప్పరమపురుషున్ జెల్లియ సుభద్రకడకుఁ గొనిచని వీరుతపోధనులనియును గొలఁదిదినంబులు నీమందిరవనంబున నుందురు కావున వీరిమనంబరసి కైంకర్యముఁజేసిన నీయభీష్టంబులీడేఱుననియును నేప్రొద్దును వారికి సహచారిణివై యుండుమనియును నిట్లు మీయన్నలానతిచ్చిరనియును జెప్పి వీరినటనుంచిరమ్ము. (యతితో) స్వామీ! తామటకు విచ్చేయుఁడు.

య...నారాయణ. (కంచుకితో నిష్క్రమించును)

బ...కృష్ణా! మనమింకఁగొల్వుఁ జాలింపుదము. (నిష్క్రమింతురు)

ఇది తృతీయాంకము,

సుభద్రా కల్యాణము

చతుర్థాంకము,

(తెరలో)

శా॥ నీరంబుల్ గొని చెట్లనీడలను నెం ♦ తే విశ్రమించెన్ బసుల్
నీరేజాకరముల్ మహోష్ణభర పా ♦ నీయంబులై యొప్పెఁ జె
న్నారెన్ ధార్మికసత్రకాల లతిథి ♦ వ్యాప్తంబులై భూభుజా
గారద్వారములందు జగ్ధిసమయ ♦ క్వాణంబులే పొందెడున్॥

(ఇది చూళిక)

(అంత యతి భోజనముచేసి కమండలువుతోఁ బ్రవేశించి)

తే॥ గీ॥ యతినని సుభద్రచెంత న ♦ న్నరయక హాలి
యుంచె, మించె మరుఁడు వల ♦ పించి నట్టి
భామయే యొంటిపైఁ జాలఁ ♦ బ్రమద మొసఁగ
నారగింపఁగఁ జేయఁగ ♦ నగునె యోర్వ॥

ఆహా! భూలోకరాకాసుధాకరముఖుల నేకాక రసాతల సంచారిణు లగు బింబాధరలఁ బెక్కండ్రనుఁ గాంచితిని గాని యుత్ఫుల్లకమలామోద యగు నీ శుభాంగి పాటి బోటి నెందును గానకుంటిని.

ఉ॥ చందురు చంద మెందులకుఁ ♦ జాలనిడంచు వచించు ముద్దుమో
మందముపాఁప జేఁడు సరి ♦ యా సిరియారు మెఱుంగు వేణికిన్
పందెము వేసి గెల్చు నల ♦ వాలుగు సోగల కన్బెడంగు లా
చిందము విందుమే కుతుక ♦ సెందిన భాగ్యము నొందు టెన్నఁడున్॥

క॥ కుందనము మేను ముత్యము
లందగఁగొను పలువరుస త ♦ ళత్తళలు పొగ
డ్తందనరు తమ్ములేచిఁ బ
సందగు సుందరి పదముల సరి ♦ రావచ్చున్॥

కొలఁది యెఱుంగక నేనీ సుందరి సింగారంపు చేకల లెక్కిడఁ బూనఁగా నదియెట్లు సాధ్యమగును. ఇఁక నేనీ లావణ్యనిధిన్ గాంచుట తీర్థయాత్రా ఫలమే. కాంచిన నేమి కామబాణానలంబేఁచి మనస్స్థైర్య స్తంభమున్ గాల్చుచున్నది.

తే॥ గీ॥ చారుముఖపద్మ కుంతల♦చంచరీక
భుజనవమృణాళ లోచనాం♦డజవతంస
వళితరంగాభిరంగ లా ♦ వణ్యసరసి
హాళిఁ దేలిన మారశ ♦ రాగ్ని యడఁగు

అది సులభమా ?

ఉ॥ అందనిమ్రాని పండ్లయెడ ♦ నాసవహించి కరంబుసాఁచి తా
నొందుఁ బరాభవంబు నరుఁ ♦ డొయ్యన నేనటులా, లతాంగిపై
డెందమునిల్పి మాటికిఁ గ ♦ డిందిగ "గొంతెమకోర్కె" లొందనా
చందనగంధి సేకురునె ♦ చాలఁగనే నపహాస మొంద నే॥

దుర్లభంబైన నేజీవించుటెట్లు? నానాటికి వలపగ్గలమై యేను నీవను ప్రాపంచిక జ్ఞానంబుఁ బోనాడుచున్నది. ఇట్లు విశేషకాలముగడుపుట దుర్భరము: ఇఁక నన్నిటికిని నాశ్రిత రక్షకుఁడు కృష్ణుఁడు కలఁడు. లేదా, కృష్ణకుమారుఁడు మన్మథుఁడు కలఁడు. భగవన్, కామదేవ!

చ॥ కనికరమింతయైన మదిఁ ♦ గానక మాటికి వాడితూపులన్
గొనియిటు గుప్పుచేమిగుల ♦ గొప్పగ నెంచెదె మించుబోఁడి నె
మ్మనముఁగరంచి కూరిచిన ♦ మాటయు నుండదె? పట్టుఁబట్టినన్
జెనకఁగలేనె? నీరిపు న ♦ జేయుని రుద్రుని నేని వీఁకమైఁ

మోసము దేవకీకుమారి యిటకు వచ్చువేళయైనది. నా యీ తల పోఁత యశోకములి వినకుండుఁగాక ఇఁక యథాపూర్వంబుగ నీ యశోక వృక్షంబునీడకు జేరెదను. నారాయణ, నారాయణ (దృష్టినుంచి తనలో) ఆహా వచ్చుచునేయున్నది.

(సంతోషముతో]

సీ॥ గిల్కుగిల్కనుపల్కు ♦ బెళ్కుఁగుల్కెడుకల్కి
తళ్కుందియలహాసు ♦ దారిఁజిల్క
రంగారు మేలిమి ♦ బంగారుకొంగుల
చెంగావిచీర మే ♦ ల్సిరి చెలంగ
చిన్నారి వన్నెల ♦ గొన్న ముత్యాలపే
ర్వన్నెలు వెన్నెల ♦ చెన్నుఁబన్న
గుప్పుగుప్పునఁ దావు ♦ లొప్పుకప్పురపుగం
దము చందమారామ ♦ తలముఁ గప్ప
తే॥ గీ॥ గొప్పకప్పునెఱుల కొప్పు ♦ నొప్పు జాజి
పుష్పములదండ మేటి తా ♦ వులను గుప్ప
వలపు కస్తూరి చుక్క బ ♦ ల్వాలపుఁ గొలుపఁ
జిలుక చేఁజేరి రాఁదార♦సించె నారి॥

(యథోక్తముగా సుభద్ర) ప్రవేశించి యించుక విచారముతో తనలో)

సీ॥ కఱవాయె నీరాక ♦ భరమాయె మరుపీఁక.
దరమా యబలనోర్వ ♦ ధారుణీంద్ర
నీలీలలను వీణ ♦ నేలీలఁ గొనిరాణ
నేవేళఁ గడపుదు ♦ భావజాంగ
రారాజునకు రేవ ♦ తీరాజు ననుబల్కె
నేరోజునన్నొ యీయ ♦ నెంచు దేవ
నినునమ్మి యీజీవ ♦ మును నెమ్మిగాఁ బ్రోచు
దును జమ్మి రాజన్య ♦ తుహినధామ

తే॥ గీ॥ మారునకు మాఱుగాఁగ వే♦మాఱు నృపకు
మార! పూజింతు నిను బూర్ణి♦మారజనుల
సారతరమేదురకృపాను ♦ సార! వికచ
సారసాంబక! రమ్మనె వే ♦ సారక వెస॥

(సందేహముతో నెడమకన్నదరుట నటించి)

తే॥ గీ॥ వామలోచన మదరెను ♦ బాటయందుఁ
బక్కిఁ దీర్చెను కనఁబడెఁ ♦ బాండువృషము
రుక్మిణీ సత్యభామలు ♦ రుచిరవచన
ములఁ బలికిరింట నిందలి♦ఫలమిదేమొ॥

[ధైర్యముతో) కానున్న ఫలమగును. ఇంచుకఁ బరిక్రమించియతినిఁ గాంచి సందేహముతో)

ఉ॥ కాంతునిరూపరేఖల వె ♦ కన్పడు నీయతి యందదేమొ నా
స్వాంతములోనఁ గూరిమియుఁ ♦ జాలఁగ నీతనియందుఁ గ్రాలు శు
ద్ధాంతమునందు నావదిన ♦ లాడిన మేలములే నిజంబొ నా
పంతముఁదీర్పఁగాఁ గడఁగి ♦ వచ్చెనొ మచ్చికకాఁడు మెచ్చఁగన్॥

అట్లు గాకున్న

ఉ॥ ఈ నగుమోము సోయగము ♦ లీ వగఁడాఁగునిగారి చూపు బా
గీనును మేని మేల్మెఱుఁగు ♦ లీసుధఁ జిల్కెడు పల్కు బెళ్కు తీ
రీనయగారివర్తనము ♦ లీయెలప్రాయపు రామణీయకం
బానరునందుఁగాక నిఁక ♦ నన్యుల నొందుట యెందు విందుమే॥

ఉల్లమా! ఏల యీలీల బేలవయ్యెదవు. తపసియే నీ జీవితేశ్వరుఁడేని నీయన్న లెఱుంగకుందురా? ఎఱిఁగిన యెడ వీరి నొంటిగ నీ యొద్ద నుంతురా? ఇంతయేల ఆర్య పుత్రున కీ సన్యాసివేషంబేమి లాభకారి? నిక్కంబుగ నితఁడు జడదారియే వెగ్గలంబగు వలపిట్లుపన్నించుచున్నది. కారసించెదను. [సమీపించి భక్తితో) తపసిమానికమా! జోహారు సేయుదాన.

యతి—కల్యాణమగుఁగాక.

సు...సామీ! ఈనాఁటి ప్రదోషపూజకుఁ గావలసినవస్తువులెవ్వి?
యతి—కావలసినవస్తువులా. (మందహాసముతో)

క॥ దండలన్ గడుసోయగ
పుండాలు మెఱుంగును వల ♦ పునుగలచెండ్లన్
దండిగ మధురిమకిరవా
పండును నిడుమావెసన్ సు ♦ భద్రా! మాకున్॥

సు...[యతిఁగాంచి మోమువంచి సాలోచనయై తనలో] ఏమిది యతి యని మాయన్న లానతియిడినట్లు సేవలఁ గావింప నితఁడు దృష్టి వాగ్వైఖరులఁ దనవికారంబుఁ గనఁబఱచుచున్నాఁడు. నిద్దంబగు నాడెందంబునందునను నీతనియందీసుకలుగక ప్రేమయే పెరుఁగుచున్నది. ఇతఁడు నాజీవితేశ్వరుఁడుకానిచోఁ జొరవగా నిట్లుమాటాడ నాయుల్లంబునకు శాంతిపొడమదు.[ఇంచుక యోజించి] చిత్తమా? ఏల నీకీతత్తఱము ఇదియెల్ల సహజ మన్మధబాధితంబవగు నీవికారమే కావున సామియెడ నేరము సల్పకుము. (పుష్పాదులనిడును.)

యతి—[తనలో] సొంతముగా నీకాంతమంతనంబు నెఱింగినయెడల భవితవ్యతనుగుఱించి యోజింపనగును. కావున ప్రియవచనంబుల నద్దాని నారయుదును. (ప్రకాశముగా] దేవకీకుమారీ! అనుదినము నీవు సేయుచున్న యుపచారంబులకు నాడెందమానందంబునొందినది. నీకుఁగలకోర్కెలేవేనిఁ దెల్పినచోఁ వాని సిద్ధింపఁ జేసెదను.

సు—(సిగ్గుగల సంతోసముతో) దేవరకరుణయే.
యతి—మేలుమేలు.

వసుంధరావృత్తము. కలాపూర్ణ!యిటులన్నఁ ♦ గనఁజాలనా
కులాలంకృతివటంచు ♦ గుఱుతించితిన్
లలత్పద్మహిమపాండ్వ ♦ లఘుకీర్తిపే
శలున్ భర్తఁగానెనీవు ♦ సరగన్ దగన్॥

సు—[సిగ్గుతో సంతోషముతో తనలో) పాండుకీర్తిపేశలుండనిన

సమాసపదంబు తత్పురుషవచనమో లేక కర్మధారయమో తత్పురుషవచనంబైనఁ దత్పురుష వచనంబగును. మఱచితిని, తపోధనులు త్రికాలజ్ఞానులు నావలపులకాని సేమంబీసామిచే నరయుదాన, (ప్రకాశముగా) సామీ! యొకవిన్నపము.

యతి—సందియమునువీడి యడుగుము.

సు—తా మొనరించిన తీర్థయాత్రలో నేయేపుణ్యభూముల నేయే పట్టణంబులఁ గాంచితిరో?

యతి—కాంతా! కాశీ రామేశ్వరాది పుణ్యక్షేత్రంబుల గంగాసరయూ కావేర్యాది మహానదుల, బదరీ నైమిశాది పుణ్యవనంబుల నతిభక్తి భజించితిని. శ్రీశైల, వెంకటాచల, హిమాచలాదుల సేవించితిని రాజధానులఁ జాలఁజూచితి. లెక్కడ నేల? పుణ్యతీర్థస్థలంబుల నన్నింటినిఁ గాంచితిని. సువర్ణముఖిసేవనంబిందు రమణీయముగాఁ గన్పట్టినది.

సు...(తనలో) కడపటిపల్కు లోకభంగిగా వినఁబడినవి. అరయుదును గాక. [(ప్ర) సామీ?

శా॥ ఏదేశంబున వృష్టిదోషములు లే ♦ వెందుఁ బ్రజారిష్టముల్
లేదే దేశమునందు శ్రీరమణి దా ♦ లీలామతిన్ వాసముల్
బాదున్ గొల్పెనటన్ బరాక్రమకళల్ ♦ ప్రాముఖ్యముం జెందునో
యాదేశంబును బాండురాజతనుజ ♦ న్మావాసమున్ గంటిరే॥

య—అవు నింద్రప్రస్థదేశంబును గాంచితిని. కాఁచిననేమి?

సు— క॥ ధీరులు బలశౌర్యమహో
దారులు లోక ప్రసిద్ధ ♦ ధవళ సమజ్ఞా
ధారులు పాండు ♦ మహీంద్రకు
మారులు స్థిరకుశలులే! స ♦ మంచితచరితా॥

యతి—కుశలులే, అయినఁ బాండవులకుశలవార్త నీకేల? బాలా!

సు...దేవర! పాండవులు నాకు మేనత్తకొమరులగుట విచారించితిని. ఆపాండవులలోను

సీ॥ మగటాలఁ బగడాల ♦ జగడాల నగఁజాలు,
జిగిఁగ్రాలుమైనిగ ♦ నిగలవాఁడు
తొగవిందుసొగసంది ♦ తగవిందునిగఁబొంది,
పొగడొందు నెమ్మోము ♦ జిగులవాఁడు
అలతుమ్మెదలదిమ్మ ♦ నలుపమ్మ వెలిఁజిమ్మ
బలితమ్ముకురులచే ♦ ల్వమ్ము వాఁడు
లలి దేనియలనీని ♦ వెలలేనివలపూని
సొలపీనుపలుకు మే ♦ ల్కలుకువాఁడు
తే॥ గీ॥ పైఁడితామరతూఁడుల ♦ పోఁడిమార్పఁ
జాలువాలిక కేల్గవ ♦ మేలువాఁడు
వలపులకు నాటపట్టయి ♦ వఱలువాఁడు
కుంతికొండికకొమరుఁడు ♦ కూర్మికాఁడు,

యతి—(తనలో)

క॥ మైగగురుపాటు నొందెను
లేఁగులుకు మొగంబు ఘర్మ ♦ లిప్తంబయ్యెన్
నాగొనబు లెన్ను చెలికిఁక
లోఁగూరిమియుండుటరుదె ♦ లోలేక్షణకున్.

మున్ను ద్వారకనుండి వచ్చెడు సర్వజనమును విశేషించి యగ్ని మిత్రుఁడును సుభద్రవిజయానురక్తయని పలుమాఱు నొక్కి చెప్పినను నేను నమ్మకుంటిని. ఇపుడీ కాంతామణియే తేటపఱచినది. ఇఁకను డెల్లంబుగ నెఱిఁగెద [ప్రకాశముగా) [చిఱునవ్వుతో) కొండిక కొమరుఁడన విజయ సహదేవుల కిర్వురకు నర్థమువచ్చును. అందు నీవెవ్వనిఁగుఱించి చెప్పితివి.

సు—దేవా! మాద్రీకుమారుఁడుసహదేవుఁడు నాకు మఱిది మొదటివారిని గుఱించియె మనవి చేసితిని.

య... మొదటివాఁడగు యుధిష్ఠిరునిఁగూర్చియా,

సు... కాదు వారు నాకు బావగారు.

య...మఱియింక నెవ్వనిఁగూర్చి.

సు...కుంతీతనూజులలోఁ గనిష్టుఁడు,

య...అతఁడా! తెలిసెనులే. (సుభద్రతో] నీలాలకా! నీవాకవ్వడిని వలచితివా యేమి? కూడదుసుమీ.

సు...(ఉలుకుతో) ఏల.

య...శృంగారరేఖావిభవంబుల నీకాతఁడు తగినవరుఁడుకాఁడు.

సు...సామీ! తమ పలుకువ్యాజనిందయందన్వయించు సర్వథా సుందరీ మనోవిజయుండగు విజయునకు నేనీడు కాను గాని చుట్టఱికమునైన దలఁచి చేపట్టఁడా యని యెంచెద.

క॥ రూపరియని లేఁబ్రాయపు
చూపరియని హొయలఁ జిల్కు ♦ సొబగులకుఁ గడుగ్
దాపరియని నా బోంట్లకుఁ
గాపరియని విందు నతనిఁ ♦ గరుణా నిలయా!

య...[సంతోషముతో ఔరా! పలుకుల తీయందనము నారయ సత్కవుల కావ్యంబులందరతి పొడుముచున్నది. ఔందమా! ఇఁక వందురకు. ఏయమృతాధరకుఁ గరుణకలిగిన నీవీ విరహతాపంబునంతరింపఁజేసి హాయి నొందెదవో యాసౌందర్యవారాశి కూరిమితో నీసోయగంబుల నిపుడు గైవారముచేసినది. (ప్రకాశముగా) ముగ్ధా! నీ వన్నటులే యొప్పుకొనినను బహుభామినీవరుఁడతఁడు నిన్ను వరించుటెట్లు? ఎట్టకేలకు నీ యరుతఁదాళిఁగట్టిన నీయందనురక్తుఁడగుట యెట్లు?

సు—మునిమందారా! నన్ను విజయుఁడు వరింపఁడందురా?

క॥ కనికరము డాసి కవ్వడి
నను జేయంగలఁడు సుమి ధ ♦ నంజయగతఁగా

య—కాదేని ?

సు— కనికరముఁ బాసి కవ్వడి

నను జేయంగలఁడు సుమి ధ ♦ నంజయగతఁగా॥

కావున ధనంజయ సాంగత్యము మాత్రము నాకుఁ దప్పదు. ఇఁకను వరించిన నాదక్షిణుఁడు నాయందుఁ బ్రియుఁడు గాఁడను సందియము నాకు లేదు.

సీ॥ వసుమతీముఖసతీ♦వ్యాసక్తుఁదుష్యంతుఁగూర్మిఁ బెండ్లాడెశ♦కుంతలార్య
దేవయానాప్రముఖ♦దావహు నాయయాతినిఁగొనె శర్మిష్ఠ♦దివ్యచరిత
కోసలకేకయ ♦ వాసూత్క్రదశరథు,రక్తిఁ జేకొనె సుమి ♦ త్రా సుశీల
రోహిణీప్రముఖావ♦రోధుని వసుదేవుఁ, బడసెనాతల్లిదే♦వకి గుణాఢ్య

తే॥ గీ॥ అవరారోహ లెల్ల నా ♦ యంతమేథ
లేనివారలె? విభవము ♦ లేనివారె?
గాసిఁజెందిరె? సుఖయుక్తో ♦ గతులఁగనరె?
బహుకళత్రులఁ జేపట్టి ♦ భవ్యశీల?

(తనలో)

య...మనమా! నిర్మలంబగు నీ గుణోత్తమ చిత్తంబిప్పు డెఱింగితివి క దాసుదినమిది. [ప్రకాశముగా] చక్కెర బొమ్మా! ఇంతటిపూనికయున్న నీ వింతదనుక నా నరులనేల చేపట్టవు!

సు...ఆర్యచరితా! గురుజనాంగీకారమునకై వేచి యిట్లున్నదాన.

య...ఇఁకను మాత్రము నీ గురువులు ప్రతికూలించిన నీ వేమి చేసెదవు?

సు...గురువులెల్లఁ బ్రతికూలించెదరా? ఒక బలభద్రుఁడు ప్రతికూలించును

య...బలభద్రుఁడేల ప్రతికూలించును?

సు...అతఁడు నన్ను దుర్యోధనున కీయ వలెనని పట్టుఁబట్టియున్నాఁడు

య...(మందహాసముతో) ఓహో! మంచిమనువు నాలోచించి నాఁడు అందులకు నీ వొప్పవలసినదియే! దుర్యోధనుఁడనఁగ నేమని కొంటివి. రారాజు ఐశ్వర్యశాలి అర్జునుంగట్టికొనిన నీ వేమి పాపుకొని యెదవు!

సు...సామీ! ఆతని గొడవ నాకు వలదు. అతఁడు నాకు దాయ. నా కర్జునుఁడే పెనిమిటి.

య...నిక్కముగాఁ జెప్పుము.

సు...నిక్కముగా, ముమ్మాటికిని.

య...వెఱ్ఱిదానవులాగున్నావు.

సు...ఏల ?

య...బంగారు పాఱవేసి భ్రమసి రాతిని మూటఁ గట్టుకొనుచున్నావు.

సు...లేదు. చిల్లపెంకును పాఱవేసి విలువగల వజ్రిమును మూటఁగట్టుకొనుచున్నాను.

య...ఎట్లు ?

సు... తే॥ గీ॥ వజ్రములచాలు మెయిడాలు ♦ వజ్రములె న
ఖమ్ములగు, వజ్రములె రద ♦ నమ్ములునగు
వజ్రిములె, మేలిగొనములు ♦ వంద్యచరిత
వజ్రికొమరుఁడు విను రాచ ♦ వజ్రమతఁడు॥

య...నీవన్ని యతిశయోక్తులు.

సు...స్వభావోక్తులకుఁ గూడఁ దీసిపోవునేమో

యతి...విలువగలనగలు పట్టుపుట్టములు ముత్యాలహారములనేకములు రారాజును వరించినఁ బడయఁగలవు. మఱియు నీయిలాతలంబునఁగలరాణులలో నగ్రపీఠము నెక్కఁగలవు.

సు...సామీ ! నే నగలు మొదలగువాని నాసించుదానఁగాను. అట్లే దొరసానులలో నెక్కుడుగద్దె నెక్కవలెనని యూహకూడనాకు లేదు రాజవంశ్యులకురువైనతోడవు విక్రిమము అందసామాన్యుండ నెడుకీర్తికిఁ దావలంబైన యగ్గిర్వాణరాజనందనుం బెండ్లాడెదను.

యతి...ఈలోపల మీపెద్దయన్న రారాజునకిచ్చి పెండ్లిచేసిన నీ వేమి చేసెదవు ?

సు...(విచారముతో) అందులకే లోలోపల మిడుకుచున్నదానను. ఆ మిడిమేళపుదొరనన్నేచుటకై పుట్టెనుగాబోలు. కానిండు, అట్టితరుణము సంభవించినయెడల నప్పటి నాగోడు దేవరకుఁ జెప్పికొంటిని గదా? ధనంజయాశ్రయమే. అట్లుకాక యీలోపల (ధైర్యముతో)

క॥ విజయుఁడు సముపాత్తజగ
ద్విజయుఁడు కృపఁదారసించి ♦ వే నన్నుగదా
గ్రిజమతమునఁగొనిచనఁడా ?
నిజనిర్మలచరణగతుల♦నే విడఁగలఁడా ?

య...అట్లయిన నాతఁడిప్పటివఱకు నిన్నేల చేపట్టకుండె?

సు...ప్రస్తుతము నాదయితుఁడు వత్సరమునుండి స్వదేశమునువీడి తీర్థయాత్రఁ గావింపుచున్నాఁడు.

మత్తకోకిల. ఓమహాత్మక! పుణ్యభాజక ♦ యోజనీయచరిత్ర! సు
త్రామతేజ! భవాదృశుల్ సుకృ♦తప్రభూతసమాగముల్
తాముగాంచిన పుణ్యభూముల ♦ దర్పకాధికసుందరున్
నా మనోహరు నానరున్గనినారె? ♦ నాకిఁకఁదెల్పరే!

యతి...[తనలో] ఇపుడేమనువాఁడ. నిజముదెల్పిన నిక్కుశల నన్ను గుఱితించి యాదరించునో వేఱుగాఁదలంచునో. (ప్రకాశముగా)

ధ్రువకోకిలవృత్తము.

మలయభూధరమందుఁ గాంచితి ♦ మందయానరో! నీమనః
కలితు, నేనతఁడన్వికారముఁ ♦ గానకుంటిమిచెల్మిమై॥

సు...(తనలో) రెండవపాదంబు తెఱంగు వేఱొకభంగిగాఁ బొడకట్టుచున్నది. అగుఁగాక. (ప్రకాశముగా)

మలయభూధర మెంతదవ్వు? సు♦మారు మాదగువీటికా
లలితుఁడీయెడకిప్డురాకఁద ♦ లంచెనో మదినెంచఁడో॥

యతి... మత్తకోకిలలు.

చానరో! యనుమానమేమిఁక ♦ సత్యమున్ వివరించెదన్
మాని సందియమున్ నిజంబని ♦ మమ్ము నెమ్మదినమ్మినన్

సు... మానిచంద్రమ! దాసురాలను ♦ మానమొందునె మీయెడన్
పూనిప్రేమమతిన్ మదీయవి ♦ భూతిబీజముఁ దెల్పినన్

యతి—సుందరీ! యిటనున్నవాఁడిఁకఁ ♦ జూడు నీహృదయేశ్వరున్
ముందఱన్ గలవానిఁగానక ♦ మోసపోవుదు రేయిటుల్ ॥

సు— మందె మేలములాడఁ బాడయే? ♦ మాటికిన్ మునిచంద్రమా!
సందియంబడగంగ దేవర ♦ సత్యమున్ వివరింపుమా!

య—[తనలో] నాయందీ సుందరికిఁగల యనురాగవేగము నన్నిఁకఁ గాలవిలంబముఁ జేయనీయదు. (ప్రకాశముగా)

శా॥ కాంతా! సందియమేల నిన్నుఁ దటియం ♦ గాఁజేతి నీతోడ నే
కాంతంబందున నీ మనోగతము లా ♦ కర్ణించి గాంధర్వమం
దంతస్తాపముదీఱ నిన్గలయ జ ♦ ట్యాకారమున్ బూని శ్రీ
కాంతున్ వేఁడునరుండితండు సుమిరా ♦ కాపూర్ణచంద్రాననా!

సు—[భయహర్ష లజ్జాక్రాంతయు నాకంపస్వేదరోమాంచితయునై తన లో] ఏమి! నా జీవితేశ్వరుఁడా? ఐనచో నా భాగ్యరేఖ ఫలించెను గదా. లేక కుటిలదానవుఁ డెవఁడేని నన్ను వలచివచ్చి యర్జునుఁడ ననుచున్నాఁడా? అటులేని వీనియింద్రజాలంబున నాయన్నలు మోసపోయి యుందురు. ఇందున నితని బెదరించి నిజం బరసెదను (ప్రకాశముగా) ఓ మాయపుజడదారి! గారడిమాయల మాయన్నల వంచించి నా యంతిపురముఁ జేరి నాచే నూడిగంబులఁ గాంచి కడకిపుడు గవ్వడిననెదవా శూరసోదరిననియును వీరభర్తృకాంక్షిణి ననియును గుఱుతెఱుంగవా?

చ॥ ఎఱుఁగవె? రామకృష్ణుల న ♦ హీనపరాక్రమశౌర్య జిష్ణులన్
దురమున మేటిగా వినవె ♦ దూరిత శాత్రవఘాటి సాత్యకిన్
బిరుదపుధూర్తులన్ గనవె ♦ భీకరయాదవశూరమూర్తులన్
దిరమగు కీర్తినొప్పు వసు ♦ దేవుని నార్యునిగాఁ దలంపవే? ॥

మఱియును.

క॥ ఇట నెవ్వరు లేరని కద
కుటిల! తలంచితివి! చేరఁ ♦ గూడుదు రిపుడే

చటులారిమకుటఖండన
పటులాద్యులు వేనవేలు ♦ పాలకభృత్యుల్ ॥

య—(తనలో) ఆహా ముద్దియ నన్ను గుఱుతింపకున్నది వేగ నీ యుంగరంబున సందియంబుఁ బాపెద (ప్ర) యాదవకుమారీ !

తే॥ గీ॥ కాను గారడివాఁడను ♦ గాను దపసి
కాను రక్కసి నినుఁగోరి ♦ కారణాంత
రమున యతివేషినైన భా ♦ రతవిజయుఁడఁ
బాయుమీ సందియం బంగు ♦ ళీయకమున॥

(కక్షపాలనుండి తీసి యుంగరమీయఁగా సుభద్ర యుంగరమందలి యర్జున నామము నుంగరమున కనువగు వ్రేలిఁజూచి పులకించి తనలో) ఆహా ! ఎంతసుదినము ఎంత నా యవివేకము కట్టెదురనున్న ప్రాణపతిఁ దన్నుఁ దాఁ దెలుపుకొనినంతవఱకుఁ దెలియలేకుంటి.

తే॥ గీ॥ ఆరగించెడుతఱి మాట ♦ లాడుతఱిని
నిదురబోయెడుతఱి ♦ నొంటినిష్ఠనున్న
తఱినిఁగని యార్యపుత్రుఁడే ♦ తప్పకితఁడ
టంచు నెంచుదు మఱి సంశ ♦ యించుచుందు॥

ఆ సందియము నేఁ డార్యపుత్రుఁడే తీర్చి తన్నుఁ దాఁ దెలిపికొనియె

మ॥ అవధానంబుననొందుమా మనమ! సూ♦నాస్త్రా! క్షణంబూరకుం
డు వనంబో విజనంబు నాదుసఖులుల్ ♦ జూడంగ రారే లోకో
భవనంబారయ దూఃమార్యుఁడను శుం ♦ భత్పద్మబాణార్తుఁడై
కవయన్ గోరుటఁదోచుఁజిత్తము నెటుల్ ♦ గా పాడి రా పాడుదున్

నా యంతరంగమందు నాసర్వస్వం బీయన యధీనము చేసినను గురుజనమున కెఱుకలేక గాంధర్వంబున కొడంబడుట రాచకన్నియల కెక్కుడు వరువు కాదు. కలఁడుగదా కల్పతరువునకెనయైన చిన్నయన్న

ఆతఁడె మేలుగూర్చ నేనికఁ నంతిపురమును జేరెద. [పరిక్రమించు చుండగా]

అ...(చే యొడిసి పట్టి)

ఉ॥ ఏటికిఁయిమ్మెఁ జేరుటది ♦ యేటికి జాలము? బాలయేలుమా
రాటము నొంది యుంటిమి వి ♦ రాళికరంబు భరంబు సైఁప మీ
నాఁటికిఁబూర్తిసేయుము! ఘ ♦ నంబగు మారునియుగ్రధాటి నా
మాటను విశ్వసించి కను ♦ మా! యనుమానము మాని మానినీ!

మురిపములమూటా! నిను నారాణిగ వరించి నీ సాహాయ్యంబున నిమ్మారుని జయింపనెంచు నాకు నీకేలూఁత నొసంగవా? నినుగోరియే కదా! నేనీ మాఱువేసముఁదాల్చి నీకడ నిట్లు రహస్యంబుగ వేచియుండుట. విక్రమము తక్కుయుంటిననుకొందువేమో! యాదవుల నందఱి నోహటింపఁజేసి నిన్నుఁ గొనిపోయి రాక్షస వివాహం బాడఁగలను. గాని త్రివిక్రముని యందలి చెలిమికి భంగము రాఁగూడదను తలఁపున నిట్లున్నవాఁడ. ఇఁక ననంగుండును. దృష్టిపథంబునఁ బడకుండుటఁ జిక్కక నన్నిట్లు గారించుచున్నాఁడు. ఇపుడు జగన్మోహనాస్త్రంబవగు నీయనలంబనంబున వానిఁ బాఱఁదోలెదను, మాటాడవేల? కోపమా! నిన్నే జీవధనంబుగ నమ్మి నాచరిత్రంబంతయు నీతోడఁ గడపనెంచెడు నాయందిదితగునా? సిగ్గుపడెదవేమో దానితోఁ బ్రయోజనమేమి? లాఁతివాఁడనా? చిన్నతనంబున మన మాడుకొనిన దాఁగిలిమూఁతలేనిఁ దలంపునకురావా? అక్కటా త్రిపయెంతగొప్పదినిందుకూరిమి నాయందు నుంచి నన్నువరించిన నిన్ను నిముసములోఁ దనకైవసంబు చేసికొని మాటాడనీయకున్నది. దీనిఁ బాఱఁదోలుట కేమి యుపాయము! (చిలుకను గని] రామచిలుకా! పనికిమాలిన సిగ్గునఁదోఁగు మీరాణికి బుద్ధులఁగఱపి నీవైనఁబల్కరింపఁజేయవా? మీ పూర్వులేకదా! తొల్లి రాకన్నియలఁ గఱచి కాంతులకుఁ గూర్చినది. నేఁడు నీచాతుర్యం బగుపఱచి యీ నాపల్కుల కుత్తరం బిప్పింపుము!

ఉ॥ కావలుఁడైన మన్మథుని ♦ కాఁటియఁకోరువలేక నీకడన్
సేవగమీఁటియుంటి నను ♦ నీవిఁక శూరసహోదరీ! కృపన్
నావలవంత దీర్పుమను, ♦ నమ్మినవారల నెమ్మిఁగాచుటెం
తో విధిరాజకాంతలకుఁ ♦ ద్రోయకుమంచు వచింపు మింపుగన్॥

సు....(తనలో)ఇందుల కుత్తరంబీయకున్న నీతరుణుం డీతరుణంబున నన్ను విడువఁడు. (ప్రకాశముగాఁ జిలుకతో) చిన్ని చిలుకా!

ఉ॥ జోతలఁజెప్పుమా యిటకుఁ ♦ జూడఁగవచ్చిన ప్రేమకెంతయున్
జేతులమోడ్పులంచనుమ ! చెన్నఁటి మారునిచేతఁ జాలనే
గోఁతలనొందుచుండినను ♦ గూడునె చేకొనఁగా స్వతంత్రతన్
బ్రాఁతిగ నార్యులే మన వి ♦ వాహము సేయుదురంచుఁబల్కుమా॥

అ...ఓ నా రాణీ!

క॥ ఎప్పుడు గురుజను లెఱుఁగుదు?
రెప్పుడు సేయుదురు పెండ్లి? ♦ యేటికి మనకా
తిప్పలు గాంధర్వంబున
కొప్పుము దప్పింపు మంగ ♦ జోద్ధతి నిపుడే॥

మఱియును.

తే॥ గీ॥ వేళమీఱిన ఓమ్మట ♦ విందు భోజ
నమును రుచియింపదొక్క శా ♦ కముననైన
వేళకిడు భుక్తితనివి గా, ♦ వించునెల్ల
జనము "లాలస్య మమృతం వి ♦ షం"బనుదురు

సు...చ॥ తగవిదికాదు శూర! పర ♦ తంత్రను

అ... ముద్దియ! సెప్పు మెద్దియో!

సు...తగవసుదేవకృష్ణుల మ ♦ తంబున గ్రహియింపుమార్య!

అ... వే

ఱుగ నను నెంచి బ్రాహ్మవిధి ♦ రూపణ జేసెదవేల! బాల!

సు... భూ
జిగసతులన్ నరేంద్రులు వ ♦ రింపరె? బ్రాహ్మవివాహపద్ధతిన్

అ...ఓనానిక్షేపమా! ఈ గాంధర్వంబునను బలువురు రాజర్షులు మున్ను రాచకన్నియలఁ బెండ్లాడి యున్నారు. అందసమాన విక్రముని నొకని వినుము.

శా॥ శాంతిన్ దాంతి మహాకులీనతఁ గళా ♦ చాతుర్యసంపత్తి వి
క్రాంతిన్ మీఱి సమస్తభూవలయర ♦ క్షాదక్షుఁడై నట్టియా
శాంతప్రస్ఫురితాతివేలనిజవిఖ్యాతి ♦ ప్రికాశుండు దు
ష్యంతుండీగతి నేవరించె నల విశ్వామిత్రిపుత్రిన్ జెలీ॥

కావుననిఁక జాగుమాటలఁ జాలించి చాలఁగ విరులరాలిచి మనకై సెజ్జఁగూరిచిన యిమ్మాలతీనికుంజంబుఁ గాంచుము.
సు...[తనలో] ఇఁక నిపు డార్యపుత్రుఁడుసామమ్మున నన్నువిడువఁడు.

(కాలందెలమ్రోగించి తెరవంకఁగాంచి)

కర్పూరికా! వచ్చితి. వచ్చితి. [అర్జునునితో]
పుడమిఱేఁడా! చెలులరుదెంచిరి విడుము, విడుము.

(అర్జునుఁడు చేయివిడువఁగా సుభద్ర వేగముగాఁబోయి యాప్రదేశంబునకుఁ గొంతదూరముగానున్న పూవుల గురివెందల పందిటఁ గూర్చుండును.)

అ...[నలుగడలఁజూచి విస్మయముతో] హా మోసము రాచకొమరిత, సఖీవ్యాజంబునస్థలాంతరంబున కేగినది. ఇఁక నేనీదుస్తరంబగు విరహార్ణవమందు మునుంగవలయును గాబోలు. లేక నాయాకులపాటుఁ జూడ వేడుకకై యిందుఁ బూఁబొదలమాటునఁ డాఁగియున్న దేమో కాంచెద,

(వనమువంకఁ గాంచి అనుత్సాహమును జూపుచు) ఓహో ఇది యెట్లు సాధ్యము.

తే॥ గీ॥ తరుణసుమగుచ్ఛరుచిరల ♦ తావితాన
మండితము కీరకలహంస♦మంజు ఘోష
సంగతమునగు వనసీమ♦నతి లతాంగిఁ
జారుకాదంబవచనఁగాం ♦ చఁగఁ దరంబె?

ఈ మ్రాఁకుల నడిగిచూచెద.

మ॥ కనినారా? వనశాఖులార! యదురా ♦ ట్కన్యన్ సుభద్రాసతిన్
ఘనలీలాలకజాలకన్ గలితరా ♦ కాపూర్ణచంద్రాననన్
గనదిందీవరలోచనన్ రుచిరరే ♦ ఖన్ బక్వబింబాధరన్
దనుమధ్యన్ ద్రివళిన్ బ్రవాళచరణన్ దం ♦ తీంద్రసంచారిణిన్॥

(పరికించి) లేదిట శుద్ధాంతమునకేగెనేమో! అక్కటా, ఇఁక నేరీతి నిమ్మారశరాధినీరధిన్ దరింతు ఏవిధమ్మున జీవితమ్ము నుద్ధరింతు కార్మకముఁ గేలనూని శుద్ధాంతంబునకుఁ జని రాతనయన్ గొని యెదురగువారలనెల్లఁ జాపంబునకు బలిఁగావించి యింద్రప్రస్థంబును జేరుదునా! అటులైన వాసుదేవుని మదికి దూరమగుదునుగదా! అక్కటా నిక్కంబుగ వలచిన చక్కెరబొమ్మ గదాయని నానిక్కంబును దెలిపి వేఁడ దయార్ద్రమతిఁగాంచక యక్కఠినహృదయ నన్నిట్లు వెతలపాలంబఱచెను. ఒడలంతయుఁ బాషాణమయంబుగాన నార్ద్రమతి యాగరితకెట్లు గల్గు! విధీ నీవు శిల్పివికావా?

చ॥ మునుకొని పద్మరాగమణి ♦ మోవిని, వజ్రములన్ రదంబులన్
గనదురునీలరత్నతతిఁ ♦ గైశ్యము నద్దపుతాలఁ జెక్కులన్
ఘనగిరులన్ జనుంగవ, ర ♦ కంపు ప్రవాళములన్ బదంబులన్
బొనరిచి డెందమున్ సలుప ♦ మోసముఁగాంచెదవన్న నవ్వరే!

(తెరలో)

తే॥ గీ॥ పుష్పలిడ్రాజొకఁడు మరుల్ ♦ బూనిడాసి
వలపులన్ గాంచి హరుసించి ♦ వరుసమీఱి

మధురసాస్వాదనంబు సం ♦ బరముఁ జెందఁ
బద్మిని మొగిడ్చెఁ గాలవి ♦ భంజితయయి.

అ...(విని) ఏమీ! ఎవఁడో నన్నుఁబోలిన మందభాగ్యుఁ డొకఁడు వలపులుగల పద్మినిక్ డాయ నది మొగిడ్చెనఁట మఱుగుననుండి యెవఁడేని నాయుదంతంబంతయుఁ గని విని నన్ను హాస్యముసేయుట లేదుకదా! ఇఁకను వినియెద.

[తెరలో]

ఉ॥ ఓ చతురాళి! యేల? యిటు ♦ లూరక వాకొన నిష్ఠ కాలలీ
లాచరణార్థమై బిసిని ♦ హార్షము నంతయుఁ దాచియిట్లు సం
కోచమునొందె నింక హరి ♦ కూర్చెదు మోదముఁగాంచి వేగ వ్యా
కోచమునొంగ నొందుదువు ♦ కూర్మిలఁ గొందలమొందఁబోకుమీ॥

హాస్యముసేయుటకాదు. శ్రీకృష్ణప్రేరితులై కాఁబోలు వైతాళికులు నన్నూఱడింప సరోజినీభృంగవ్యాజంబునఁ గాంత యనుకూలయగియును కాలవశయై సంకోచమునొందినను హరిమోదితయై తిరుగ వికాసమునొందఁగా సౌఖ్యంబుల నొందుదువనియును జెప్పుచున్నారు. అయిన నీపద్మిలికకనువుగ నిదిసాయమా? (ఆకసమునుజూచి) అగును సందియమేమి?

క॥ రక్తుఁడయి యినుఁడు పశ్చిమ
దిక్తన్విని జేరనతనిఁ ♦ దృఢపరిచయసం
సక్తయయి వేగముగ నను
రక్తయగుచుఁదనరె నది వి♦రాజద్గతులన్.

(తూర్పుదిశఁగాంచి) ఆహా.

సీ॥ పౌర్వదిగంగ నా ♦ భాసురధమ్మిల్ల,
కలితచామీకర ♦ కమలమనఁగ
గాలగోపాంగనా ♦ కాశఘటక్షిప్త,
నిర్మలతర నవ ♦ నీతమనఁగ

దరుణమనోదార్ఢ్య ♦ తర్జనాగతకామ
దేవార్థవిహిత ప్రి ♦ దీపమనఁగ
విష్ణుపదాపగా ♦ వీచీవిహారసం
చరణాఢ్యరాజహం ♦ సంబనంగ

తే. గీ॥ గగనచరదమరాంగనా ♦ కరవిగళిత
కాంతసంతానసుమకందు ♦ కంబనంగ
కైరవిణిపుణ్యఫలభర ♦ కల్పమనఁగఁ
బ్రొద్దికి నలంకరించె దై ♦ వాత్మజుండు॥

నేనీ రాగవశంబున, సంధ్యావర్ణనంబుఁ జేయుచునే సంధ్యావందనంబును మఱచితిని. వేగ ననుష్ఠానమునకై చనియెద [నిష్క్రమించును.]

సు...(తనలో)

ఉ॥ రాఁడుగదా మనోహరుఁడు ♦ రాయిడినూనఁడు పుష్పబాణుఁడా
"వేడుకకానిఁదే నరుగ ♦ వే శుకమా" యని తొందరించునే
నేఁడు ప్రియుండు డాసి "తగు ♦ నే యిటుజాలము బాలయేలు"మం
చాడిన వీడివచ్చితిని ♦ హా యిఁక నేమి యొనర్తు నిత్తఱిన్॥

మందమతీ! నీ కాంతుండు నీకడ కరుదెంచి ప్రియవచనంబుల నూరడించి నిన్నుఁగల యఁగోరఁగా వెగ్గలంబగు సిగ్గుతో నాసుందరుఁ డెందంబలరఁ బ్రియముగ నేని మాటాడక మాయఁగడఁగి వీడి వచ్చితివిగదా! "బాలా! దెప్పరంబగు విరాళినోర్వక శక్తులము కామ"నిన యవనీజానియెట్లు వేఁగు చుండెనో, నీగతిమాత్రి మేమైనది. రేతేఁడు ముందఱ నడిచి దివిటీ పట్ట శుకపికాళులు చెలఁగి సింహనాదంబులఁజేయ నంపన్న దక్షిణమరుత్సహాయుండై శంబరాంతకుండు విప్రయోగులను దండింప వచ్చుచున్నాఁడు.

సీ॥ మదిసుంతయును గొంకు ♦ మాని డాసియొయ్యారి!
యేలుమాయనఁగనే ♦ ప్రేలుఁగనైతి
"నినుఁగోరియే ద్వార ♦ కను జేరితినిజుమీ

సుందరి" యనఁ బాఱఁ ♦ జూడనైతి
మాటాడకున్న "కో ♦ మ్మా! పెఱవానిఁగాఁ
దలఁతువా" యనఁ జెల్మిఁ ♦ దలఁపనైతి
"జాగేల సకియ యీ ♦ జాజిపూఁ బోదల ర
మింపుమా" యన సమ్మ ♦ తింపనైతి
తే॥ గీ॥ బాహుమూలంబు సోఁకఁ జే ♦ పట్టి "వట్టి
మాటలిఁకఁ జాలు రమ్మురా ♦ మా!" యటన్న
నింపులీడేఱ బిగికౌఁగి ♦ లీయనైతి
గోలనైతి మనోనాథుఁ ♦ గోలు పడితి॥

చిలుకా! నాచేతనున్న నీవైన బుద్ధిఁగఱపి కాంతునకుఁ దార్పవైతివి గదా! మరువారువంబవగు నీవింతటి యుపకారంబున కొడిఁగట్టుదువా? అంతరంగంబగు నా యంతరంగంబే యిట్లు మేరమీఱు.

సీ॥ కలుగునో కలుగదో ♦ తళుకు చెక్కులసామి
కపురంపువిడెపుఁ జొ♦క్కమగుముద్దు
కలుగునో కలుగదో ♦ కలికిచన్నవఁగాంతు
చే రాణమీఱు క ♦ స్తూరిపూఁత
కలుగునో కలుగదో ♦ కర్ణంబులకుఁ బ్రియు
కండ చక్కెరలీను ♦ కల్కిపల్కు
కలుగునో లేదో నా ♦ ల్కకుఁ నుచ్చమగు తేని
తావిచెంగావిలే ♦ మోవితేనె
తే॥ గీ॥ కలుగునో కల్గదో చెలి ♦ కానిమేని
గాటమౌ నల్లి బిల్లిక ♦ కౌఁగిలింత
లకట తఱిఁబాసి యీరీతి ♦ నాసడాసి
భీతినార్వంగ గనమ పా ♦ పిష్ఠమనము॥
హా నాకీ విరహదుఃఖమే ఖేదు ప్రాణసఖులేనిఁ దారసింపరైరి.
(సుభద్ర పూలపానుపునఁ బవ్వళించును.)

(మాలతికయు, మధుకరికయుఁ బ్రవేశింపుదురు.)

మా—[చూచి] చెలీ! మధుకరికా! మనరాకకై గుమ్మమునుఁ జూచుచుండు నెచ్చెలి కన్పట్టదేమే?

మ—అభ్యంతరగృహంబున నున్నదేమో! (మాలతికతో బరిక్రమించుచుఁదనలో) ఇందునను సఖిలేమి వీణెయుఁ బలుకయు వన్నెతఱిగియున్నవి. ఎందేగియుండునో! నేఁటివెన్నెలలోఁ "జదరంగమాడుదమని" నేబలాత్కరింపఁగా ననుమతించియు నిటకు రాకుండుటకుఁ గతంబేమైయుండును? "తపసియొద్దయున్నదేమో!" యనుకొందమన్న నిపుడు జాము రాతిరియైనది. ఇంతదనుక నటనుండదు ఇఁకనీ సామియాకారముఁ బరికింపుచున్నకొలఁది నామది కొండొకవిధముగాఁ బొడకట్టుచున్నది. ఇతఁడొక వేళ నళీకయతియగు కిరీటికాఁడు గదా? నిశ్చయింపఁజాల. తెలియకపోవునా? (మాలతికతో) చెలీ! ఇఁక నమ్మాధవీలతాశాలకుఁజని యచట నేని సఖిఁ గాంచుదము. రమ్మి! (ఇంచుక పరిక్రమించి) కాంచితివా! చెలీ! మంచుసఁగొట్టబడియున్న తామరతీవెఁబోలి యీబాలిక యలరుపానుపున నైమఱచి పవ్వళించి యున్నది. [సమీపించి కూర్చుండి] సఖీ! సుభద్రా! లెమ్ము సఖులము,

మా—నిదురింపుచున్నదే. (మీఁదచెయి వేసి) అబ్బ దీనికెంతజ్వరము వచ్చినదే!

మ—జ్వరమా! (చేయిఁజూచి) విషమజ్వరమువలె నున్నదే! అరయుదునుగాక. (వేఱొక చెయిచూచి ముందు చూచినచేయి మఱల చూచి) (ప్ర)

తే॥ గీ॥ సందియంబేల వినుమిఁక ♦ సకియ కిపుడు
వెగ్గలంబయ్యె మరుచింత ♦ వేగిరంత
విరిశరంబుల గురిసెడు ♦ వేఁడిఁ బొరయు
మన్మథ జ్వరమిది సుమ్మి ♦ మాలతికరో॥

ఇది నిద్రావస్థయుఁ గాదు. మూర్ఛయే యగును.

మా—చెలీ! నీవు బాల్యంబున వైద్యశాస్త్రంబునుగూడఁ జదివితివి గదా. ఈ జ్వరమునకుఁ దగిన యౌషధంబుఁగూర్చి నెచ్చెలి కారోగ్యము సేయుము.

మ—సఖీ! బెదరక వినుము.

తే॥ గీ॥ మఱియు వినుమమ్మ! యీవిష ♦ మజ్వరమున
శీతకరదోషమును బాల ♦ వాతదోష
మునుసమావేశమొంది బా ♦ ధనునిగుడ్వ
సన్నిపాతంబనఁదగు ని ♦ స్సంశయముగ॥

మా—మధుకరికా! చెలి కెంతటికష్టము దాపరించెనే నేనేమి సేయుదు. నాయొడలు కంపము నొందె. ఎటుల రక్షించెదవే సఖిని.

మ—నెచ్చెలీ! సుభద్రఁ బోలి నీవును విరహావస్థ నొందనే సుభద్ర కుపచారము సేయుదునా నిన్నుఁ దేలుచుదునా?

మా—పరిహాసమేటికే! నేభయంపడితిని సుభద్రకారోగ్యమైన నన్నొకరు తేల్పవలయునా?

మ—అయిన విను మావిషమజ్వరంబు నాయకసమాగమంబునఁదక్క నౌషధంబులఁ జక్కఁపడదు.

మా...మధుకరికా! విజయునిరాక కలవుగదా! నేనేమిసేయుదును? ప్రస్తుత మీయమశైత్యోపచారంబున నారోగ్యముఁ జెందదా?

మ...అత్యనంగాగ్నితప్తయగు నీమెకిపుడు శైత్యోపచారం బెక్కుడుహితముకాకున్నను దాత్కాలికశమంబునేని నించుకరచింపదా? అట్లైన

మ॥ కనులన్ దామరతేకులన్ గపురమున్ ♦ గండంబులన్ వాతెఱన్
నన తేనెన్ జనుదోయియందలరుచెం ♦ డ్లన్ జేతులన్ దమ్మిలన్
బొనరుం బాదములందుఁగ్రొంజిగురులన్ ♦ బొందించి మేనంతఁజం
దనగంధంబునలందుమమ్మ సఖిశై ♦ త్యంబంద బింబాధరా!

మా...అట్లొనరించెద.

మ...(చూచి వేగముగా)

భుజంగప్రయాతవృత్తము.

సఖీ! లెమ్ము లెమ్మా ♦ సఖుల్ వచ్చిరమ్మా
సుఖంబేగదమ్మా ♦ శుభంబందుకొమ్మా
ముఖంబేటికమ్మా ♦ ముదంబొందదమ్మా
సఖా! యర్జునా! మా ♦ సఖిన్ గావరావా!

సు...(కనులు తెఱచి సఖులు గన్పట్టఁగా సంభ్రమముతో) సఖులారా! నిదురించితి. వచ్చితిరా?

మ...సఖీ! సంభ్రాంతవు కాకుము. వచ్చిన నేమాయలే.

మా...నెచ్చెలీ! ఇంకను నేలదాఁచెదవు? నీ వేసము నిగిడియాడుచున్నది మేమా ప్రాణసఖులము. కలరీతి దాఁచక మాకెఱిగించినగాని నీకీ ముప్పుతప్పదు.

సు...(సభ్రూభంగముగా) ఏమెఱిగించమందువే?

మ...చెలీ! అనుమానింపకు. సఖులయెడ ననుమానించినచో ఫలంబు లేదు. ఇఁకనీవిటు మాటుపఱచినను బ్రయోజనము లేదు.

చ॥ కమలెను మోవికన్నుఁగవఁ ♦ గారెడు నీరము పాఱుఁగంచెలన్
జెమరునఁదోఁగె నెమ్మొగము ♦ చెక్కులనిగ్గులడంగె మేనియం
దమరెవణంకు కాఁక బలు ♦ వాయెను గంఠరవంబుమాఱె మై
కమునవుడప్డురాఁదొడఁగెఁ ♦ గాంతరో! యెంతనిదాఁతు వింతయున్॥

సు....సఖీ! ఇదియంతయు నేఁడాకస్మికముగఁ గలిగిన జ్వరవైపరీత్యము.

మ...అది కామజ్వరమే.

మా... అలసగతివృత్తము.

వెలఁది! యిఁక సందియము ♦ వీడి కలరీతిన్
దెలుపుము బిరానఁదగు ♦ తీరెఱిఁగిమేమీ

యలయికనుబోకడఁతు ♦ మమ్మ మమువంతకౌ
గలఁపఁదగునే పరులు ♦ గాఁగనెదె మమ్మౌ.

సు...(తనలో) నిక్కముఁలే వీరిపల్కులు. ఈ నావిధంబిఁక దాఁపవలను కాదు. ఇపుడు ప్రాణసఖులగు వీరలకు నాయవస్థ నెఱిఁగించినఁ దీని కిఁ బ్రతివిధాన మాలోచింపఁగలరు. [ప్ర] సఖులారా! ఏమిచెప్పుదును? నాఁడుగోలె నాయుపచారంబులనొందిన కైతవయతి నాహృదయచోరుఁడగునరుఁడే.

మ—(తనలో) హృదయమా! నీ యూహ చక్కనిదే [ప్ర] అయిన నీ వెట్లు తెలిసికొంటివే?

సు—ఈనాఁటిపగటనే నటకుఁజని ప్రదోషపూజకు వలసినవస్తువులనిచ్చుచుండ మధురాలాపంబులఁ గొన్నిఁబలికి యంగుళీయకాదులఁ దన నిజంబుఁదెలిపి చేరువనున్నలతాకుంజంబుఁ జూపి (సిగ్గుతో నూరకుండును)

మ...అటుమీఁదఁ దెలియునులే. అపుడు నీవెట్లు విడిచిరాఁగలిగితివి?

సు—గురుజనమును మీఱి గాంధర్వంబున కయ్యకొనుట మేరకాదని యొక నెపముఁబన్ని యరుదెంచితిని. అదిమొదలుగ నిమ్మరుండు తన బలగముతోఁగూడిసేయుగాఱియ నేనుడువలేను. (మరలఁబరుండును)

మ...(తనలో) అక్కటా తాపము దుస్సహమైయున్నది. నేనిపుడుచని రహస్యంబుగ నర్జునునిఁ దెచ్చినను గురుజనమునుమీఱి యీరాతన యగాంధర్వంబు నపేక్షింపదు. కావున నాయత్నమున లాభము లేదు ఇఁక వేఱొండు ప్రయత్నము తెల్లవారినఁగదా చేయదగినది. ఇపుడించువిలుకానిఁ బూజించినఁ గొంతతాపంబు శమించునేమోకాంచెద. [ప్ర] మాలతికా! మన చెలికీబాము వాయుటకై చెఱుకువిలుకాని నారాధించుదము. నీవుపోయి యవిరళపరిమళమిళితములగు నవకుసుమకిసలయాదులకౌ జదిమి తెమ్ము? నేనందాఁకనీపొందామరాకులో నక్కందర్పాదుల లిఖించెదను.

(మాలతికనిష్క్రమించి, పుష్పాదులతోఁ బ్రవేశించును. మధుకరిక చిత్రమును వ్రాయును.)

మ...(సుభద్రనుగాంచి) సఖి! సుభద్రా! కొంచెమోపికఁగొని కూర్చుండి యిమ్మారునిఁబూజింపుము. నీతాపము చల్లాఱును.

సు...(సోచ్ఛ్వాసముగాఁ గూర్చుండును)

మ...శా॥ నాళీకాయతనామనః ప్రమదసం ♦ ధానాయ పద్మావళీ
ధూళీవేష్టిత గంధవాహశిశుసం ♦ దోహేష్ట సైన్యాయ తే,
నాళీకీకృతపుష్కరాయ ♦ మిథునానందప్రదానాయ మ
త్తాళీపుంజగుణేక్షుకార్ముకధరా ♦ యాఢ్యాయ నిత్యంనమః॥

అమ్మా! యీ పన్నీటినిఁజిగురు విరులనుగొని యీ యసమశరున కర్పించి కేల్గవఁ జోడింపుము.

క॥ మారా! మంజులతనుసుకు
మారా! లేజవ్వనంపు ♦ మారాకొమిరెఁ
మారాముసేయ శౌరికు
మారా! మేరా! లతాంత ♦ మార్గణశూరా॥

(చంద్రునుద్దేశించి) చంద్రా! సత్కళాసాంద్ర! నీకు దండము పెట్టెదము. మాబాలికజోలికి రాకుము. చలువలఱేఁడను మాట బొంకు సేయకుము. (సుభద్రయందు సుముఖభావమును గాంచకవిసువుతో) కటకటా! ఏమి సేయుదుము. ఓ వెడఁగు వేలుపులారా! మీకు మంచితనము పూజించిన నెట్లు కల్గు? చెనఁటులకు నెపించుటయే తగినపని.

మా...అవును జెలీ! యట్లు చేయుదము. (చంద్రునుద్దేశించి) ఓరీ!

శా॥ వైరంబుఁగొని సత్కళంబవనువుఁ ♦ వాంఛించి చేకొందు వె
వ్వారుఁ నాసరిలేరటంచు మినుపై ♦ పైఁబోదు చక్రి, నెం
తోరక్తిఁ బొనరింతు క్రూరుఁడ! గురు ♦ ద్రోహీ! కళంకీ! నిశా
టా! రాజాధమ! కాలసర్పమది గీ♦ టంర్చున్నినుఁ జెచ్చెరఁ॥

మ...(మన్మథునుద్దేశించి) మీనధ్వజా! ఇంతులతోడఁ బంతములాడు పోటుబంటవని మే మెంతదనుక నిన్ను దోసిలొగ్గి యడుగు కొనినను జాలి దలఁపవుగా.

శా॥ ఆనాళీకభవుండు సర్వభువ ♦ నాహ్లాదంబుఁ గావింపనిన్
సూనాస్త్రున్ సుమనోరథున్ హృదయులత్త్ర్యున్ జేసియున్ జాలదం
చానీయమ్ముల భిన్నకాలికములన్ ♦ స్వల్పంబులన్ గూర్చె నిం
కేనిన్ గాంచఁగరాదె సిగ్గునిసిరో ♦ హేయక్రియాలాలసా!

బాలసమీరా! నీకింత పొగరేమిరా! నక్కను జూచినవాఁడెల్ల వేట కాఁడేనా! శుకశారికలారా! యిదియేమి పాప మిట్లు మిట్టిపడెదరు? మీకుఁగూడ నదరిపాటు చెల్లునా? మారాణి యిడిన మధుర ఫల భోజనము విసమై నెత్తికెక్కినదా? తిన్న యింటివాసాల నెంచ రాదు సుఁడీ. [సుభద్రవంకఁ జూచి]

తే॥ గీ॥ సకియ! జాబిల్లి ♦ సన్మార్గచారి మరుఁడు
మన మనోగామి లోఁబడు ♦ మారుతంబు
చిలుక లేకొక్కి నీతోడఁ ♦ బలుకుచుండు
విడుము! వెడవిల్తుబలగంబు ♦ వెఱ్ఱి జడుపు॥

సు... నెచ్చెలీ! దినమొక యుగముగా నిల్లొంత కాలంబుఁ గడుపుదును

మ... సుభద్రా! ఏల యిట్లు బెదరెదవు? ఇఁక నొక్కదినములో నీకుఁ బెండ్లిసేయించెద. [మాలతికతో] [మాలతికా! చెలి నిటనుండి లోఁగిటి లోనికిఁ దీసికొని పొమ్ము. నే నింటికిఁ బోయెద. (సుభద్రతో) చెలీ! నే భావికార్య సంఘటనమ్మునకై యింటికిఁ బోయెద. నీ వింక లో పలికిఁ బొమ్ము!

సు... చెలీ! నా యుదంతంబు వెలిపుచ్చెదవా?

మ... నెచ్చెలీ! నీవా విచారము నాకుఁ జెప్పనక్కఱలేదులే అట్లుకాదు

మా... సఖీ! పోవుదము రమ్ము. (సుభద్రతో నిష్క్రమించును)

మ... తే॥ గీ॥ సత్యభామకు మఱదలి ♦ చంద మెఱుక
చేసి పెండ్లియొనర్పఁగా ♦ వాసుదేవు
వేగిరింపుమనుచు వేగ ♦ విన్నవింతు
నావలఁతిగూర్చు నీ సఖి ♦ భావికమును॥

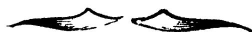
(నిష్క్రమించును.)

ఇది చతుర్థాంకము.

సుభద్రా కల్యాణము

పంచమాంకము.

[సత్యభామ, లక్షణయుఁ గూర్చుండి యుందురు.]

స...చెల్లెలా! లక్షణా!

చ॥ "మఱఁదలు ముద్దరాలు సుకు ♦ మారశరీర సుభద్రగాటమా
మరువలవంతఁజిక్కి మితి ♦ మాలిన కాఱియుఁ జెందుచుండె" వం
చెఱుఁగఁగఁ జెప్పిపోయె సఖి ♦ యేమియొనర్తు "వెసన్ సుభద్ర కా
నరవరుఁబెండ్లి సేయు" మని ♦ నాథునితోఁ బతిమాలి చెప్పితిన్ ॥

ల...అక్కా! నీవట్లు బతిమాలిన నార్యపుత్రు లేమనిరి.

స...ఉ॥ "ఎల్లి యొనర్తుపెండ్లి కమ ♦ లేక్షణ! యెవ్విధినైనఁ జాలనా
చెల్లెలికై యిటుల్ నుడువఁ ♦ జెల్లునె లాఁతినె యుల్లమందిఁకన్
దల్లడమందఁబోకుమ ధ ♦ నంజయు నారయుమా సుభద్రకున్
దెల్లముగాఁగ నానుడినిఁ ♦ దెల్పుమ" యంచనె శౌరి లక్షణా!

ల—(తనలో) మంతనంబునఁ గాంతుఁ డొకనాఁడు సుభద్రచెంతనున్న యతినిఁ గౌంతేయ మధ్యమునిఁగా నెఱింగించి "యీ యుదంతము నీస్వాంతమందే యుంపు"మని సెలవిచ్చె. ఈమెకుఁగూడ నట్లే తెలిపి యుండును. (ప్ర) అక్కా! వారన్నమాట నిర్వహింతురు.

స...నీవుగూడ నట్లే యంటివా!

ఆ॥ వె॥ అన్నగారు కన్నె ♦ నా సుయోధనునకు
నీయఁ బ్రతినసేయ ♦ నిమ్మహాత్ముఁ
డేమిసేయఁబూన ♦ కే యిట్లు పేక్షించె
నింతపుట్టె దాన ♦ నింతి! కంటె॥

ల...(తనలో) అన్నమాట యనగా నన్నగారిమాటయని యర్థము చేసు కొన్నది. (ప్ర) అక్కా! ఆమాట నిక్కమే కాని ప్రియుఁడు తానన్న మాట చెల్లించునని యంటిని.

స...ఆమాట మఱపు రాకున్నయెడల (జ్ఞాపకమునటించి) మఱచితి. చెల్లెలా ఆర్యపుత్రుఁడు సెలవిచ్చిన విధమున సుభద్రను వినోదింపఁ జేయుటకై యామె మందిరంబునకుఁబోదముపద. విజయుని భుజింపఁ జేయుటకై మన యక్క రుక్మిణి చనెనఁట.

ల...ప్రబలవిరహావ్యాకులయగు మఱఁదలి నూరడించి వినోదంబుల నామెకుఁ గాలయాపనము చేయుట మనకు మిక్కిలి యావశ్యకమే. పోవుదముపద. [పరిక్రమించుదురు.]

క॥ సొమ్ములను వీడి పుష్పని
భమ్మగు మెయినలరు సెజ్జ ♦ పయిఁ జేర్చి విచా
రమ్మునఁ జెక్కిటఁ జేయిడి
యమ్మెయిఁ బవళించియుండె ♦ నరయు మఱదలిగ॥

(యథానిర్దిష్టముగా సుభద్ర ప్రవేశించి యుండును)

స...సుభద్రా! నేఁడేమి యిట్లార్తిఁజెంది యున్నావు?

చ॥ చెలియరో! నీదుమేనఁ దగు♦చెన్నులువాసె విలాసహాసముల్
చెలువఁపు మోముఁ బాసె నిటు♦చిత్తజవంతఁ గృశింపఁబాడియే
చెలులు హసింపరే? వగలఁ♦జెందరె? నీగురులమ్మ చెల్ల నీ
తలఁపులు దీఱుఁ దేఱుమల♦దైవమె నీయెడ నున్నవాఁడొగిగ॥

సు...శరీరము కొంచెమస్వస్థముగా నున్నదమ్మా! (లక్షణను జూచి) చిన్నవదినకూడ వచ్చినదే,

ల...[మందహాసముతో] ఔరా! మాటకారి. (సుభద్రతో) నేఁడు మీ స్వామి నేమి చేసితివమ్మా?

సు...(తనలో) వీరందఱింతకుము న్నె యెఱిఁగి యుండుటచేఁ బలుమఱు నన్నిట్లు పరియాచక మాడుచున్నారు. నేనే బేలతనంబున నింతదనుకఁ దెలియకుంటిని. (ప్రకాశముగా) మాస్వామి యేమమ్మా! స్వాము లందఱికిఁ బూజ్యులుకారా?

ల...నిక్కమే. ఎవరిస్వాములు వారికిఁ బూజ్యులు నీస్వామి కావున నీకుఁ బూజ్యుడు మాకో మన్నింపఁ దగినవాఁడు.

సు...వదినా! అట్లయిన వారు నాకు స్వాము లెట్లగుదురమ్మా!

స...[చిఱునవ్వుతో] నిరతము నీ సేవలఁగాంచి యానందించు వారు నీ సాములుకారా? వారికెట్లు పచరించితివో వారు నిన్ను వదలరఁట. నీవు సహచారిణివై వారికడ నుండవలయునఁట.

సు...(తనలో) చతురయు, జాణయునగు నీమెను నేను మెప్పింపఁగలనా? [ప్రకాశముగా] వదలకుండుటకు నేను వారికి సాధ్యమగుట యెట్లు?

స...వారి దగ్గఱకుఁ బోయినపుడు నీ పాణిగ్రహణంబుఁ జేయుదురు.

సు...(లేనికోపముతో) పెద్దవారెట్లన్నను జెల్లును. వదినగారిని కెప్పుడును వేళాకోళములే.

స...సుభద్రా! నీమనోగతము నాకుఁగూడ దాఁచెదవా!

సు...ఏమిదాఁచితినమ్మా మీ సొమ్ము?

స...నా సొమ్ము నాయొద్దనే యున్నది. నీ సొమ్ము మాత్రమంతయుఁ దీసి నీ సామికిచ్చివేసి నట్లున్నావు.

సు...మీమాటలెల్ల బూటకములు నేనిచ్చితినన్నను యతులకు సొమ్మేటి కమ్మా!

స...యతియో యతిపతియో నాకుఁదెలియదు. నీ నగలన్ని యిపు డేమిచేసితివి? నామాటలు బూటకములైన వారికడకుఁ బోవుదము రా!

ల...(చిఱునవ్వుతో) నిక్కము సుభద్రా! ఆయతిరాజుచేతి విభూతిఁ

దాల్చితివేని నీ యీ యతను తాపంబడఁగు. కల్యాణంబగును పోవు దము రా!

సు... నేను రాను,

ల.... హేతు వేమి?

సు... ఏమియు లేదు.

ల...ఏమోయున్నది రహస్యము. రాకున్న నీగోప్యము తెల్లడియగును సుమీ!

సు...చిన్నవదిన యూగడమునకు బొత్తిగావేళపాళలుగూడ నుండవమ్మా

స—(లక్షణను సైగతో వారించును).

చ॥ అగడొనరింపఁ బాడియగు ♦ నా? తగునా? మరుతూపులన్ గడున్
వగఁగొనియున్న దీమగువ ♦ వాదముమానుము లక్షణా! లలిన్
దగునలమాటపాటలను దద్దయుఁబ్రొద్దులు పుచ్చఁజెల్లు ని
మ్ముగ మనజీవితేశ్వరుఁడు ముద్దియ పెండిలిసేయునంతకున్॥

(సుభద్రతో)

మ॥ విరిబంతుల్ గనుమీవె యాడుదము నీ ♦ వేగెల్తువో! మేము నే
ర్పరి వీవచ్యుతసోదరీ! సుకవితన్ ♦ ప్రాయింపుమీ! యింపుమై
కరమాసించితి నేడు నిన్నుజదరం ♦ గంబందుఁగెల్వంగఁ జా
తురిఁ జూపింపుము లెమ్ము రమ్మ! పుడమిన్ ♦ దోఁగాడబాగే
యిట్టుల్॥

సు—అష్టావధానముఁ జేయను నెదవా యేమి?

స—అవును.

తే॥ గీ॥ చెలువ! యస్టావధానంబుఁ ♦ జేయఁజాలి
నట్టిదానవటంచు మా ♦ యందఱకును
నిన్నుఁగూర్చి వచింత్రే నీ ♦ యన్నగారు
సేయుమీయిపుడద్దానిఁ ♦ జిత్రిగతిని,

సు—మీకసరదాకలిగిన నాకుఁగలుగవలదా?

స— నీకేల సరదాలేదు? నీకుఁగలచింత నేఁదీర్చెదనంటిఁగదా.

(తెరలో)

క॥ అంతర్ద్వీపంబందున
సంతతమంగళులకద్రి ♦ జాశివులకుఁగం
సాంతకుఁడు పరిణయోత్సవ
మెంతోవిభముగ సల్పు ♦ నల్లితియామః

సు,స,లలు—(విని) ప్రియము ప్రియము.

(తెరలో)

క॥ కావునఁ బౌరులు తమతమ
శ్రీవిభవము మెఱయ నటకు ♦ సేవింపంగాఁ
బోవలయు వేగనిదివసు
దేవకుమారాజ్ఞయనుచుఁ ♦ దెలియఁగవలయుః॥

స...సుభద్రా! పురాణదంపతులగు శివులకల్యాణవార్తమనకు మిక్కిలి శుభసూచకము, సుముఖము.

(సుముఖుఁడు పటాక్షేపముగాఁ బ్రవేశించి)

అమ్మగారూ! శ్రీకృష్ణప్రభువుగారు తమకొకసందేశమంపియున్నారు.

స—ఏమి చెప్పుము!

సు—"అంతర్ద్వీపంబున నుత్సవంబునకు బలరామప్రభువుగారు రేవతీదేవిగారితోఁ జనిరనియును తేపు సుభద్రాదేవి నర్జునప్రభువుగారి కిచ్చి పెండ్లిచేసి యింద్రప్రస్థమున కని పెదరనియును నందులకుగా నిపుడామె నలంకరించి పెండ్లికొమరితను జేయుఁడనియును" జెప్పిరి.

స—ప్రియము ప్రియము. సుముఖుఁడా! మేమల్లకావించెదము. నీవిఁకఁ బొమ్ము. సుభద్రా! మనమిఁక లోపలికిఁబోదమురమ్మ.

[అందఱు నిష్క్రమింతురు]

ఇది పంచమాంకము.

సుభద్రా కల్యాణము

షష్ఠాంకము.

—×—

(అడవిలోఁ జెట్టుక్రింద సుభద్రార్జునులుందురు)

అ—[ఆనందముతో]

తే॥ గీ॥ శిరము బాహువు నందిడి ♦ కరము గళము
నందునిడి మదిఁ గూరిమి ♦ నంది తెరువు
పయనపుం బడలిక దీఱఁ ♦ బవ్వళించె
నాదు కలుముల ప్రోవు పు ♦ ణ్యముల తావు॥

పగలంతయుఁ దేరుపయనంబునను సారథ్యంబునను బడలిన నీపర్వేందుముఖి వేఁడి నిట్టూర్పులు నిగుడింపుచు నెంతలో నిదురించినది. మొదలరథంబుఁ దోలుకొనుచు జోదులఁ గవిసి యుద్ధంబు సేయున న్గాంచి 'సమరసారథ్యంబులలో నొక్కపని తనకొసఁగు'మనికోర సారథ్యంబు ననుమతిఁబడసె. అప్రతిములగు శూరశిఖామణుల చెలియలగుటకదా! యీసంగ్రామధీరత యీయబలకబ్బినది. ఓకృపానుభావ! వాసుదేవ! నీయవ్యాజకరుణఁగదా. నేనీవీరనారిఁ గైకొని పుట్టువునకు భాగ్యంబుఁ గూర్చితిని. [సుభద్రాముఖమును జూచి]

ఉ॥ ఈమధురాస్య యర్జునజ ♦ నీందిర కన్గవ కిందుమూర్తి యీ
కోమలి మేని తావు మెయి ♦ కో హరిచందనసారసేకమో

లేమభుజంబుగంఠమువ ♦ లీల నెసంగెడు రత్నహారమీ
రామశిరంబు బాహువున ♦ రాజిలు జాతిలతాంతగుచ్ఛమై॥

ఏమిది నిదురమానియుండుట నీరాత్రి పెరుఁగున్నట్లు తోఁచుచున్న
ది. (తూర్పువంకఁజూచి) అల్లదిగో శుక్రోదయంబగుచున్నది.

ఉ॥ ఆరయనన్యలోకగతుఁ ♦ డైన విభావసుఁడాత్మదేశముం
జేరుచునైజరాష్ట్రమునుఁ ♦ జేకొని రాచతికంబు సల్పుదో
షారతుఁజక్రదుఃఖకరుఁ ♦ జందురునొంపఁగఁ బంపినట్టి స
ద్దారుఁడనంగ భార్గవుఁడు ♦ ప్రాచిఁదగెం శశిజాతెఁ జయ్యనన్॥

ఆహా శకుంతనికరకలకలంబుగర్ణరసాయనంబగుచున్నది.

తే॥ గీ॥ పూర్వదిక్సీమనొంది ప్ర ♦ భుతఁదనర్చు
సత్కలానిధి ద్విజపతి ♦ సమయగతిని
వారుణీసంగమంబునఁ ♦ బతితుఁడయ్యె
ననుచు నాక్రందనమొనర్చె ♦ నాద్విజతతి॥

(సుభద్రమేల్కనఁగాఁగాంచి)

క॥ వెలవెలఁబారెన్ గుముదిని
మెలమెల్లన నళిని ప్రజ్ఞ ♦ మీఱెన్ జగముల్
తెలివిన్ దేఱెన్ దూర్పునఁ
దెలవారెన్ మానినులకు ♦ ధీరతదీఱెన్॥

సు—ఆర్యపుత్రు లిట్లువేగించియుండఁగా గాఢముగా నిదురించిన యీ
సుభద్ర లజ్జింపుచున్నది.

అ-ఉ॥ దేవి! యిటుల్ దలంపకుము ♦ దీర్ఘగజారితరక్షుగండకా
రావపరీతమీావనము ♦ రాత్రి తమోఘున శ్రాంతవీవు ని
ద్రావశవైపరుండితివి ♦ రక్షణకైకద కాచియుండితిన్
సేవకులప్రమత్తులయి ♦ సేవలఁగొల్వరె యాత్మదేవులన్

సు—ప్రేమగలతావున నపచారంబును బ్రియముగుఁగదా.

అ—దేవీ! ఈ నీ ప్రియాలాపంబు లమృతపేయంబులు,

క॥ పేయంబులమృతబిందు
ప్రాయంబులు వరపరార్థ ♦ బలవన్మాల్యా
నేయంబులు తాపార్తక
పాయంబులు దేవి! నీల ♦ సద్వచనంబుల్॥

(ఉదయించినసూర్యునిగాంచి)

క॥ ఇనునిన్ గాంచి తగన్ బ
ద్మినివ్యాకోచంబునొంది ♦ దృష్టిందనిపెన్
పెనిమిటితోడుత వేడుకఁ
గొనియుంటయె కరముప్రియము ♦ కోమలకు నెందున్॥

భగవతే! భాస్కరాయనమః. [సూర్యునకు నమస్కరించి సుభద్రతో] దేవీ! సకలలోకవిబోధకారణుఁడగు నీ యుదయభానునకు వందనం బిడుము.

సు—వందనము కర్మసాక్షికి.

అ—దేవీ! ఇఁకఁ దే రెక్కుము. పోవుదము.

సు—(అర్జునునితోడ రథంబెక్కి రథవేగమునుగాంచి)

చ॥ అరదము పోవఁగా గుఱుతు ♦ సందఁగరాదు పథంబునందు ద
గ్గఱఁగనరాక వస్తుతతి ♦ గన్పడినంతనె దూరవర్తియౌ
హరులుగతి ప్రభేదముల ♦ నారసి పోవు హుటాహుటిన్ మనో
హరుఁడితఁడింక నశ్వహృద ♦ యాత్మిక విద్య నెఱుంగుటబ్రమే॥

అ—గుఱ్ఱముల పగ్గములను బిగించి సుభద్రతో) చెలీ! ఇపు డింద్రప్రస్థరాష్ట్రమును జేరితిమి. అల్లదిగో దూరముగాఁ గన్పట్టు వనంబులో మజ్జనాదికంబులఁ గడిపి సాయమువఱకు సుఖమ్ముగ నిలుచేరుదము.

సు—ఆతోఁట యిదియే కాఁబోలు చూడుఁడు.

అ—(రథమాపి) అవు నిదియే కాంతా! చూచితివా?

సీ॥ మధురఫలాహార ♦ మానితవరకీర, ఘనరామనామ పా ♦ వనము వనము
నానాసుమసుగంధ ♦ నవరసభోజన, పరచంచరీకజీ ♦ వనము వనము
సముపాత్తమాధవీ ♦ జాతీరసామోద, వర్ధితబాలప ♦ వనము వనము
కలహంసదంపతీ ♦ కలరవముఖరిత, పద్మాకాసారభు ♦ వనము వనము

తే॥ గీ॥ మార్గసంపాతశోషిత ♦ మనుజతాప
వారణక్షమవల్లిభ ♦ వనము వనము
చారుకరిణీసముచ్చయ ♦ సహితమహిత
ఘనమదసుగంధకరిదుశ్చ్య ♦ వనము వనము॥

సు—సిక్కమే వనవాటిక పుష్పాదులఁ గుప్పెడు వాతపోతములచే సాల పఠఁచుచున్నది.

అ—జీవితేశ్వరీ! కలహంసారవవ్యాజంబున నా సరసి మనల నాహ్వానము సేయుచున్నది. డాయఁ బోపుదమా?

[తెరలో]

అరే దురాత్మా! భారతయశో విహీనా! అర్జునా!

ఉ॥ పోకుమురోరి! నీ బిరుదు ♦ పొంకమణంచెద నేఁడు కుంతికిన్
శోకముఁగూర్తు పాండవుల ♦ శోభలనేలఁ దొలంగఁ ద్రోతు నీ
వాకనకోదరుంగదియ ♦ నంతక శత్రువుడాయఁ బోయినన్
వీఁకనుబట్టిచంపెదను ♦ వేగిరమేల ప్రయాణమందిఁకన్॥

సు—[భయముతో చెవులు మూసికొని] పాపము శాంతమగుఁగాక! ఆర్యపుత్రా! వింటివా! యీ యశ్లీలవచనంబులను ఇప్పరుషవచనుండు భటవృత్తం బెఱింగి మనపై కడరి వచ్చెఁడు బలభద్రుండు కాఁడుగదా?

అ—(అలక్ష్యభావముతో)

చ॥ తలఁకఁగనేల బాల! కొను ♦ ధైర్యము నెవ్వఁడు వచ్చెనేని నా
విలుచవిఁగాంచి పాఱు భట ♦ వృత్తమెఱింగి బలుండువచ్చినన్
బలుమఱు సాయకంబుల ను ♦ పాయనమిచ్చెద మెచ్చునట్లు నా
యలవుఁ జలంబుఁగాంచెదుక ♦ దా యిఁక నేలవచింపఁ బెంపుగా॥

మన మంతదనుకఁ బిలుచుచున్న నాసరసిన్ జేరుదము రమ్ము.

(తెరలో)

క॥ సరసి నినుఁజేరఁ బిలుచును
దురితగతీ! పాపజాతి! ♦ దుర్మదమతి! కం
ధరమున్ జేరఁగ నీహాల
సరమిపుడే పిలుచు నిదియె ♦ శమనేరితమై

బ...[కోపావేశముతోఁ బ్రవేశించి 'పోకుమురోరి' యను పద్యమును బిగ్గఱగామరలఁ జదివి] ఓరీ! స్వామిద్రోహపరాయణ! యర్జునా! ఎందు దాఁగఁ బోయెదవు! నిలుము నిలుము.

ఉ॥ దాఁగినఁదప్పదెందయిన ♦ దాఁకొని వీఁకను వీడి గోతులన్
లోఁగినఁదప్ప దాహవము ♦ నున్ గొనఁదప్పదుచావు నేఁడు నీ
కీగతిగా లిఖించె పర ♦ మేష్ఠి హాలంబిదె డాసెఁ గన్నిఁకన్
సాగును హీనయత్నములు ♦ సల్పిన యల్పుఁడ! నాదు చెంగటన్॥

సు...హా యగ్రజుఁడే వచ్చుచున్నాఁడు.

అ...(బింకముతో) దేవీ! నీకీ యడలేల ?

మ॥ బలరామున్ గిలరాము యాదవుల శం ♦ భద్వీక్రమోపేతులన్
గలలోనైనను లెక్కసేయ నిది ని ♦ క్కంబేపునన్ వారలన్
గెలువంజాలుదు జంకుగొంకుఁగొన కొ ♦ క్కిం తేనిస్వాంతమ్ములోఁ
దెలియంగాఁగలవీవె! మాటికిటు నేఁ ♦ దెల్పంగ నింకేటికిన్॥

ఇఁక నేనీవిల్లెక్కుపెట్టి యాతని నెదిరి కొనియెద.

సు...(పరితాపమును సూచింపుచు వినయముతో)

వనమయూరవృత్తము.

నామనవిఁ జేకొనుము ♦ నాహృదయధామా!
తామసముమీఱు బలు ♦ దర్పమునఁ దాఁకన్
నామతముకాదు బుధ ♦ సంద్యవినయోక్తిన్
సామమునుగూరిచి ప్ర ♦ శస్తము చనంగన్॥

మఱియు నీ విక్రమం బెఱుంగకయును నన్నలయందుఁగల ప్రేమ వశంబునను నిట్లాడితినని తలఁచెదవేమో ? అటులకాదు. సహనము గల శూరున కెప్పు డవమానము కలుగదు.

చ॥ వితతయశోనిధాన! నయ ♦ విజ్ఞులు దెల్పుదురాత్మవృద్ధికిన్
వితరణి భూరికర్మఫల ♦ వృష్టిపయోదము ఘోరవైరిసం
హృతికనపాయశస్త్రిక స ♦ మిద్ధపరాక్రమభూషణంబు హృ
ద్గతఘనతాపభంజకను ♦ధారసమా క్షమయంచు నెంచుమా!

అ...(మెచ్చుతో) వివేకినీమణీ! ఈనీ నీతివచనంబులు విద్వన్మోదకంబులై యుండ నేనేల వానిఁ జేకొనకుండుదును? ఇఁకను నీవిట్లుపదేశింప కున్న మాత్రము నీ యన్న పగిది యుక్తంబరయక కర్యంబున కేగెద ననుకొంటివా ? శాంతవచనంబులఁ గినుక నాఱ్పఁజూచెద. ప్రసన్నుఁడు గాకున్నఁ జినరకుఁ జాపమ్మున విషణ్ణునిఁ జేసెద.

సు...గురుజన భక్తియును నీతియును జలింపకుండుఁగాక!

బ...ఓరీ ! యెక్కడ

అ...[బలరాముని సమీపించి] బావా ! బలదేవ! నమస్కరించెద. నా ప్రార్థన వినుము.

మ॥ అలుకన్ బోవిడుమయ్య! యోర్పుఁగొనుమ♦య్యా!ఇట్టికయ్యంబు లీ
వలనన్ జూపఁగఁజెల్లునయ్య ! పరులన్ ♦ బాటించి చెండాడఁ బో

వలెనయ్యా! ననుభర్తగాఁగొనిన లా ♦ వణ్యాబ్ధి నీచెల్లెలిన్
దలఁచుండక్క పరించినాఁడ కనరా ♦ దా! పూర్వబాంధవ్యమున్

బ...(గర్వముతో)

మహాస్రగ్ధరావృత్తము.

ఛీదుష్టా! క్రూరచేష్టా! ♦ చిరతరహితగో ♦ ష్ఠీ పరిత్యాగనిష్ఠా!
భేదచారప్రవిష్టా! ♦ పృథుదురితచర ♦ ద్భీరుచిత్తానువేష్టా!
నీదీనారాళవాక్కుల్ ♦ నిరతముమము బం ♦ ధించు నేరజ్జుభంగిన్
వాదంబేలాయిఁకన్ నీ ♦ వధయెవిధిసుమీ ♦ వాఁడిదప్పించుకొమ్మీ!

ఓరీ! జల్పాక! దుర్మదాంధీభూతభారతకుల కలంక! నే నూరలేని యపుడు నాచెల్లెలిన్ దొంగలిగొని పాఱివచ్చితివి కాని నేఁటిగతి నారయవైతివి.

శా॥ గర్వోద్రేకఘనప్రతాపచణదో ♦ ర్గాంభీర్యవీర్యస్ఫుటా
ఖర్వారాతిపరాక్రమాక్రమణజా♦గ్రత్కార్ముకస్ఫూర్తిఁయున్
దుర్వారస్వరుభూరిఘాతవితతా ♦ స్తోకప్రధాసంచల
త్సర్వోర్వీతల సీరలోహముఖముల్ ♦ శాసించిభాసించుతన్

అ—(కోపమును నగవుగామార్చుకొని) బావా! మాటికి నీవు ఇవరంబు నకుఁ బిలుచుచున్నను నామనం బందులకు సాహసింపకున్నది.

చ॥ బలుఁడనిపేరె ఘోరపరి ♦ పంథివిదారణసాధనంబు లాం
గలము సిడెంబు తాళము ని ♦ కామరణప్రథితప్రభావుల
య్యలఘులు యాదవుల్ ముసలి ♦ వక్కట నన్నని దాఁకనోర్తునే
కొలఁదియెఱుంగకిట్లు తల ♦ కుం దగనట్టి తలంపులొప్పునే?

ఆ॥ వె॥ బావగారు! వినుఁడు ♦ పరువుపోయెడుఁ వ్యవ
హారమునకుదిగఁగ ♦ మేరగాదు
భావ్యమెంచికొనుఁడు ♦ "బాలాదపి సుభాషి
తం"బటనఁగ వినరె ♦ ధాత్రిలోన॥

బ...(తనలో ఏమి వీని పరుషవాక్చాతుర్యము! రోషముతో) ఓరీ! "గ్రుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించినట్లు" నీవు నన్నధిక్షేపించుటయును, "తాతకు దగ్గునేర్పుదట్లు" నీవు నాకు బుద్ధులుజెప్పుటయునా. ఇంతకును "చెట్టుచెడునాఁటికి కుక్కమూతిపిందె"లన్నట్లు చంద్రవంశమును నలుపుఁగావింపఁ బుట్టిన నిన్ననవలసిన దేమున్నది.

సీ॥ అలప్రలంబాసుర ♦ హతముచేసిననాఁడు
బలుకౌశలంబాశ ♦ లలమలేదో
దిట్టయౌముష్టికుఁ ♦ బట్టిగిట్టిననాఁడు
ముసలితనంబుసొం ♦ పెసగలేదో
కాళిందికానదీ ♦ గర్వమార్చిననాఁడు,
లాంగలస్ఫూర్తిఁజె ♦ లంగలేదో
ద్వివిదవానరునిఁ ద్రి ♦ దివముఁజేర్చిననాఁడు
తాళధ్వజముకీర్తిఁ ♦ దనరలేదో

తే॥ గీ॥ ఔర నీవెంతవాఁడవో ♦ వీరమూర్తి
విట్టులవతారమొందిన ♦ న్నట్టినాఁడ
వెపుడుగన నిట్టివాక్చూరు ♦ నిభ్యదూరు
రమ్మ సర్వంబరయ సంగ ♦ రమ్మనకును ॥

అ...(ఎకసక్కెముగా నవ్వి) బావా! నీవు చెప్పిన యీ నీవిజయములే నీశౌర్యమును వేనోళ్ళ శ్లాఘింపుచున్నవి.

ఉ॥ కోఁతినిఁజంపుటారసినఁ ♦ గొంచెముకాదు ధరిత్రిఁబాలున
న్నాతిని నేచుటెంతయు ఘ ♦ నంబు, ధరావిభునాజ్ఞ నెట్టిటో
చేతముదిట్టసేసి యని ♦ సేయఁగవచ్చిన బంటుఁగూల్చుటే
ఖ్యాతికిసాక్షి కాన నస ♦ హాయుఁ బ్రలంబు వధించు టెక్కుడే॥

బ...(పట్టరాని కోపముతో) ఓరీ! దొంగా! పాలుఁబోతా! ఏలయిట్లు పొంగిపడెదవురా?

ఉ॥ కుందెనుదక్షశాపమున ♦ గోత్రకరుం డుడురాజునాఁడు ము
ష్యందెను శుక్రకోపమున ♦ నుగ్రజరాహతయుండై యయాతి తా
ఁగ్రమందె మునీద్విలాపమున ♦ మత్తుఁడు నీజనకుండు నేఁడటుల్
డిందెదునాదుచాపమున ♦ లేక! వివేకివిధం బెఱుంగుదే॥

అ....(కోపావేశముతో) ఓయీ! హాలారసపరితాపాత్వవచనవాదీ! గురుజననిందావాదీ!

మ॥ గురువంచాలమునందు నీకెనకఁ జే ♦ కుంఠుల్ భవంబంచు నేఁ
గరముల్ శాంతమునొందివేఁడిన సటుల్ ♦ గర్వోన్మత్తులఁ బాడెదే?
బిరుదమ్ముల్ గనుగొందురమ్మఁకను నీ ♦ బీరంబులన్ దాఁచి వే
గిరమే నిన్నునిఁ గెల్చెయొంచెద ధనుః ♦ కీర్తుల్దిశల్నిండఁగన్॥

ఓయీ! దొంగయనియుఁ బాఱుఁబోతనియుఁ బలుమాఱుగ్గడింపుచు
న్నావు. వలచి వావికిఁదగిన కన్నియను జేకొనుట దొంగతనమా?

క॥ రథినై యుక్తవధూసా
రథినై నీద్వారకాపు ♦ రమునుండిమహా
రథులదర నేగుదెంచితిఁ
బ్రిథమున గెలిచివ్యథు గ్రశ ♦ వస్త్రాదిములన్ ॥

ఆ॥ వే॥ దొంగదొంగయనుచు ♦ దోర్విక్రమముఁదక్కి
చేతఁజిక్కి శరణుఁ ♦ జెందినీదు
భటులుపోయిరిప్పు ♦ డటులె యీయాజిలో
లొంగు నేవఁడతండె ♦ దొంగనిజము॥

ఇంకను పాఱుబోతు తనమునుగుఱించి

క॥ పాఱితినంటివినన్నునిఁ
బాఱఁడు మావంగడమునఁ ♦ బసిబాలకుఁడున్
సీరి! జరాసంధాజిని
బాఱిపురముఁ గడలినడుమఁ ♦ బన్నుటమఱపో॥

చిఱుతనాఁటనుండియుఁ బరస్పరానురక్తులమగు మమ్మువేఱుచేసి

సౌందర్యఖనియగు నీ చెల్లెలిఁ దుర్యోధనునిపాలుఁ గావింపఁ గడంగిన నీప్రయత్నమ్మ్ని వమ్ముఁగావించినను నహంకారంబును విడకున్నావు. ఇఁక నా బాణంబుల చవి యొక్కమాఱు చూచెదవేని నక్కజంపడి యీకక్కసు మానుదువు.

బ—ఓరీ! కంటితెప్పవలె నిజభుజాబలంబునఁ గంసరాష్ట్రంబునెల్లఁ గాపాడుచున్న ముష్టికాసురు నొక సైనిమాత్రునిగాఁ దెగడి వానిఁబరిమార్చుట యొకపాటిగాదని నన్ను వెక్కిరించిన నీవేమరలఁ బదాతిజయంబుగ్గడించుచున్నావా ?

ఉ॥ లెంకలగెల్చి మాటికి బ ♦ లీయని జంకుకళంకులేక యు
ట్టంకముఁ జేసెదే మొఱకుఁ ♦ డా! పరువా! తెరువా! యిఁకన్ నిరా
తంకుఁడవై కడంగుమనిఁ ♦ దార్కొని మార్కొని ముట్టి గిట్టి నీ
పంకమణంతు భూప్రజలు ♦ బాపురె వాహ్వారెయంచు మెచ్చఁగన్

కావున రమ్మిసమరప్రదేశంబున సమరంబుఁ జేయుదము,

అ...ఇదిగో వచ్చుచున్నాఁడను. [బలార్జునులు నిష్క్రమింతురు]

సు...(తనలో) హా కష్టము కష్టము.

చ॥ తలపడె నాథుఁడాజికి ను ♦ దాత్తగతిన్ గినుకన్ జలింపకీ
యలఘుఁడు కామపాలుఁడెద ♦ నాదరముంచక పెంచెనల్క నే
నులుకక పోయివేఁడినను ♦ నుద్ధతి నాతలఁద్రుంచుఁగాని చె
ల్లులఁగనఁడాజిమానఁడు బ ♦ లుండతికర్కశుఁ డేమిసేయుదున్

కానిమ్ము పేక్షింతమన్నచో

ఉ॥ ఇద్దఱు యుద్ధరంగఘను ♦ లిద్దఱు బాహుబలంబుగల్గువా
రిద్దఱు దివ్యచాపధరు ♦ లిద్దఱువెన్కకుఁద్రొక్కనట్టివా
రిద్దఱు నాకుఁ బ్రాణసము ♦ లిద్దఱిసేమముగాంక్షితంబ! యీ
యుద్దటిలో నొకండయిన ♦ నింకిన నాకిఁక జీవముండునే॥

(తెరవంకఁజూచి) ఆ, బలార్జునులు ద్వంద్వయుద్ధంబునకుఁ దొడంగిరి

ఉ॥ పూసిక సింహనాదములఁ ♦ బూని బలార్జును లొండొరుల్ బృహ
ద్భానుశిఖల్ దృగాళిఁగను ♦ పట్ట భయానకులై విదర్చిరే
నేను బదింబదిన్ బదియు ♦ నేను పదేనుల నారసంబులన్
మేనులు చిందు నెత్తురుల ♦ మేకొని మోదుగుపూలఁబో లెదురన్॥

హా పోరుభరంబయ్యె.

తే॥ గీ॥ అకట వదలిరి దుర్ద్వారు ♦ లాశుగముల
నూఱు నిన్నూఱు మున్నూఱు ♦ నూఱునూఱు
లను నవియు నగ్గిమంటలఁ ♦ దనరుచున్న
విపుడుకనరావు కనులికఁ ♦ నేమిదిక్క॥

[పరికించి]

ఉ॥ అగ్రజుఁడేయుబాణముల ♦ నార్యుఁడుద్రుంపఁగ నార్యకేలితో
దగ్రశరంబులన్ బెలుచ ♦ నగ్రిజుగుంబొడిసేయుఁగాఁ బ్రిభూ
తాగ్రహమూర్తులై యవని♦నంతయుఁగాండమయంబుఁజేయఁగా
నుగ్రతఁబూని రీరణమ ♦ పెూద్ధతి నాఁగెఁడు వాఁడు గల్గునే॥

(తెరలో)

ఉ॥ దొంగతనంపు వేసమునఁ ♦ దుందుడుకొప్పఁగ నాదుచెల్లెలిన్
దొంగిలిపాఱుచున్న నెఱ ♦ తుంటరిఁ బెద్దలయందు బంధులం
దుంగపటంబుఁ గూరిచిన ♦ దుర్జను నర్జును జీవితంబులన్
భంగమునొందఁజేయుము సె♦బాసని మెచ్చెదఁ బావకాస్త్రమా॥

సు...అమంగళము శాంతముగుఁ గాక. నాథుఁడేమో యనుచున్నాఁడు వినియెద.

(తెరలో)

తే॥ గీ॥ అచ్యుతాగ్రజునకు నాకు ♦ నఖిలభువన
వలయమున కార్త్రరాకుండ ♦ వలయుఁగాఁత

పావకాస్త్రమ! బలరామ♦పావకాస్త్ర
శాంతిఁగూర్పుమ! నా నుతి♦శతముఁ గొనుమ!

సు...ఆర్యపుత్రుని యాగ్నేయాస్త్రంబున నా యస్త్రంబు శాంతిఁబొందె ఇఁక నగ్రజుఁ డేమిసేయునో.

(తెరలో)

మ॥ విజయుణ్ దుర్జయు నంతకాతిథినిఁ గా ♦ వింతుణ్ గనుండంశుమ
ద్రజనీపాలకులార! కాననచర ♦ ద్వ్రహ్మర్షులారా! సుధీ
వ్రజమార్గ పతిగామి! జెందమున సం ♦ భావింపు మీక్ష్వణ్ణు బే
రజముల్వాయఁగలాంగలాహతి యిదే♦రక్తంబుఁ గ్రక్కించెదుణ్

సు...హృదయమా! ఇంకను ధైర్యమవలంబించెదవా? ఇఁక దరవాయి యేమున్నది.

(తెరలో)

అ...ఓయీ! నీపూన్కియంతయు నీ బ్రహ్మాస్త్రంబునఁదీర్చెద.

సు...దైవమా! యిప్పుడేమి సేయుదును. విఫలితాస్త్రుండగు బలుండు పిడుగులఁబోలు నార్యపుత్రుని బాణంబుల నొచ్చి రిచ్చపడి పేరలుకఁ గోదండంబు నరదంబునఁ దిగవిడచి హల, ముసల, గదా, ఖడ్గంబులఁ, గరచతుష్టయంబునఁ బూని కాలయమునిపగిది "విజయుణ్ జంపెద"ననుచు నార్యపుత్రునిపై కుఱుకుచున్నాఁడు. ఆర్యపుత్రుండును దనపై కుఱుకుచు వచ్చుచున్న బలరామునిఁ గఱకుటమ్ములఁ జేరనీయక యే బ్రహ్మాస్త్రమునకై ధ్యానముసేయుచున్నాఁడు. [విచారముతో దైవమునుగూర్చి.]

పంచచామరవృత్తము॥

హలంబుదాఁకి యార్యపుత్రుఁ ♦ డంతరించు నేమొ యీ
ప్రలంబవైరి తావకాస్త్రి ♦ పాతుఁడౌనొకో విధీ!

తలంపరాని యిట్టిచెట్ట • దారుణక్రియల్ నిన్నుఁ
గలంపవే! కనఁబిరానఁ • గాంచవే! వ్రతిక్రియన్॥

హా యార్త్రత్రాణపరాయణ! నారాయణ! నీవేదిక్కు.

దండకము॥ శ్రీ చిత్తరాజీవమిత్రా! ఘనానీలగాత్రా! సరోజాత నేత్రా! కృపాశీలవక్త్రా! సులీలావిచిత్రా! సురారాతిజైత్రా! మహాసచ్చరిత్రా! పవిత్రా! గుణాధార! నీరేజజన్మాదిబృందారకాత్మాంబుజాళీవిహారా! యకూపారమగ్నశ్రుతిగ్రామసంగ్రాహా! మంథానశైలోరుభారోద్వహా! భూప్రతిష్ఠావహా! దైత్యపుత్రార్తిహారీ! త్రిపాదాన్వసారీ! ధరాపాలమారీ! దశాస్యాంతకారీ! హలాంచత్సుపాణీ! లసద్బుద్ధవాణీ! సుధీగమ్యశ్రీకల్కిదేవా! మముం గావరావా! విపన్నాత్మతంగోరితిన్ నీవ దైవంబవంచున్ శరణ్యంబవంచున్ సురేశా! ధరేశా! పరేశా! మహేశా! నమస్తే నమస్తేనమః॥

(తెరలో)

చ॥ ఉడుగుము పాండునందనుఁడ! • యుద్ధతిఁబోవిడుమగ్రజా! యిటుల్
దొడరుటయుక్తమా? నరుఁడు•దూష్యుఁడె? చూడుము! మేనయత్తకున్
గొడుకు పటుప్రతాపనిధి • కూర్మిలనుంచిన నీదు చెల్లలిన్
బడసె గరిష్ఠులైతగు భ • వాదృశులెల్లరు మెచ్చునట్లుగన్ ॥

అగ్రజా! నేనొకహితవచనముఁ జెప్పెద. నాలకింపుము.

సు... ఏమి నాభాగ్యము. చిన్నన్నవచ్చి సంగరమునుడిపి యగ్రజుని శాంతుఁజేసి యార్యపుత్రునితో నిటకుఁ దోడ్కొని వచ్చుచున్నాఁడు. ఇఁక నాయలమట తీఱె. బ్రదికితి.

(అంతఁగృష్ణుఁడు బలరామార్జునులతోఁ బ్రవేశించును).

కృ...(అర్జునునితో) అర్జునా! గురువులకడనే నీవిక్రమంబుఁ జూపవలయునా?

అ...దేవా! గురుజనమర్యాద నెఱుంగక నే దురమునకుం దొడంగితిన నికొంటివా? బవరంబువలదని ప్రార్థించితిని. సుంతైన నీయనఘుం డంతరంగంబున శాంతిఁగొనక నన్నాలంబునకీడ్చె.

కృ...అర్జునా? నీవిక్రమంబుఁ బరీక్షింపఁగోరి మాయగ్రజుండిటు నీతో కయ్యంబుఁ గావించెనుగాని నీయందలి యీసునఁగాదు.

[బలరామునితో]

శా॥ అన్నా? చెల్లెలియుల్లమైనఁగనలే ♦ దా? దానినీతోడ నే
మున్నే చెప్పఁగలేద? నీవుకినుకన్ ♦ బూనంగలేదా? యెద
ట్టున్నన్ జెల్లెలిముద్దుఁదీర్ప మనకే ♦ యుక్తంబుగాదా? యిఁకే
తెన్నన్ గాంచెదు చెల్లెలీవెయిటులెంతే ♦ నల్కనొల్కించినన్॥

ఇఁక నుత్తరకాలంబున లోకములోఁ బలువురు పలు తెఱంగుల వధూవరుల సేమంబుఁ బాటింపక తమయిచ్ఛకొలఁది పెండ్లిండ్లు నెఱపుదురు. వారిని వేఱు వేఱుగా నెఱింగించెద వినుము.

ఉ॥ కొందఱుకన్నెలన్ ధనుల ♦ కున్ దగఁబెండిలిసేయఁగోరి యే
/ మందునకైననున్ వయసు ♦ మాలినవానికినైన రోగికై
నం దురితైక బుద్ధికయినన్ ♦ గడువేడ్క నొసంగువారలే
మందము వారిచందమర ♦ యన్ విపదాకరమెల్లభంగులన్॥

మఱియొక కొందఱు

మ॥ వరశుల్కంబెదఁగోరి కన్నియలలో ♦ వంశంబుఁ బ్రాయంబు సుం
/ దర రేఖావిభవంబు శీలమును వి ♦ ద్యాసంపదన్ గాంచకే
గరితన్ గాని నిజాత్మజాతులకు రూ ♦ కల్ జెంది కల్యాణమా
తురులై సేయుదు రట్టిదంపతులకెం ♦ దున్ మోద మింపొందునే?

వేఱొకకొందరు

క॥ బొమ్మలపెండ్లిండ్లని యే
/ వమ్మొక్కింతేనిఁగనక ♦ వైభవముగ స్త

న్యమ్మగ భద్రా వెడుకూనల
కిమ్మగఁ బెండ్లిండ్లుగూర్తు ♦ రిఁకలోకమునఁ॥

వెండియుఁ గొందఱు

తే॥ గీ॥ విధవలకు మేటిమేలుఁగా ♦ వింతుమనుచు
గొందఱిమ్మగఁ బెండ్లిండ్లు ♦ గూర్పఁగందు
రొకఁడు చుట్టినపూదండ ♦ రకము సెడక
యున్న నన్యుఁడు చుట్టఁగా ♦ నుబ్బుఁగొనునె?

ఇంకను బాపభీతిలేని కొందఱు

ఉ॥ బోయఁడు పావురమ్ములను ♦ బోషణచేసి యొకప్పుతిండికై
కోయువిధమ్ముగా ననుఁగు♦కూఁతులఁ దిండికటంచు నెంతయున్
రోయక వృద్ధమూర్తులకు ♦ రూకలకమ్ముదువారు కొల్లగా
నీయుగమెల్లమాఱ నద ♦ యింతురు పెంతురు పాపసంతతిన్॥

ఇట్లే మఱికొందరు

ఉ॥ కూఁతులనమ్మువారిఁ జెడు ♦ కూళలఁటంచని తిట్టిపోయుచున్
గూఁతులకోలిగాఁ బరుల ♦ కూఁతులనుఁగొని వారిఁ బేర్మిమై
భ్రాతకొ పట్టికో తనకొ ♦ భార్యగఁజేసిఘటింత్రు పెండిలిఁ
బ్రాఁతిగ రూకకమ్మనల ♦ వారికి వీరికి వారయున్నదే॥

వానిని మనము చూడముకదా! మనకేల యాగోల. అన్నా! కులశీలవిక్రమకలాకౌశలంబుల నారసి వయస్యమైన యావిజయుని వరించిన మనచెలియలు మిక్కిలి గణనీయ. విజయుఁడు మనకాప్తుఁడు. లోఁగడ నీవుపన్నిన ప్రతినయందునను జెల్లెలిని సుయోధనునకిచ్చెదననక, కురునేతకొసంగెద ననుటచే నదియును సార్థకంబయ్యె.

ఇఁక నల్కఁదొలఁగి యీదంపతుల నాదరింపుము,

సు—(సమీపించి) అన్నలకు వందనము.

బ—చిరంజీవ.

కృ—వీరపత్నివైతివి. ఇఁక వీరమాతవగుము.

(తెరలో) తథాస్తు. (సుభద్రతో) అమ్మా! యగ్రజుఁడు నీయందనుగ్ర
హించె. నీయభీష్టం బీడేఱెఁగదా.

సు—(సంతోసంపు సిగ్గునుగాంచును)

బ...[సుభద్రతో, ప్రసన్న భావముతో]

తే॥ గీ॥ తల్లిరో! నీదుబాగుకే ♦ తథ్యమింత
వఱకుఁబూనితి నిపుడీవు ♦ నరునిఁజెట్ట
పట్టు టెంతయుఁ బ్రియమయ్యె ♦ వలఁతి యీతఁ
డభిమతమనోరథార్థంబు ♦ లఁదుమిఁకను॥

కృ...చెల్లెలా! (నిష్క్రమించును)

చ॥ గరువమునొందకమ్మ చెడు ♦ కాంతలచెల్మినిఁజెందకమ్మ నీ
పురుషుఁడొకప్పుడేనలుకఁ ♦ బొందిన వందురకమ్మ యర్థిమై
గురులనుగొల్వుమమ్మ యను♦గుంజెలియంచు సపత్నులెంచఁగాఁ
జిరముగ సర్వసౌఖ్యములఁ♦జెంది యశంబునుదెమ్మ యమ్మరో॥

[అర్జునునితో] విజయా! మాయన్నగారికి నీయెడ నసూయలేమిఁ
గాంచితివికదా?

అ...(అంజలిఘటించి) దేవా! నిరతము నీయుపకారముచేతనేకదా!
నేనిట్లు కల్యాణంబుఁగాంచి మనుట. ఇపుడు గురునితో నాలము
సేయునన్నుడిపి శాంతిఁబొసఁగించితివి అయిన జగద్రక్షకుఁడవగునీకు
నేమరలఁ బ్రత్యుపకారముఁజేయలేమికిఁ జింతింపక నీయడుగులనే
పూజించెద.

సీ॥ సకలజగత్పుణ్య♦సంధాయకోదక। గంగామహాసరి♦త్కారణములు
ప్రహ్లాదనారద♦ప్రభృతి భాగవతప్ర। శస్తచిత్తాబ్జ సం♦స్థానకములు
మణిపుంజరంజిత♦మహితకాళీయఫ।ణిఫణాగ్రతాండవ♦నిష్ఠురములు
గణనీయదాతృసం♦ఖ్యాముఖ్య బలిదాన।కాలవిష్టపపూర్తి♦కల్పములు

తే॥ గీ॥ బహులదుష్కృతతిమిరౌఘ ♦ భాస్కరములు
సకలకల్యాణకారణ ♦ జనకములు పు

రంధరాదిసురార్చనా ♦ రంజితములు
తావకాంఘ్రులకిదియె వం ♦ దనము దేవ!

(సుభద్ర మల్లెవిరులను దోసిలికీయ వానిఁ గృష్ణపాదంబులందుంచి నమస్కరించును)

కృ... చ॥ హరువుగ సల్పినట్టిసమ ♦ యంబు ప్రియంబుగఁదీరె బావయున్
గురుఁడును నైతనర్చ్యుఁడు ♦ కుంజరుతోనొనఁగూడెఁ బొందుబ
ధురసుగుణాలవాలయు యదు ♦ ప్రవరాత్మజయైన మానసహో
దరిసతియయ్యె నీకొకఁడు ♦ దక్కవలేదయినన్ జయమ్మగున్

(తెరలో) తథాస్తు.

అర్జునా! నీకింతకన్న నేమిప్రియముగావలెను? ఇంక నిట్లగుఁగాక.

(భరతవాక్యము.)

కవిరాజవిరాజితము॥

గొనకొనికన్నెలు ♦ కోరినకాంతులఁ ♦ గూర్తురుగావుతఁ ♦ గూర్మిగురు
గొనబుగనొండొరు ♦ లున్సతులున్బతు ♦ లుంజెలువొందుత ♦ లోలుపు
అనువుగ భూతద ♦ యజ్ఞుజుమార్గము ♦ నందుదురీప్రజ ♦ లందరుఋనుక్
మనుదురుగాత క్షమాపతులెంతయు ♦ మచ్చికనేలుచు ♦ మానవులన్

(నిష్క్రమింతురు.)

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరప్రసాదాసాదితకవితాభాసు
రాపస్తంబసూత్ర భారద్వాజసగోత్ర మంత్రారాధ్య
పౌత్ర లక్ష్మ్యంబా వీరభద్రారాధ్యపుత్రనాగవీరే
శ్వర విరచితంబైన సుభద్రాకల్యాణం
బున షష్ఠాంకము సర్వంబును
సమాప్తము.

శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

